

Σχολείο καὶ Ζωή

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τῆς Διευθύνσεως: Μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ νέου ἔτους σελ.	1
Βλ. Μπονάτσου: Ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει 1961 »	2
Pierre Furter (Μετάφρ. Σάββα Παπασάββα): Ὁ ρό- λος τοῦ καθηγητοῦ εἰς τὰς τελευταίας τάξεις τῶν σχολείων Μέσης Ἑκπαιδεύσεως »	4
Ἀδ. Πόρρη: Σκέψεις καὶ προτάσεις διὰ τὴν ὀρθο- τέραν ἀντιμετώπισιν ἐκπαιδευτικῶν τινῶν προβλη- μάτων τῆς χώρας μας »	7
Δημ. Κ. Κουτσουλέλου: Δασκάλοι· Παιδαγωγοί . . . »	15
Φώτη Παπαστεργίου: Γιά τὴν ἀγωγή ἠθικῆς βού- λησης »	16
Γ. Α. Βασδέκη: Ἐνας τίτλος καὶ μιὰ ἀπόφαση . . . »	18
Ἰω. Χαραλαμποπούλου: Πότε ἡ διδασκαλία εἶναι ἐπι- τυχὴς καὶ ποῖα τὰ κριτήριά της ; »	19
Κων. Καμπούρη: Ἐφαρμογὴ τῆς Ε.Σ.Δ. στὴν Α' τά- ξη »	23
Γεωρ. Ἀν. Ρούσκα: Ὁ κινηματογράφος καὶ τὸ παιδί . . »	33
Διεθνὴς Ἑκπαιδευτικὴ Κίνησις »	39
Ἑλληνικὴ Ἑκπαιδευτικὴ Κίνησις »	42
Γ. Α. Βασδέκη, Δ. Μαρκοπούλου: Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου . . »	46

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΒΛΕΣΣΑΣ

ΕΤΟΣ Θ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1961

ΤΕΥΧΟΣ 1

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»
ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ
'Εκδίδεται τὴν 1ην ἐκάστου μηνός.
Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ
'Εκδότης: ΓΕΩΡΓ. Σ. ΒΛΕΣΣΑΣ
Διαχειριστής: ΑΝΔΡ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ
Γραφεῖα: Περικλέους 21 — 'Αθήναι

«L'ECOLE ET LA VIE»
REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE
Directeur: G. ZOMPANAKIS
Editeur: G. S. BLESSAS
Gérant: A. ZOMPANAKIS
Rue: Périclès 21 — Athènes
Année 9 JANVIER 1961

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Ἑσωτερικοῦ:

'Ετησίαν Δρχ. 90
Γιὰ τὰ Σχολεῖα . . . » 90
Γιὰ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς . . » 60
Τὸ τεύχος » 8

Ἐξωτερικοῦ:

Γιὰ Ἐκπαιδευτικοὺς: 1 λίρα Ἀγγλίας
ἢ δολλάρια 2,80 ('Ετησίαν).
Γιὰ σχολεῖα: 1 λίρα Ἀγγλίας καὶ 10
σελλίνια ἢ δολλάρια 4. ('Ετησίαν).
'Η συνδρομὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἰανουά-
ριο ἐκάστου ἔτους καὶ προπληρώνεται
Συνεργασία, γράμματα, ἐπιταγὲς κλπ.
στὴ διεύθυνση: Περιοδικὸ «ΣΧΟΛΕΙΟ
ΚΑΙ ΖΩΗ» ὁδὸς Περικλέους 21 Ἀθή-
νας (Κ). Τηλ. 27-173.

ΕΤΟΣ Θ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1961

ΤΕΥΧΟΣ 1

Διευθύνσεις κατὰ νόμον: Διευθυντοῦ: Βασ. Σοφίας 8 — Νέα Σμύρνη.
'Εκδότου: Βυζαντίου 18 — Νέα Σμύρνη. Τυπογραφικαὶ Ἔργασαι:
Γερ. Γεωργιάδη & Σία Ὁδὸς Βαλτετσίου 62 — Ἀθήναι — Τηλ. 624-692

Ἐγγράφονται συνδρομηταὶ καὶ πωλοῦνται προηγούμενα τεύ-
χη τοῦ περιοδικοῦ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» εἰς τὰ Γραφεῖα μας
ΟΔΟΣ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 21 — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 27.173

ΤΟ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

Θὰ δημοσιεύσῃ σὲ προσεχῇ τεύχη τοῦ καὶ τὶς μελέτες:

1. Α. Βουγιούκα. Διδασκαλία ποιήματος στὴν Ε' Δημοτικῆς.
2. Θεοφρ. Γέρου: α) Τὰ υἱοθετημένα παιδιὰ. — Ἐνα κοινωνικὸ πρόβλημα. β) Σκέψεις γιὰ τὴ στοιχειώδη Παιδεία μας.
3. Εὐστ. Γεωργίου: Ψυχικὴ προετοιμασία τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὸ σχολεῖο.
4. Roger Cusinet (Μετάφρ. Ν. Γκάνιου): Τί σκέπτονται οἱ μαθητρίες.
5. Ἰω. Κ. Θάνου: Μέθοδος Decroly, Ἑνιαία Διδασκαλία καὶ ἀναγνωστικὸ ὕλικό.
6. Χαράλ. Κοκκίνη: Ὁ δάσκαλος τοῦ ἀγροτικοῦ σχολείου.
7. Δημ. Κ. Κουτσουλέλου: α) Pestalozzi, ὁ μεγάλος παιδαγωγός, β) Ἀλέξαν-
δρος Παπαδιαμάντης, ὁ Ἅγιος τῆς Λογοτεχνίας μας.
8. Γ. Κυριαζοπούλου: Οἱ προτιμήσεις τῶν ἐφήβων.
9. Θ. Μαραγκοδάκη: Πῶς δένονται οἱ γεωγραφικοὶ χάρτες.
10. Γ. Μαραγκοδάκη καὶ Κ. Πασσάκου: Ὁ διδάσκαλος καὶ ἡ παιδαγωγικὴ ἔρευνα.
11. Στεφ. Μπέττη: Γύρω ἀπὸ τὴ διάταξη τῆς ὕλης κατὰ Κ.Μ.Ε.
12. Νικολ. Ντασκαγιάννη: Ὁ ὀρεινὸς πληθυσμὸς τῆς Ἠπείρου καὶ οἱ συνθήκες
λειτουργίας ἑνὸς σχολείου εἰς τὴν ὀρεινὴν μας Ἠπείρον.
13. Δημ. Ἰω. Παππά: Ὁ ρόλος τοῦ διδασκάλου στὴν ἀνύψωση τοῦ βιοτικῆς ἐπι-
πέδου τοῦ ὀρεινοῦ χωριοῦ.
14. Σωτηρ. Φάσσα: Ἡ ἐργασία τοῦ χεριοῦ τοῦ παιδιοῦ τῆς προσχολικῆς ἡλικίας.
15. Κων. Χανιώτη. Θεόφιλος Βορέας.
16. Αἰκατ. Χαλαμποπούλου-Κατσαϊκούρη: Περί ἰδιοφυῶν παιδιῶν.
17. Δημ. Χατζηαγγέλου: Τὸ μάθημα τῆς ἱχθυογραφίας.

Σὲ προσεχῇ τεύχη ἐπίσης τοῦ «Σχολείου καὶ Ζωῆς» θὰ δημοσιευθοῦν βιβλιο-
κριτικὰ σημειώματα γιὰ ὅσα βιβλία ἔχουν σταλῇ στὸ περιοδικό.

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Ἔτος Θ'

Ἰανουάριος

Τεύχος 1

ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΤΟΥΣ

Μὲ τὴν εἴσοδο τοῦ 1961 τὸ «Σχολεῖο καὶ Ζωή» εἰσέρχεται στὸ
ἕνατον ἔτος ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του. Τὴ στιγμὴ αὐτὴ αἰσθανόμεθα ἐπι-
τακτικὸ τὸ χρέος νὰ ἐκφράσωμε τὶς θερμὲς μας εὐχὲς καὶ τὴν εὐγνωμο-
σύνη μας πρὸς ὅλους ἐκείνους ποὺ στάθηκαν δίπλα μας πιστοὶ καὶ εἰ-
λικρινεῖς παραστάτες ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα τῆς ἐμφανίσεώς μας. Πρὸς
τοὺς συνεργάτες συγγραφεῖς πρῶτα, ποὺ ἀνέβασαν στὴ σημερινὴ ἐπι-
στημονικὴ καὶ πνευματικὴ στάθμη τὸ περιοδικό μας μὲ τὶς ἐκλεκτὲς καὶ
συγχροнисμένες μελέτες, ποὺ πλούτισαν τὶς σελίδες του.

Πρὸς τοὺς τακτικοὺς ἀναγνώστες ἔπειτα, ποὺ δὲν ἔπαυσαν οὔτε
στιγμὴ νὰ περιβάλλουν τὸ «Σχολεῖο καὶ Ζωή» μὲ ὅλη τους τὴ στοργὴ
καὶ τὸ διαφέρον καὶ νὰ συμβάλλουν μὲ ὥραϊες γραφτὲς καὶ προφορικὰς
ὑποδείξεις στὴν ἀνοδικὴ του πορεία.

Στὴ συμβολὴ ὅλων αὐτῶν καὶ τῇ θερμῇ συμπαράστασι ἑκλεκτῶν
φίλων ἡγετικῶν στελεχῶν τῆς Παιδείας ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς χώρας ὀφεί-
λεται, κατὰ κύριο λόγο, ἡ περιοπτὴ θέση ποὺ κατέχει σήμερα τὸ περιο-
δικό στὴ συνείδηση τοῦ ἀναγνωστικοῦ τοῦ κοινοῦ.

Παρόμοιες ὑποδείξεις καὶ φιλικὲς ἐπίμονες συστάσεις μᾶς ὑποχρεώ-
νουν σήμερα νὰ αὐξήσωμε τὶς σελίδες τῆς στήλης «Ἀπὸ τὴν πράξη γιὰ
τὴν πράξη». Καθημερινὴ εὐχὴ τῶν συναδέλφων ἀναγνωστῶν εἶναι νὰ
τοὺς δοθοῦν οἱ ἀναγκαῖες πρακτικὲς ὁδηγίαι, ποὺ θὰ τοὺς βοηθήσουν
στὴν προπαρασκευὴ τοῦ διδακτικοῦ τῶν ἔργου καὶ τὴν ὀρθὴ διάρθρω-
ση τῆς διδασκαλίας τῶν. Ὅ,τι ζητοῦν δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ ὑπο-
δειγματικὲς διδασκαλίαι καὶ σχέδια διδακτικῆς πορείας, ὅπως τὰ γνω-
στὰ καλούπια μὲ τὸ πάγιο σχῆμα. Ζητοῦν γενικὲς κατευθυντήριες γραμ-
μὲς καὶ εὐρύχωρα μεθοδικὰ πλαίσια, μέσα στὰ ὁποῖα νὰ κινοῦνται μὲ
ὅλη τὴν ἀνεση καὶ δημιουργικὴ πρωτοβουλία. Τὴν ἐπιθυμία αὐτὴ τῶν
ἀναγνωστῶν μας βρῖσκομε πολὺ λογικὴ καὶ θὰ προσπαθήσωμε νὰ τὴν
ἐκανοποιήσωμε. ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Θὰ χαροῦμε πολὺ, ἂν δῶμε πρὸς ἡμᾶς.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΔΩΡΕΑ Κ. Κωνσταντίνου

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44433

Το 1960 εισήλθε πλέον εις τὸ παρελθόν. "Ατομα καὶ Λαοὶ ὑπεδέχθησαν τὸ Νέον Ἔτος, εὐχόμενοι εἰς ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, ὅ,τι ἀξίζει διὰ μίαν εὐχάριστον, χαρούμενην καὶ εἰρηνικὴν ζωὴν.

Τυπικαί, βεβαίως, εὐχαί, συνδεδεμέναι μὲ μίαν ἀβεβαιότητα ὡς πρὸς τὸ μέλλον. Καὶ ἀληθῶς, τί ἄραγε θὰ ἔχῃ νὰ παρουσιάσῃ καὶ τὸ Νέον τοῦτο Ἔτος εἰς τὴν ἀνθρωπότητα; Θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν μείωσιν τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγωνίας, εἰς τὴν καλυτέρευσιν τῶν ὄρων τῆς ζωῆς, εἰς τὴν αὐξησιν τῶν ἐλπίδων δι' ἓν καλύτερον αὔριον;

Φυσικόν, λοιπόν, εἶναι καὶ τὴν νέαν ταύτην χρονικὴν περίοδον νὰ ἔχῃ ὑποδεχθῇ τὸ ὑγιῶς σκεπτόμενον ἄτομον μὲ σκέψεις, μὲ δεδικαιολογημένην ἐπιφυλακτικότητα, μὲ κριτικὸν πνεῦμα καὶ διάθεσιν αὐτοσυγκεντρώσεως.

Τί ἄραγε ἔχει προσφέρει τὸ παρελθόν καὶ πῶς ἀτενίζεται τὸ μέλλον; Βεβαίως πολλὰ τὰ ἀξιοσημείωτα καὶ θαυμαστά ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως. Τὸ 1960 θὰ μνημονεύηται ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ὡς ἔτος καταπληκτικῶν ἐπιστημονικῶν προόδων.

Ἀδιάσειστοι φυσικοὶ Νόμοι ἔχασαν πλέον τὸ κύρος των, αἱ δὲ ἀποστάσεις ἐσμικρύνθησαν κατὰ πολὺ. Ὁ ἄχανῆς ἑναστρὸς κόσμος φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι πλέον ἱκανὸς νὰ ἀποκρύπτῃ τὰ μυστικά του καὶ ἐπλησίασεν ἡ ὥρα ὅπου εἶναι ἡναγκασμένος νὰ ὑποδεχθῇ εἰς τοὺς κόλπους του καὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν ἄνθρωπον ὡς κοσμικὸν πλέον Αὐτοκράτορα!

Ὁ δὲ «μικρόκοσμος» πιεζόμενος συνεχῶς δι' ἐπιμόνων «βομβαρδισμῶν» ἤτο ἡναγκασμένος ὅλον καὶ περισσότερον νὰ ἐκλύῃ τὰ μεγάλα ἀποθέματα τῆς ἐνεργείας του καὶ νὰ τὰ διαθέτῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ οὐχὶ μόνον ἐπὶ τοῦ τεχνικοῦ πεδίου, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὅλων τῶν πεδίων τῆς ἐπιστημονικῆς δραστηριότητος ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ὁ ἄνθρωπος ὑπεράνθρωπα κατορθώματα.

Μόνον οἱ εἰδικοί ἐκάστου κλάδου τῆς ἐπιστήμης εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀπαριθμήσουν τὰ ὑπερφυσικά, ὁμολογουμένως, ἐπιτεύγματα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ὑπάρχει ἐπομένως περίπτωσις ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος νὰ μὴ αἰσθάνεται εὐτυχισμένος καὶ χαρούμενος μὲ τὰς ἐπιτεύξεις του;

Ὑπῆρξεν ἐποχὴ ὅπου ἔζη εἰς τὰ σπήλαια ὡς θηρίον, σήμερον δέ, εἰς τὸν αἰῶνα τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας καὶ τῶν διαπλανητικῶν ταξιδίων, εἶναι ἢ οὐχὶ δεδικαιολογημένος νὰ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸν τοῦ αἰσιόδοξον καὶ εὐτυχῆ;

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ ἀπάντησις φαίνεται καταφατικὴ, ἀλλ' ὅμως ἔρχεται ἡ θλιβερά πραγματικότης, ἡ ὁποία βεβαίως τὸ ἀντίθετον.

Δὲν κρύπτεται ἡ ἀλήθεια!.. Ὁ «Δυνατὸς» αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀδύνατον; Πρὸς τί τὸ ἄγχος καὶ ἡ ἀγωνία; Διατί ὑπεδέχθη τὸ Νέον Ἔτος μὲ ἀνανέωσιν τῶν εὐχῶν μὲ μίαν ἀλλαγὴν, πρὸς τὸ καλύτερον, τοῦ παρόντος;

Τίνας ἔχει ἀνάγκην; Ὑλικῶν ἀγαθῶν, εἰρήνης, δικαιοσύνης, ἐσωτερικῆς γαλήνης, ἡρεμίας, χαρᾶς, ἀγάπης; Ἀπουσιάζει ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμός; Μήπως ἡ ζωὴ του δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ σκοπὸν, πνευματικὸν περιεχόμενον, βαθύτερον νόημα;

Ἀληθῶς ἔλλειψις σκοποῦ καὶ ὑψηλῆς ἀποστολῆς ἀπὸ τὴν ζωὴν!

Λόγω τῶν καταπληκτικῶν προόδων τῶν φυσικῶν καὶ τεχνικῶν ἐπι-

στημῶν ὁ ἄνθρωπος ἐνθουσιάσθη κατ' ἀρχὰς ὑπερμέτρως καὶ ἐκτροπῶς ἐκαλλιέργησε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι θεὸς του θὰ εἶναι εἰς τὸ ἔξῃς ἡ ἐκτροπὴ του καὶ τὸ τοιοῦτον εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ παρουσιάσῃ ἐπικίνδυνον ὑπετροφίαν τῆς λογικῆς του.

Ἡ θεοποιουμένη σχεδὸν μηχανὴ κατέκτησε καὶ κατακτεῖται ὑπὸ τῆς σπουδαίας ἐδάφῃ ἐφ' ὅλων τῶν πεδίων τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς.

Καὶ ἔρχεται σήμερον τὸ ἄτομον νὰ ἀγωνιᾷ διὰ τὴν καταπληκτικὴν ἀσφυκτικὴν κυριαρχίαν τῆς μηχανῆς καὶ νὰ αἰσθάνεται μὲ δέος τὴν προσωπικότητά του νὰ καταπιέζεται καὶ νὰ μηχανοποιῇται!

Οὗτος κατακτᾷ μὲν θαυμασίως καὶ ἐπιτυχῶς τὸν πῆριξ του κόσμον, ἀλλ' ὅμως ἡ πραγματικότης βεβαίως, ὅτι ὅλον καὶ περισσότερον χάνει τὸν ἑαυτὸν του.

Αἰτία δὲ ἡ μὴ πνευματικὴ του τροφοδοσία. Αἱ αἰώνιοι καὶ ἀναλλοίωτοι ἠθικαὶ ἀξίαι, αἱ ὁποῖα παρέχουν νόημα καὶ περιεχόμενον εἰς τὴν ζωὴν, ἐθεωρήθησαν ἄχρηστοι καὶ παράλογοι.

Ἐπεκτείνεται μὲν σήμερον ἡ μόρφωσις τῶν λαϊκῶν μαζῶν, περιορίζεται ἡ θνησιμότης καὶ αὐξάνεται τὸ ὄριον διαρκείας τῆς ζωῆς, ἡ καλυτέρευσις τῶν ὄρων διαβιώσεως συνεχῶς βελτιοῦται καὶ ὅμως ὁ εἰς «ἐπίζηλον» θέσιν εὐρισκόμενος ἄνθρωπος ὅσον πηγαίνει γίνεται καὶ περισσότερον ἐπικίνδυνος.

Παρουσιάζει ἀδυναμίαν νὰ κυριαρχήσῃ ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, ὁ δὲ ἐνστικτώδης κόσμος του ἐτοιμάζεται νὰ τὸν ἀνατινάξῃ εἰς τὸν ἀέρα!..

Ἀπουσιάζει ἠθικοῦ θεμελίου καὶ ἀνωτέρων πνευματικῶν ἐκδηλώσεων ἀπὸ τὴν ζωὴν.

Τοιοτοτρόπως δίκαιον καὶ ἠθικόν εἶναι ὅ,τι δὲν ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ὁρέξεις καὶ ἐπιθυμίας τοῦ ατόμου, ὅ,τι δὲν θὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν τάσιν πρὸς ἐπικράτησιν καὶ ὀλοκλήρῳσιν ἀνηθικῶν σκοπῶν...

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα πόλεμοι, ἀκαταστασίαι, ἀδικίαι, ἠθικαὶ ἐκτροπαί, ἀνήθικοι ἐκδηλώσεις, ἔλλειψις ἀσφαλείας, ἐμπιστοσύνης, πραγματικῆς χαρᾶς, εἰρηνικοῦ περιβάλλοντος.

Θλιβερά ὄντως ἡ ἀνωτέρω διαπίστωσις, ἀλλ' εὐτυχῶς ὑπάρχει ἀκόμη καιρὸς πρὸς ἀντίδρασιν. Ἐν δὲ ἀποτελεσματικόν, δύναται νὰ λεχθῇ καὶ τὸ πλέον ἀξιόλογον καὶ μοναδικόν ὄπλον κατὰ τοῦ κακοῦ εἶναι ἡ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ.

Εἶναι ἀπαίτησις τῶν καιρῶν νὰ λάβῃ ὁ ἄνθρωπος ἀνθρωπιστικὴν μόρφωσιν, νὰ τοῦ ἐνισχυθῇ ἡ ἀγωνιστικὴ διάθεσις, νὰ ἀποκτήσῃ, ὅσον τοῦ ἐπιτρέπῃ ἡ ψυχοφυσικὴ ὄντοτις του, τὴν δυνατότητα ἐπιβολῆς ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, νὰ ἀνυψωθῇ εἰς ἀνώτερα ἐπίπεδα ἠθικῆς, ὅπου αἱ πεποιθήσεις του ἐπὶ τῶν ἠθικῶν ἀξιών νὰ γίνωνται βιώματα, νὰ ὑφίστανται ρευστοποιήσεις καὶ ἐμπράκτους ἐφαρμογὰς εἰς τὴν ζωὴν.

Καὶ ἡ προσπάθεια αὕτη τῆς ἠθικῆς τελειοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐντοπίζεται χρονικῶς καὶ τοπικῶς καὶ νὰ ἀνατίθεται ὡς εὐθύνη εἰς ὀρισμένους μόνον παράγοντας, ἀλλ' εἶναι καθῆκον νὰ λαμβάνῃ χώραν καὶ ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ατόμου καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του. Ὅποτε ποῖος δύναται νὰ φοβῆται ἀπὸ τὰς ἐπιτεύξεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος; Ποῖος δὲν θὰ χαίρῃ καὶ δὲν θὰ εὐχεται καθημερινῶς καὶ νέας προόδους; Τί καὶ ἐὰν ὁ ἄνθρωπος διαθέτῃ δυνάμεις; Ἐφ' ὅσον εἶναι «ἄνθρωπος» ὁ γύρω του κόσμος θὰ καταστῇ περισσότερον ὁμορφος καὶ εὐχάριστος δι' αὐτόν...

Εἰδικώτερον ἡ ἀνωτέρω διαπίστωσις πρέπει νὰ τύχῃ εἰς τὴν χώραν μας ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ φροντίδος.

Ἡ Ἑλλάς διειρημένη καὶ ἔλαμψε διὰ μέσου τῶν αἰώνων, μόνον διότι εἶχε νὰ ἐπιδείξη ἀνωτερότητα πνεύματος, ὑγιᾶ φιλοσοφίαν, προσήλωσιν καὶ πίστιν εἰς ἰδανικά καὶ ἀξίας.

Σήμερον γεννᾶται ἐπιτακτικὸν τὸ καθήκον νὰ διατηρήσῃ καὶ διαφυλάξῃ ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὰ ἰδανικά της.

Τὸ διαβρωτικὸν καὶ ὀλέθριον «πνεῦμα» τῆς ἐποχῆς μας εἰσῆλθε, δυστυχῶς, καὶ εἰς τοὺς κόλπους της. Ἀλλοίμονον δὲ ἂν τοῦτο ἐπικρατήσῃ...

Ὁ Ἕλλην διαθέτει ἰκανότητας, διὰ τῶν ὁποίων δύναται, ὡς ἀποδεικνύει τὸ παρελθόν, νὰ δημιουργῇ μεταβολὰς καὶ νὰ δίδῃ νέας κατευθύνσεις εἰς τὸν ροὺν τῆς ἱστορίας. Φοβερὸν δὲ εἶναι νὰ τοῦ δοθῇ ἡ δυνατότης νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὰς ἰκανότητάς του διὰ κακὸν σκοπὸν.

Ἐπιβάλλεται, λοιπόν, ἐντατικὴ ἐπαγρύπνησις πρὸς συνεχῇ ἄνοδον καὶ ἐξέλιξιν τῆς πνευματικῆς στάθμης τοῦ Ἑλλήνος, διὰ μίαν ὁλοκληρωτικὴν μόρφωσιν καὶ ἀγωγὴν τῆς προσωπικότητός του μὲ βάσιν, βεβαίως, τὰ ὑπέροχα ἑλληνοχριστιανικά ἰδεώδη.

Τὸ Νέον Ἔτος πρέπει νὰ ἀποδειχθῇ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἀνωτερον τοῦ προηγούμενου. Ἡ εὐθύνη δὲ αὕτη πρέπει νὰ βαρύνῃ ὅλους ἀνεξαιρέτως. Ἡ συνεργασία οἰκογενείας, Σχολείου, Ἐκκλησίας, Κράτους πρέπει νὰ εἶναι, ἐν προκειμένῳ, πλήρης.

Ἡ Οἰκογένεια δὲ καὶ τὸ Σχολεῖον ἐπιβάλλεται νὰ προσεχθοῦν ὅλως ἰδιαιτέρως. Νὰ δειχθῇ ἡ πρέπουσα κατανόησις καὶ ἔμπρακτος ἐκδήλωσις διαφέροντος πρὸς ἐπίλυσιν τῶν τρομακτικῶν, ὁμολογουμένως, προβλημάτων, τὰ ὁποῖα τοὺς ἀπασχολοῦν καὶ θέτουν εἰς κίνδυνον τὴν ὑπόστασίν των. Διότι ἀλλοίμονον ἂν «τὸ ἄλᾳς μωρανθῇ»...

Τὸ Νέον Ἔτος ὀφείλομεν νὰ γίνῃ διὰ τὴν χώραν μας ἔτος βαθυτέρας μελέτης τῶν προβλημάτων της, πρὸς ἀξιολόγησιν καὶ ἐπίλυσιν τούτων, ἔτος ἐντατικωτέρων ἀγώνων, διὰ μίαν ἐπὶ πλεον ἄνοδον εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀτομικῆς καὶ δημοσίας ζωῆς.

Καὶ πάντα ταῦτα ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν προσπάθειαν πρὸς πραγματικὴν βίωσιν καὶ ρευστοποίησιν τοῦ ὑπερόχου ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου πᾶν τὸ ὀλέθριον καὶ φθοροποιὸν συντρίβεται καὶ ἀφανίζεται!..

Βλάσιος Μπονάτσος

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΙΣ ΤΑΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἡ τελευταία τάξις δίδει τέλος εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Καθηγητοῦ:

Τὸ τελευταῖον σχολικὸν ἔτος χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἓνα κλίμα δραματικόν, προκαλούμενον ἐκ τῆς ἰδέας τῶν προσεχῶν ἐξετάσεων καὶ ἐκ τῆς ἀνησυχίας τοῦ καθηγητοῦ, ὁ ὁποῖος αἰσθάνεται τὸ τέλος τῆς δράσεώς του.

Διὰ τοῦτο ἴσως, πολλάκις, ὁ καθηγητὴς ἐπιταχύνει τὸν ρυθμὸν τῆς διδασκαλίας του καὶ δίδει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι συγκεντρώνει ὅλας τὰς παιδαγωγικὰς προσπάθειάς του, ὅπως δώσῃ εἰς τὴν παρουσίαν του τὸ μεγαλύτερον κῆρος της.

Ἀλλὰ εἰς μάτην. Τὸ πρόγραμμα φαίνεται ἀνεξάντλητον. Οἱ μαθηταὶ

ἀντιδροῦν εἰς τὴν ὑστάτην προσπάθειάν του καὶ προτιμοῦν νὰ περιορισθοῦν εἰς τὴν ὕλην τῶν ἐξετάσεων. Οὐδέποτε ἄλλοτε ἡ παρουσία τοῦ καθηγητοῦ δὲν φαίνεται τόσο περιττή. Ὁ καθηγητὴς ὀφείλει νὰ παραδεχθῇ ὅτι ὀλισθαίνει βαθμὴδὸν πρὸς τὴν λήθην.

Παρουσία τῶν γνώσεων καὶ ἀπουσία τοῦ καθηγητοῦ

Ἡ λήθη αὕτη εἶναι φυσικὸν ἐπόμενο, διότι ἡ παρουσία τοῦ καθηγητοῦ δὲν δικαιολογεῖται παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν του. Ἀλλὰ καὶ τὸ «Τοῦ» ἀκόμη εἶναι περιττόν, διότι ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι μετάδοσις ὀρισμένων γνώσεων, τῶν ὁποίων ὁ καθηγητὴς εἶναι ὁ πρόσκαιρος φύλαξ. Μόλις μεταδῶσῃ τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν γνώσεων ὁ καθηγητὴς περιτεύει. Ἐπειδὴ ἡ διδακτέα ὕλη εἶναι ἄφθονη καὶ πολυσύνθετη, θὰ ἦτο βεβαίως δυνατόν νὰ παραταθῇ ἡ διάρκεια τοῦ τελευταίου σχολικοῦ ἔτους. Ἐν τούτοις, ἡ παρουσία τῶν γονέων συνεπάγεται τὴν ἀπουσίαν τοῦ καθηγητοῦ.

Ἡ παρουσία τῶν γνώσεων ἀποκλείει ἐπίσης τὴν παρουσίαν τῶν μαθητῶν. Πράγματι, τὸ γεγονὸς ὅτι ἐγὼ μεταδίδω ὀρισμένας γνώσεις, σημαίνει ὅτι ὁ ἀκροατὴς μου δὲν τὰς κατέχει. Καὶ ἐφ' ὅσον δὲν τὰς κατέχει δὲν εἶναι τίποτε.

Ἐγὼ ἀπολαμβάνω μιᾶς ἀνωτερότητος, εὐρίσκομαι δηλαδὴ εἰς ἓν ἐπίπεδον, τὸ ὁποῖον ὁ ἀκροατὴς μου ἐπιθυμεῖ νὰ φθάσῃ. Ἀλλὰ δὲν τὸ φθάνει παρὰ μόνον ὅταν ἐγὼ ἐκλείψω. Τοῦτο ἀκριβῶς συμβαίνει εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν. Ἐως τότε, οἱ μαθηταὶ δὲν ὑπάρχουν παρὰ ἐν δυνάμει. Εἶναι ἀτελεῖς. Μετὰ τὰς τελικὰς ἐξετάσεις «ἔχουν» ὅ,τι τοὺς ἔλειπε. Ὅθεν ἀπέμπουν τὸν καθηγητὴν.

Τὸ ἐπίπεδον τῆς παιδαγωγικῆς μεταδόσεως

Τοῦτο δὲν ἰσχύει παρὰ ἐφ' ὅσον ἡ παρουσία τοῦ καθηγητοῦ ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν μετάδοσιν. Ὁ ρόλος του, ἐν τοιαύτῃ πετριπτώσει, ἔγκειται εἰς τὸ νὰ μεταδῶσῃ ἀκεραίως ποσὸν τι γνώσεων ἀνεγνωρισμένων ἀπὸ μίαν δεδομένην κοινωνίαν. Ὁ καθηγητὴς πρέπει νὰ θυσιασθῇ, διὰ νὰ λάβωσιν οἱ μαθηταὶ τοῦ ἀκέραιον τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν γνώσεων.

Ἐν τούτοις πρόκειται μόνον περὶ ἐνὸς δεδομένου ἐπιπέδου παιδαγωγικῆς μεταδόσεως. Δὲν ὑπάρχει ἄρα γε εἰς τὸ κέντρον τοῦ συνόλου τῶν ἐκπολιτιστικῶν ἢ πρακτικῶν πληροφοριῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ ποσὸν τῶν ἀπαιτούμενων γνώσεων εἰς πολιτισμὸς, δηλαδὴ μίαν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου ἐνσαρκώνονται αἱ ἀξίαι; Ἀκόμη καὶ ἂν αἱ ἀξίαι αὗται ὑπερβαίνουν τὸν πολιτισμὸν ἀπαιτεῖται μίαν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν διὰ νὰ ἐμφανισθῶσιν. Ὡς ἐκ τούτου ἡ παρουσία τοῦ καθηγητοῦ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον κακόν. Ὑπενθυμίζει εἰς τὸν μαθητὴν ὅτι αἱ γνώσεις ἔχουν μίαν ἔννοιαν, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις του.

Ἡ παρουσία τοῦ καθηγητοῦ εἶναι παρουσία ἐνὸς μάρτυρος καὶ δὲν ἐμφανίζεται παρὰ μόνον διὰ νὰ δηλώσῃ ὅ,τι δὲν εἶναι.

Εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο τῆς παιδαγωγικῆς μεταδόσεως, ἡ παρουσία τοῦ καθηγητοῦ εἶναι μίαν ἀπουσίαν ὑπερνικηθείσα: ἀπουσία διότι ὁ καθηγητὴς δὲν εἶναι σύνολον ἀξιών, ὑπερνικηθείσα διότι ἡ μαρτυρία τοῦ καθηγητοῦ παρουσιάζει τὰς ἀξίας ἐγγεγραμμένας εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τῆς παρουσίας τοῦ καθηγητοῦ ὁ μαθητὴς δύναται νὰ ἀνέλθῃ ἀπὸ τῶν γνώσεων εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ ἀπὸ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰς ἀξίας ἐφ' ὅσον εὐρίσκεται ἐνώπιον ἐνὸς μάρτυρος.

Ἀλλ' ἂν ἐγὼ μαρτυρῶ, τοῦτο ποιῶ ἐνσαρκώνων τὰς ἐν λόγῳ ἀξίας εἰς τὴν ἀτομικὴν μου ἱστορίαν ἢ ὁποῖα ριζώνεται εἰς τὸ παρελθόν καὶ δια-

νοίγεται εἰς τὸ μέλλον τῆς κοινωνίας εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκομεν ἐγὼ καὶ ὁ πλησίον μου. Ἐὰν ἡ παρουσία εἶναι αὐθεντική, ὁ καθηγητὴς καὶ ὁ μαθητὴς συναντῶνται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἱστορίαν.

Ἐν τούτοις ἡ παρουσία αὐτῆς εἶναι προσωρινή διότι ὁ καθηγητής δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν μαρτυρίαν του δεδομένου ὅτι τὸ Κράτος δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἐπιβάλλῃ. Δύναται νὰ προτιμῇ ἕνα ποσὸν γνώσεων κωδικοποιημένον τὸ ὁποῖον νὰ ἐπιβάλλεται διὰ τοῦ βάρους του, βάρους ἀνωφελοῦς. Δύναται ἐπίσης ἐκμεταλλευόμενος τὴν θέσιν του, νὰ δώσῃ ὑπερβολικὴν ἀξίαν εἰς τὴν ἀτομικὴν μαρτυρίαν του ἐμφανίζων ὡς πολιτισμὸν τὴν προσωπικὴν του ἱστορίαν, ἀποκλείων οὕτω τὸ μέλλον.

Ἡ παρουσία εἶναι ἐπίκλησις

Μία μαρτυρία δὲν εἶναι ποτὲ ἀναγκαστικὴ διότι δὲν δύναται παρὰ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν παρουσίαν τοῦ πλησίον. Ὁ καθηγητὴς ὑπενθυμίζει ὅχι μόνον ὅτι εἶναι ἄνθρωπος ἀλλὰ καὶ ὅτι εἶναι ὑπεύθυνος μέλος τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ὡς ἐκ τούτου καλεῖ τοὺς μαθητὰς νὰ λάβουν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς κοινωνίας ταύτης, νὰ ἐννοήσουν ὅτι εἶναι ὑπεύθυνοι τῶν ἀξιών της. Ἄλλ' ὅπως ὑπάρχει ἐπὶ κλήσις δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἄρνησις. Ὅπως ὁ καθηγητὴς δύναται νὰ εἶναι τελείως ἀπὸν κατὰ τὴν διδασκαλίαν του, οἱ μαθηταὶ δύνανται νὰ παραμελήσωσι τὴν μαρτυρίαν του. Εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο, αἱ πληροφορίες τὰς ὁποίας μεταφθοράν καὶ λήθην. Ἀντιθέτως, ἡ ἐπὶ κλήσις γίνεται δεκτὴ καὶ ἡ ἀπουσία ὑπερνικᾶται ἐὰν αἱ γνώσεις δὲν εἶναι πλέον ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ προστατευθῇ, ἀλλὰ ὠρισμένος σκοπὸς ἐγγεγραμμένος τὸσον εἰς τὴν ὁμαδικὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἀτομικὴν ἱστορίαν : ἡ μόρφωσις.

Παιδαγωγικαὶ συνέπειαι

Μία παιδαγωγική ή οποία αναγνωρίζει τās δυσκολίας τής παρουσίας τοῦ καθηγητοῦ ἀπαιτεῖ προσωπικήν πνευματικήν διαύγειαν. Ὁ καθηγητὴς πρέπει νὰ εἶναι εἰλικρινὴς διότι δὲν δύναται νὰ μαρτυρήσῃ παρὰ μόνον δι' ὅ, τι πιστεύει. Εἶναι δυνατόν νὰ πληροφορηθῶμεν, νὰ μεταδίδωμεν ἓνα μήνυμα δυσνόητον, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκφράζωμεν κάτι τὸ ὁποῖον ἀνοοοῦμεν. Τὸ νὰ ὑποκρινώμεθα τὴν παρουσίαν εἶναι ἀσυγχώρητον. Προτιμότερα εἶναι ἡ εἰλικρίνεια ἐκείνου ὁ ὁποῖος ὀρκεῖται εἰς τὸ νὰ πληροφορήσῃ.

Μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνωμεν παρὸν δι' ἑνὸς θαύματος. Ἡ παρουσία δὲν εἶναι χάρις Θεοῦ τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν. Εἶναι μία στάσις ὑπεύθυνος ἢ ὁποία προετοιμάζει ἕνα παιδαγωγικὸν σκοπὸν ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ σχολείου. Τὸ τελευταῖον σχολικὸν ἔτος δύνανται νὰ μεταβάλῃ τὰ προηγούμενα. Εἶναι συνέπειά των.

Ἡ παιδαγωγικὴ αὕτη εἶναι ἐπίσης ζήτημα ὑπομονῆς. Ἐὰν ἡ παρουσία εἶναι μία ἀπουσία ὑπερνηκθεῖσα, τοῦτο σημαίνει ὅτι δύναται νὰ ἀποτύχη, νὰ ἐκλείψῃ. Ἡ ἀποτυχία καὶ ἡ ἀπομόνωσις ἀπειλοῦν διαρκῶς τὸν καθηγητὴν ὅσον καὶ τὸν μαθητὴν. Ἀπαιτεῖται λοιπὸν χρόνος καὶ τὸ σύνολον τοῦ προγράμματος πρέπει νὰ προβάλλεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτρέπη εἰς τὸν καθηγητὴν «νὰ χάνῃ καιρὸν» εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν.

Τέλος, ἡ παιδαγωγικὴ παρουσία ἀπαιτεῖ διαρκὴ προσπάθειαν. Ἐγγράφεται εἰς τὴν διάρκειαν καὶ προσκολλᾶται εἰς μίαν ἱστορίαν. Ὁ καθηγητὴς δὲν παρουσιάζει μόνον ἓν μονολιθικὸν καὶ ἀναλλοίωτον ποσὸν γνῶ.

σεων, ἀλλ' ἐποικοδομεῖ καὶ ἐποικοδομεῖται. Ἐνώπιον τῶν μαθητῶν του καὶ μετὰ τῶν μαθητῶν του γράφει τὴν ἱστορίαν του. Διὰ νὰ ἀπαντήσουν εἰς τὴν μαρτυρίαν ταύτην οἱ μαθηταί, ὁ καθηγητὴς πρέπει νὰ σιωπᾷ. Πρέπει νὰ ἀφήνῃ τοὺς μαθητάς του νὰ ἐκφράζωνται. Ἐν ὀλίγοις, δὲν πρέπει νὰ μορφώῃ τοὺς μαθητάς του, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀφήνῃ νὰ μορφώνωνται. Πρέπει πάσῃ θυσίᾳ, νὰ διατηρηθῇ ὁ διάλογος διὰ τῆς κοινῆς συσκέψεως ἢ διὰ τῆς προσωπικῆς ἐκφράσεως.

Συμπέρασμα

Προσεπάθησα νὰ ἀποδείξω ὅτι ἡ τελευταία τάξις εἶναι μιὰ τελευταία κατάστασις, ἡ ὁποία δίδει εἰς ὅλην τὴν ἐκπαιδευσιν τὴν πραγματικὴν σημασίαν της. Ἐνῶ ἡ παρουσία τοῦ καθηγητοῦ φαίνεται νὰ λαμβάνῃ τέλος διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῶν γνώσεων, ἡ παιδαγωγικὴ παρουσία, μεταβληθεῖσα εἰς μαρτυρίαν, παρατείνεται εἰς μίαν κοινὴ δημιουργίαν τοῦ πολιτισμοῦ. Δυστυχῶς, ἡ παρουσία αὕτη εἶναι πολὺ προσωρινή. Δὲν δύναται νὰ γίνῃ διδακτικὴ μέθοδος. Δὲν εἶναι παρὰ στάσις ἐκπολιτιστικῆ (μορφωτικῆ).

Ὡς ἐκ τούτου, ὁ καθηγητὴς διὰ τὸ εἶναι παρῶν, δὲν ἄρκει μόνον νὰ διδῇ τὰς ὑστάτας συμβουλὰς του, νὰ τελειώσῃ λαμπρὰ τὸ μάθημά του καὶ νὰ προετοιμάξῃ τοὺς μαθητὰς του διὰ τὴν ζωὴν. Πρέπει νὰ ζήσῃ τὴν τελευταίαν τάξιν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οἱ μαθηταὶ του νὰ γίνουν καὶ αὐτοὶ μάρτυρες.

Εἰς τὰς τελευταίας τάξεις οἱ μαθηταὶ ἀναγκάζονται νὰ ἀναλάβουν τὰς εὐθύνας ἔναντι τοῦ πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον τοὺς ἐδίδαξεν ὁ καθηγητής. Ἡ παρουσία τοῦ καθηγητοῦ εἶναι λοιπὸν μίᾳ ἀπουσία ὑπερνικηθεῖσα.

Pierre Furter

Μεταφραστής: Σάββας Δ. Παπασάββας

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΟΤΕΡΑΝ
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΤΙΝΩΝ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ

Εἰσαγωγή

Εισαγωγή

Ἡ εἰς τὴν χώραν μας συντελουμένη παιδαγωγικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἔρευνα, συγκρινομένη μετὰ τὴν τῶν ἄλλων χωρῶν καὶ κυρίως τῶν δυτικῶν, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ρωσσίας, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὑποτυπώδης καὶ ἀνοργάνωτος.

καὶ ἀνοργάνωτος.

Αἱ πολῦτοι προσπάθειαι τῶν μεμονωμένων ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, παραμένουν, συνήθως, ἀνεκμετάλλετοι, μὲ μοναδικόν των προορισμόν τὴν δημοσίευσιν των εἰς περιοδικὰ ἢ τὴν ἑκδοσίν των εἰς βιβλία. Οὐδὲν ἐπίσημον κρατικὸν ὄργανον ἀσχολεῖται μὲ τὴν μελέτην τῶν προτεινόμενων λύσεων πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς πατρίδος μας, ἵνα ἀποφανθῇ ἐπίσημως περὶ τῆς ἀξίας των καὶ συστήσῃ τὴν ἐφαρμογὴν των εἰς τὰ σχολεῖα ἢ μὴ.

Βεβαίως τὸ σεβαστὸν Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον συνιστᾷ δι' ἔγκυ-
κλίων τοῦ τὴν παρά τῶν Σχολικῶν Ταμείων προμήθειαν διαφόρων παιδα-
γωγικῶν βιβλίων καὶ τὴν μελέτην αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἐκπαιδευτικῶν διὰ τὴν
ἐπαγγελματικὴν καὶ μορφωτικὴν τῶν βελτίωσιν, ἵνα δι' αὐτοῦ ἐπιτύχη τὸν

έκσυγχρονισμόν της ἐν τῷ σχολείῳ ἐργασίας. Ἡ ἐνέργεια ὅμως αὕτη, ἂν καὶ ἀξιοσημείωτος, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπολύτως ἱκανοποιητική.

Ἡ Παιδαγωγικὴ θεωρεῖται δευτερευούσης σημασίας Ἐπιστήμη. Ἡ Παιδεία γενικῶς θεωρεῖται δευτερευούσης σημασίας κρατικὴ λειτουργία, διότι δὲν προσκομίζει ἄμεσα ὀφέλη. Ἐὰν δὲν συνέβαιnen αὐτό, ἡ διαρκὴς καὶ βασικὴ μέριμνα τῶν ἀρμοδίων θὰ ἐστρέφετο εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς Παιδείας καὶ τὴν ποιοτικὴν καὶ ὕλικὴν ἐξύψωσιν τῶν λειτουργῶν αὐτῆς. Ἡ Παιδεία θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ βασικὴ λειτουργία διὰ τὴν θεμελίωσιν καὶ ὁμαλὴν ἀνάπτυξιν πάσης ἄλλης. Καὶ ἐὰν δὲν ἀμφισβητῆται, συμβαίνει.

Κατακτῶμεν τὴν φύσιν καὶ τὸ διάστημα καὶ χάνομεν τὰς ψυχὰς μας. Χαίρομεθα διὰ τὸ πρῶτον καὶ δὲν λυπούμεθα διὰ τὸ δεύτερον. Εἴμεθα **δοῦλοι** τοῦ ὕλικου πολιτισμοῦ, τοῦ χρήματος καὶ τῆς ὕλικῆς δυνάμεως. Δυνατὸν θεωρητικῶς νὰ τὸ ἀμφισβητῶμεν, οὐσιαστικῶς ὅμως εἴμεθα.

Συνεπῶς αἱ εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν καὶ τὴν Παιδείαν ἀναφερόμεναι ἔρευναι ἢ καὶ ἐπινοήσεις εἶναι περιφρονητέαι, ὡς μὴ ἐπιφέρουσιν ἄμεσα οἰκονομικὰ ὀφέλη. Τὰ περὶ τὴ μέθοδον, τὸ πρόγραμμα, τὴν ὁργάνωσιν τῆς σχολικῆς ζωῆς, τὴν διοίκησιν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τὰ ὅμοια δὲν συγκινοῦν τὸ σύνολον.

Οἱ ἐκπαιδευτικοὶ δὲν κατοχυρώνουν τὰς ἐπινοήσεις των διὰ διπλωμάτων εὐρεσιτεχνίας, πλὴν ἐξαιρέσεων ἀναγομένων εἰς ἐπινοήσεις ἐποπτικῶν ὁργάνων (ἐμπόριον).

Ἡ μεγαλυτέρα ἀμοιβὴ δι' ἓνα ἐκπαιδευτικὸν εἶναι ἡ ἀποδοχὴ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς προτάσεώς του ἢ ἐπινοήσεώς του.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς σημαντικὴ διὰ τὴν χώραν μας πρόοδος, ἡ ἐξαγγελθεῖσα ἵδρυσις Κέντρων Παιδαγωγικῶν καὶ Ψυχολογικῶν Ἐρευνῶν, καὶ μὴ πραγματοποιηθεῖσα, πρὸς μεγίστην βλάβην τῆς Ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Αἱ, ἐλλείψει ἐπισήμου καὶ ὑπευθύνου ὁργάνου Πειραματισμοῦ καὶ Μελετῶν, ἀποφασίζόμεναι μεταρρυθμίσεις καταλήγουσι συνήθως εἰς οἰκτρὰν ἀποτυχίαν (π.χ. Ἀστικά σχολεῖα, Ὁκτατάξια Γυμνάσια).

Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν μιᾶς οἰασδῆποτε μεταρρυθμίσεως, τὰ πάντα θεωροῦνται ὡς λελυμένα καὶ καλῶς ἔχοντα. Καὶ τότε βαδίζομεν μακαρίως τὴν ὁδόν, μέχρις ὅτου ἀντιληφθῶμεν ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ.

Τὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα καὶ γενικῶς ἡ Παιδεία, χρειάζονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ν' ἀναπροσαρμόζωνται ἀναλόγως τῶν ἐν γένει ἐπιστημονικῶν δεδομένων καὶ τῶν κοινωνικοοικονομικῶν μεταβολῶν, ἄλλως δὲν ἐκπληροῦν τὸν προορισμὸν αὐτῶν.

Ὡς ἐτόνισα καὶ ἀνωτέρω, μεταρρυθμίσεις μὴ στηριζόμεναι ἐπὶ ἐρεῦνης καὶ μελέτης, εἶναι ἐπικίνδυναι.

Ἐκπαιδεύομεν τὴν νέαν γενεάν διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ προβλήματα τῆς, ὅταν μετὰ 10ετίαν ἢ 20ετίαν θὰ καταλάβῃ θέσιν ἐνεργὸν διὰ τὸ Ἔθνος μας. Ἐὰν δὲν τὴν προπαρασκευάσωμεν διὰ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, θὰ κινδυνεύσῃ νὰ ἀποτύχῃ καὶ νὰ ὑστερήσῃ ἄλλων γενεῶν ἢ λαῶν ἢ θ' ἀναγκασθῇ νὰ θυσιάσῃ τὴν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν ὑγείαν τῆς, ἀγωνιζομένη ἀπὸ καταθλιπτικὰς δι' αὐτὴν συνθήκας διὰ τὴν διάσωσιν τοῦ Ἐθνους μας ἐκ τοῦ ἀφανισμοῦ ἢ καὶ τὴν ἀνάδειξίν του.

Εἰδικῶς ὁ λαὸς μας, ὡς κληρονόμος τοῦ ἀνωτάτου πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, ἔχει ἀνάγκην καταλλήλου καὶ ἀναλόγου Παιδείας, διὰ νὰ ἀναδειχθῇ ἀντάξιος κληρονόμος καὶ συνεχιστῆς του.

Ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία πάσχει νόσον χρονίαν καὶ συνεπεῖα ταύτης δὲν

δύναται νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν νέαν γενεάν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ τῆς. Πάσχει, διότι στερεῖται ὁργανώσεως, ἐποπτείας, καθοδηγήσεως, διδακτηρίων, ἐποπτικῶν μέσων, ἐπαρκοῦς καὶ καταλλήλου προσωπικοῦ, ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ, πόρων... καὶ τίνας δὲν στερεῖται;

Κατωτέρω θὰ θίξω περιπτώσεις τινάς, αἱ ὁποῖαι, κατὰ τὴν γνώμην μου, δύνανται εὐκόλως ν' ἀποτελέσουν πεδῖον μελέτης, πειραματισμοῦ, ἐρεῦνης καὶ ἐφαρμογῆς.

1. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ Εἰς ΤΜΗΜΑΤΑ Εἰς ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ ΚΑΙ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Κατὰ τὰ μέχρι σήμερον ἰσχύοντα, εὐθὺς μετὰ τὴν ἵδρυσιν ἐνὸς σχολείου καθορίζεται ἡ περιφέρεια, ἐξ ἧς τοῦτο λαμβάνει τοὺς μαθητάς, περιοριζομένης ἀντιστοίχως τῆς περιφέρειας τοῦ ἢ τῶν γειτονικῶν σχολείων. Εἰς τὸ σχολεῖον συνεπῶς ἐγγράφονται οἱ διαμένοντες εἰς τὴν περιοχὴν μαθηταί, παρουσιάζοντες συνήθως μεγάλην ἀνομοιογένειαν ὡς πρὸς τὸν δείκτην εὐφυΐας, ἀπὸ τοῦ ἰδιώτου μέχρι τοῦ εὐφυοῦς, διότι δὲν ὑπάρχουν εἰδικὰ σχολεῖα.

Ἡ διάρθρωσις αὕτη εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ Comprehensive School τῆς Μ. Βρετανίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς, καθ' ἣν θυσιάζεται ἡ εὐφυΐα χάριν τῆς περιοχῆς ἢ τῆς ἀρχῆς τῆς δημοκρατίας. Ἡ θυσία οὕτη εἶναι σημαντικὴ, ὡς ἔχουσα ἀνυπολόγιστον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν μετέπειτα ἐξελίξεων ἐκάστης χώρας.

Συμπεραίνω ὅτι ἡ συμφέρουσα κατανομὴ τῶν μαθητῶν δεόν νὰ γίνεται οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περιοχῆς εἰς ἣν κατοικοῦν οἱ μαθηταί, ἀλλὰ τοῦ δείκτη εὐφυΐας.

α) Κατανομὴ τῶν μαθητῶν τῶν Δημοτ. Σχολείων εἰς τμήματα

Εἰς τὰ Δημοτικά σχολεῖα τῆς πατρίδος μας, ἐξ ὧν ἔχω ὑπ' ὄψιν μου, οὐδέποτε μέχρι σήμερον ἐγένετο ἡ κατανομὴ τῶν μαθητῶν εἰς σχολεῖα ἢ εἰς τάξεις, ἀναλόγως τῆς εὐφυΐας. Δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ἐξαιρέσις ὡς πρὸς τὰ Πειραματικὰ Σχολεῖα τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, τὰ Πρότυπα τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν καὶ τὰ Πρότυπα τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Περιφερειῶν, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ἐὰν ἡ ἐπιλογὴ δὲν γίνεται δι' εἰδικῶν tests, συνήθως ἐγγράφονται τέκνα ἐπιστημόνων ἢ γονέων ἀνηκόντων εἰς τὴν μέσην ἢ ἀνωτάτην κοινωνικὴν τάξιν καὶ δὲν προέρχονται ἐκ τῆς αὐτῆς περιοχῆς.

Μέχρι σήμερον ἦτο δύσκολον εἰς τὴν χώραν νὰ λειτουργοῦν σχολεῖα καθυστερημένων, μέσων καὶ εὐφύων μαθητῶν, διότι: 1ον) δὲν ἦτο δυνατόν εἰς τὴν περιοχὴν ἐνὸς β]ξίου σχολείου νὰ λειτουργοῦν παραλλήλως τρία διτάξια, ἂν καὶ κατὰ τὴν γνώμην μου τοῦτο θὰ ἦτο προτιμότερον, καὶ 2ον) ἐὰν τρία λειτουργοῦντα ὡς β]τάξια σχολεῖα, ὑπεχρεοῦντο νὰ δεχθοῦν μαθητάς ἔχοντας ὀρισμένον δείκτην εὐφυΐας ἢ βαθμὸν ἐνδεικτικῶ π.χ. τὸ ἐν τοῦς στασίμους καὶ τοὺς ἔχοντας βαθμὸν ἐνδεικτικῶ 5, τὸ ἕτερον τοὺς ἔχοντας 6 καὶ 7 καὶ τὸ τρίτον 8, 9 καὶ 10, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ βαθμοὶ ἐκφράζουν τὴν εὐφυΐαν (ἐμφυτον εὐφυΐαν, ἐπικτήτους ἱκανότητας), οἱ γονεῖς θὰ ἐξηγείροντο, προβάλλοντες τὴν ἀπόστασιν τὴν ὁποίαν θὰ ὑπεχρεοῦντο τὰ τέκνα των νὰ διανύουν, τοὺς κινδύνους τοὺς ὁποῖους διέτρεχον καὶ θὰ ὑπερημύνοντο τῆς εὐφυΐας τῶν τέκνων των, ἥτις δὲν ὑπελογίσθη ὀρθῶς.

Σήμερον ὅμως παρουσιάζεται **μοναδικὴ εὐκαιρία**. Μὲ τὴν συγχώνευσιν τῶν σχολείων εἰς σχολεῖα τῶν 7, 8, 9, 10, 11 ἢ καὶ 12 διδασκάλων μᾶς δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἔχωμεν δύο ἢ καὶ περισσότερα τμήματα εἰς ἐκά-

στην τάξιν. Είμαι βέβαιος ότι η κατανομή των μαθητών εις τμήματα θα γίνη επί τη βάσει των στοιχείων της αλφαβήτου. Το πρώτον τμήμα θα περιλαμβάνη τούς μαθητάς υπό στοιχεία Α—Κ καὶ τὸ δεύτερον Λ—Ω. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον χάνομεν σπουδαίαν εὐκαιρίαν.

Ἄξιον προσοχῆς εἶναι ὅτι διὰ τῆς νέας διαρθρώσεως ἀποφεύγομεν τὰς ἀντιδράσεις τῶν γονέων. Ἡ ἀπόστασις εἶναι ἡ ἴδια καὶ τὸ κυριώτερον δὲν γνωρίζουν οἱ γονεῖς ὅτι ἡ κατανομή τῶν μαθητῶν γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εὐφυΐας, ἀρκεῖ ἡμεῖς οἱ διδάσκαλοι νὰ εἴμεθα προσεκτικοὶ καὶ νὰ μὴ τὸ φέρωμεν εἰς δημοσιότητα.

Οἱ προικισμένοι μαθηταὶ ἀποτελοῦν τεράστιον κεφάλαιον διὰ τὸ μέλλον.

Δυνατὸν νὰ τύχω τῆς ἀπαντήσεως, ὅτι ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἔχουν τὴν ἀτομικότητά των καὶ ὅτι ἡ εὐφυΐα δὲν δύναται νὰ μετρηθῇ ἐπακριβῶς.

Ἀσφαλῶς ἔχουν οἱ μαθηταὶ τὴν ἀτομικότητά των, ἀλλὰ, πρὸς τὸ συμφέρον των, δυνάμεθα νὰ δημιουργήσωμεν τμήματα μὲ μαθητάς, οἱ ὅποιοι παρουσιάζουν ὁμοιογένειαν.

Ζήτημα μειονεκτικότητος δὲν νομίζω ὅτι δύναται νὰ γεννηθῇ, διότι οἱ μαθηταὶ δὲν θὰ γνωρίζουν βάσει ποίου κριτηρίου κατετάγησαν. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει δυνατὸν νὰ τύχουν ἀναλόγου καὶ καταλλήλου διαφωτίσεως καὶ κυρίως οἱ γονεῖς. Πάντως πρέπει νὰ ὑπάρχῃ δυνατότης διορθώσεως τῶν τυχόν γενομένων ἀδικιῶν.

Τὸ συναίσθημα τῆς μειονεκτικότητος, νομίζω ὅτι γεννᾶται καὶ ἀναπτύσσεται εἰς τοὺς ὑστεροῦντας μαθητάς διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀντιλήψεως περὶ τῆς ἀπαξίας των ἢ τῆς μὴ ἱκανοποιητικῆς ἀποδόσεως των καὶ κυρίως διὰ τῶν ἀναποφεύκτων σκωπτικῶν φράσεων ἢ χαρακτηρισμῶν τῶν διδασκάλων καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν συμμαθητῶν των. Οἱ μαθηταὶ οὗτοι θὰ ἠδύναντο ν' ἀναπτυχθοῦν ὁμαλῶς, ἐὰν θὰ παρηκολούθουν μαθήματα εἰς ἀνάλογον τῆς πνευματικῆς των καταστάσεως τμήμα καὶ ἐδιδάσκοντο βάσει εἰδικοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος.

Ἐκ πείρας γνωρίζω ὅτι οἱ ἔχοντες χαμηλὸν δείκτην εὐφυΐας μαθηταὶ, ὅχι μόνον ὑποφέρουν εἰς τὴν τάξιν, ἀλλ' εἶναι καὶ ἡ τροχοπέδη αὐτῆς. Ἐκ τούτου ἀναπτύσσεται καὶ ἑτέρα τροχοπέδη ἐκ τοῦ θορύβου τῶν εὐφυῶν.

Ὡς πρὸς τὴν εὐφυΐαν, ἐὰν δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν προσδιορίσωμεν ἐπακριβῶς, δυνάμεθα νὰ τὴν προσδιορίσωμεν τοῦλάχιστον κατὰ προσέγγισιν. Ὅστις δὲν παραδέχεται τὰ tests, ἅς προβῇ εἰς τὸν χωρισμὸν βάσει τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐνδεικτικοῦ.

Οἱ ἐκπαιδευτικοὶ δὲν πρέπει νὰ ταράσσωνται, διότι ὡς κριτήριον τῆς ἀξίας τῶν θὰ ληφθῇ ἡ ἐργασία των καὶ οὐχὶ ἡ ἀπόδοσις τῶν μαθητῶν. Ἀλλως τε ἡ προϊσταμένη ἀρχὴ θὰ τελῇ ἐν γνώσει τῆς κατανομῆς τῶν μαθητῶν. Τοιοῦτοτρόπως τὸ μὲν τμήμα τῶν ἱκανῶν θὰ ἐργάζεται ἐντατικῶς, θὰ ἐξαντλῇ τὴν ὕλην καὶ θὰ προχωρῇ εἰς νέα πεδία καὶ θὰ προπαρασκευάζῃ πλήρως τοὺς ἱκανοὺς διὰ τὴν Μέσῃν Ἐκπαίδευσιν (καὶ τὰς ἄλλας ἰσοτίμους Σχολάς) καὶ ἐν συνεχείᾳ διὰ τὰς ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτας, μὴ παρῆχον εὐκαιρίας δι' ἀταξίας, παρὰ μόνον διὰ δημιουργικὴν ἐργασίαν, τὸ δὲ τμήμα τῶν ἐχόντων χαμηλὸν δείκτην εὐφυΐας θὰ προχωρῇ ἄνευ σπουδῆς μὴ πιεζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος, ἀλλ' ὁδηγούμενον ἐκ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ διδασχθοῦν τόσο πολλὰ. Ἀνάγκη εἶναι νὰ κατανοήσουν ὅσα διδασχθοῦν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ὠφεληθοῦν καὶ θὰ ἐξέλθουν τοῦ σχολείου ψυχικῶς ὑγιεῖς, προοριζόμενοι διὰ τὰς τεχνικὰς ἢ ἐπαγγελματικὰς σχολὰς ἢ τὰ ἐπαγγέλματα. Οἱ παρουσιάζοντες ἐπίδοσιν ἱκανοποιητικὴν θὰ δύνανται νὰ ἐγγράφωνται εἰς σχολεῖα Μέσης Ἐκπαίδευσως.

β) Κατανομή τῶν μαθητῶν τῶν Σχολείων Μέσης Ἐκπαίδευσως εἰς τμήματα

Οἱ εἰς τὰ Σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως εἰσερχόμενοι μαθηταί, παρὰ τὰς εἰσιτηρίους ἐξετάσεις, παρουσιάζουν ἱκανὴν ἀνομοιογένειαν ὡς πρὸς τὴν εὐφυΐαν. Ἐπιτυχάνουν μαθηταὶ μὲ βαθμὸν 10—20. Ἐὰν εἰσαχθοῦν διακόσιοι μαθηταί, κατανέμονται εἰς τμήματα ὡς ἀκολουθῶς: π.χ. Α—Ε, Ζ—Λ, Μ—Ο, Π—Ρ, Τ—Ω, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν κατὰ στοιχεῖον τῆς αλφαβήτου. Εἰς τὸ πρῶτον τμήμα (—Α) ὑπάρχουν οἱ ἱκανοὶ καὶ οἱ μὴ ἱκανοί. Οἱ μὴ ἱκανοὶ εἶναι ἡ τροχοπέδη τοῦ τμήματος. Διαπράττουν συνεχῶς σφάλματα, ὑποβάλλουν ἀπορίας, αἱ ὁποῖαι κρίνονται ὑπὸ τῶν εὐφυῶν ὡς ἀνόητοι καὶ ἀδικαιολόγητοι. Δημιουργεῖται θόρυβος, ὁ καθηγητὴς ἐκνευρίζεται καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν. Οἱ ἱκανοὶ μαθηταὶ τελειώνουν τὰς ἐργασίας των ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν καὶ κατόπιν δημιουργοῦν θόρυβον, ἐπισύρουν τὴν ὀργὴν τοῦ καθηγητοῦ καὶ τυγχάνουν ἀναλόγου ποινῆς.

Ἡ κατανομή λοιπὸν αὕτη ζημιοῖ καὶ τοὺς μὴ ἱκανοὺς καὶ τοὺς ἱκανοὺς.

Δὲν ἐκτείνονται περισσότερον, διότι ἰσχύουν καὶ διὰ τὴν Μέσῃν Ἐκπαίδευσιν ὅσα ἀνέγραφα ἀνωτέρω διὰ τὴν Στοιχειώδη. (Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἁρμοδιώτεροι εἶναι οἱ συνάδελφοι τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως).

Συμπέρασμα. Ὁ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δείκτη εὐφυΐας διαχωρισμὸς τῶν μαθητῶν εἰς τμήματα εἶναι προτιμητέος παντὸς ἄλλου, διότι συμβάλλει εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ἀγωγῆς καὶ βοηθεῖ τὸν μαθητὴν διὰ τὴν ὀρθὴν ἐξέλιξιν του.

Ἐξασφαλίζει τὴν ψυχικὴν ὑγείαν τοῦ διδασκόντος καὶ ἀποτρέπει τὴν ἀπώλειαν τῶν εὐφυῶν, ἡτις θὰ εἶχε συντριπτικὰ ἀποτελέσματα διὰ τὸ Ἔθνος ἡμῶν.

Οἱ εὐφυεῖς θὰ εἶναι ἢ θὰ πρέπει νὰ εἶναι οἱ αὐριανοὶ ἡγέται τῆς πολιτείας καὶ πάσης προόδου. Οἱ ἄλλοι θὰ εἶναι ἀπλοὶ συντηρηταὶ τοῦ Πολιτισμοῦ. Ἐὰν κατορθώσωμεν νὰ μεταβάλωμεν τοὺς ἡγέτας εἰς συντηρητάς τοῦ Πολιτισμοῦ κατεστράφημεν καὶ πράγματι αὐτὴν τὴν ὁδὸν βαδίζομεν. Ἡ πατρίς μας θεωρεῖται ὡς χώρα ὑποανάπτυκτος (ὅποια ἐντροπή!) καὶ θὰ παραμείνῃ ὡς τοιαύτη, ἐὰν δὲν ἀφυσπνισθῶμεν.

2. ΙΔΡΥΣΙΣ 8]ΤΑΞΙΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΠΡΟΣ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΝ

Ἡ Κυβέρνησις πρὸς μὴνῶν ἔλαβε τὴν γενναίαν ἀπόφασιν τῆς ἰδρύσεως καὶ προαγωγῆς ἑκατοντάδων σχολείων. Πιστεύω ὅτι πιεζομένη ἐκ τοῦ διεθνοῦς κλίματος συντόμως θὰ προβῇ εἰς νέαν γενναίαν ἀπόφασιν, διὰ τῆς ὁποίας θὰ καθιερώσῃ τὴν βετὴ ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ θὰ μετὰ τὰς ἡδη λειτουργοῦντας ὡς 8]τάξια Δημοτικὰ Σχολεῖα εἰς 8]τάξια ἀνεξαρτήτως τύπου (ἐνός, δύο κλπ. διδασκάλων).

Τι θὰ διδασχθῇ εἰς τὰς δύο νέας τάξεις; Θὰ παραμείνῃ ὡς διδασκτέα ὕλη ἡ ἤδη ὑπάρχουσα καὶ θὰ κατανεμηθῇ εἰς τὰς ὀκτὼ τάξεις ἀντὶ τῶν 8] διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἀποσυμφόρησις τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος ἢ θὰ προστεθῇ νέα τοιαύτη καὶ δι' ἐπαγγελματικοῦ περιεχομένου; Ἡ ὕλη αὕτη ἀσφαλῶς θὰ εἶναι διαφορετικὴ κατὰ περιοχὰς καὶ ἀνάλογος τῶν τοπικῶν συνθηκῶν (ἀστικάι ἢ ἀγροτικάι περιοχαί).

Μήπως ὅμως ἡ ἡλικία τῶν μαθητῶν δὲν θὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἐπαγγελματικὴν των ἐκπαίδευσιν; Μήπως θὰ ἦτο προτιμότερα γενικὴ—ἀνθρωπιστικὴ ἐκπαίδευσιν;

Ποῖον θὰ εἶναι τὸ κατάλληλον προσωπικόν; Ποῖον θὰ εἶναι τὸ κατάλληλον διδασκῆριον;

Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ μεταβολὴ αὕτη θὰ γίνῃ αἰφνιδίως, ὅπως καὶ τόσαι ἄλλαι καὶ ἐνῶ θὰ ἀποφασισθῇ νὰ λειτουργήσουν τὰ σχολεῖα ὡς 8]τάξια, ἴσως ἐκδοθῇ καὶ ἡ σχετικὴ διαταγὴ, τότε θὰ γεννηθοῦν τ' ἀνωτέρω διατυπωθέντα ἐρωτήματα καὶ πλεῖστα ἄλλα.

Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι νὰ ἐπικρατῇ νευρικότης καὶ σύγχυσις, ποὺ εἶναι ἀδυσώπητοι συντελεστοὶ τῆς ἀποτυχίας.

Πρὸς ἀποφυγὴν πάσης δυσἀρέστου καταστάσεως ὀρθὸν εἶναι νὰ τεθοῦν αἱ βάσεις ἀπὸ σήμερον. Νὰ ἰδρυθοῦν κατὰ περιοχὰς 8]τάξια δημοτικὰ σχολεῖα, ἵνα πειραματισθοῦν ἐπὶ διαφορετικῶν προγραμμάτων μὲ διαφορετικοὺς σκοποὺς καὶ κατευθύνσεις καὶ μὲ διαφορετικὸν προσωπικόν.

Ἡ ἐποπτεία καὶ ὁ συντονισμὸς ν' ἀνατεθῇ εἰς τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον καὶ τὴν νεοῖδρυθεῖσαν ὑπηρεσίαν Συντονισμοῦ καὶ Μελετῶν, εἰς τὴν ὁποῖαν ὑπηρετοῦν συνάδελφοι πτυχιούχοι τῶν Παιδαγωγικῶν καὶ Ψυχολογίας.

Ἡ σήμερον ὑπάρχουσα διάρθρωσις τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἴσως ἡδύνατο νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους πρὸ 50ετίας. Εἶναι ὅμως ἀκατάλληλος διὰ τὴν σήμερον. Διὰ νὰ εἶμαι ὁμῶς περισσότερον ἐντὸς τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς, εἶναι περισσότερον ἀκατάλληλος διὰ τὴν αὔριον, τὸ μέλλον, διότι οἱ σήμερον φοιτῶντες τὸ σχολεῖον θὰ δράσουν μετὰ 10ετίαν ἢ 15ετίαν. Ἀποτυχία εἰς τὸν τομέα αὐτὸν σημαίνει ἀπώλειαν πολυτίμου χρόνου, θυσίων καὶ χρήματος. Ὅποιοι λαὸς μένει ὀπίσω, εἶναι καταδικασμένος νὰ εἶναι οὐραγός, ἐὰν δὲν ὑποκύψῃ καὶ καταστραφῇ.

Εἰς ὅλα τὰ κράτη, πλὴν ἐλαχίστων, ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι ὄχι μόνον 8ετῆς, ἀλλὰ δεκαετῆς καὶ ἄνω.

Οἱ Βρεττανοὶ πρὸ δύο περίπου αἰώνων εἰς τινα διεθῆ Εὐρωπαϊκὴν ἔκθεσιν διεπίστωσαν ὅτι ὕστεροῦσαν καταπληκτικῶς ἄλλων κρατῶν. Τοῦτο ἀπεδόθη εἰς τὴν ἀπαιδευσίαν τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Σήμερον εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι 10ετῆς.

Συμπέρασμα. Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἰδρυθοῦν 8]τάξια Δημοτικὰ Σχολεῖα πρὸς πειραματισμόν, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ μελετηθοῦν καὶ θ' ἀντιμετωπισθοῦν ὅλα τὰ σχετικὰ προβλήματα ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος. Ἐὰν δὲν πραγματοποιηθῇ αὐτό, ἡ κοινωνία μας θὰ ὑποστῇ ἐν καιρῷ τὰς συνεπειάς.

3. Η ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΕΙΣΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΣΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ

Ἡ νομικῶς πραγματοποιηθεῖσα ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις εἰς τὴν Μέσῃ Ἐκπαιδεύσειν, ἀνευ προηγουμένου πειραματισμοῦ, γεννᾷ φόβους. Βεβαίως σήμερον λειτουργοῦν τὰ Ναυτικὰ Γυμνάσια καὶ αἱ Τεχνικὰ Σχολαὶ καὶ ἐξ αὐτῶν δύνανται οἱ ἀρμόδιοι νὰ προσανατολισθοῦν.

Τὰ πάντα ὁμῶς προχειρῶς ἀντιμετωπίζονται. Ἰδρύονται ἔκτακτα τμήματα εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἐιδικοῦ προσωπικοῦ καὶ τὰ πάντα ἀντιμετωπίζονται σπασμωδικῶς.

Ποῖα θὰ εἶναι ἡ ἀντίδρασις τῶν γονέων;

Εὐχομαι ὀλοψύχως ἡ μεταρρύθμισις νὰ ἐπιτύχῃ καὶ νὰ διαψεύσῃ τὰς ὡς ἄνω σκέψεις μου. Ἀποτυχία ὁμῶς σημαίνει παλινδρόμησιν καὶ καταστροφὴν.

Συμπέρασμα. Μεταρρυθμίσεις, καὶ δὴ ἐκπαιδευτικαί, πραγματοποιούμεναι ἀνευ προηγουμένης μελέτης καὶ Πειραματισμοῦ, κινδυνεύουν ν' ἀποβοῦν ἄκρως ἐπιζήμιοι, ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας.

4. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΕΙΣ ΣΧΟΛΕΙΑ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Σήμερον αἱ εἰσαγωγικαὶ ἐξετάσεις εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως διεξάγονται ἐπὶ ἐσφαλμένης παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογικῆς βάσεως καὶ κυρίως αἱ προφορικαί.

Ὁ ὑποψήφιος μαθητὴς ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ἐξετάζεται προφορικῶς εἰς ὅλα τὰ μσθήματα. Εὐρέθῃ λοιπὸν τὸ κατάλληλον σύστημα. Τὰ πάντα ἔχουν καλῶς καὶ οὐδεμία ἀνωμαλία ὑπάρχει. πλὴν τῶν διαμαρτυριῶν τῶν γονέων.

Γεγονὸς εἶναι ὅτι σήμερον, μὴ ὑπάρχοντος περιορισμένου ἀριθμοῦ, εἰσάγονται κατὰ κανόνα οἱ περισσότεροι τῶν ἐξεταζομένων. Πλεῖστοι ὁμῶς παραμένουν ἀνεξεταστοί, οἱ στᾶσιμοι ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους ἢ διακόπτουν, ἐνῶ τὸ ὀρθὸν εἶναι νὰ διοχετεύωνται εἰς τὰς καταλλήλους σχολὰς. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ καταφαίνεται ἡ ἀξία τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ.

Ποῖον ἀπασχολεῖ τὸ ζήτημα αὐτό; Ποῖος ἀρμόδιος ἀνησυχεῖ;

Μερικοὶ συνάδελφοι τῆς Μέσης καὶ στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως γράφουν προτάσεις εἰς περιοδικὰ. Ποῖος τὰς μελετᾷ ἢ σκέπτεται νὰ τὰς δοκιμάσῃ; Οὐδεὶς.

Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ τελεῖται τεραστία ἔρευνα εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρεττανίαν καὶ ἄλλαχοῦ.

Ὁρθὸν εἶναι, πειραματικῶς, νὰ μετέχουν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς καὶ λειτουργοὶ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Ὁμοίως νὰ γίνωνται δεκτοὶ πάντες οἱ μαθηταὶ (ὑποψήφιοι) ἐπὶ δεκαπενθήμερον, ὡς συμβαίνει εἰς Γερμανίαν, καὶ μετὰ τὴν ὥς ἄνω φοίτησιν νὰ ἐκδίδωνται τ' ἀποτελέσματα ἢ νὰ κατευθύνωνται οἱ μαθηταὶ εἰς διαφόρους σχολὰς, ἀναλόγως τῶν ἱκανοτήτων τῶν καὶ τῶν κλίσεων τῶν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν ἀτομικῶν φακέλων τῶν μαθητῶν ἢ τῶν ἐπὶ μέρους βαθμῶν εἰς ἕκαστον μάθημα.

Συμπέρασμα. Συνειθίσασμεν εἰς τὸ σκότος καὶ φοβούμεθα τὸ φῶς. Ἡ ὑπάρχουσα ὁμῶς κατάστασις ἐπιβάλλει τὴν μελέτην τοῦ ζητήματος καὶ τὴν ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν του. Χρειάζεται πειραματισμός.

5. ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΙΣ ΕΝΟΣ ΕΠΙ ΠΛΕΟΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ

Εἰς τὴν χώραν μας, ἀτυχῶς, δὲν ὑπάρχουν ἐπαρκῆ εἰδικὰ σχολεῖα, διὰ τοὺς ἔχοντας κυρίως χαμηλὸν δείκτιν εὐφυΐας, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀνάγκην εἰδικῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας. Τὰ ὑπάρχοντα εἰδικὰ σχολεῖα λειτουργοῦν εἰς τὴν Πρωτεύουσῃ. Ἡ Ἐπαρχία ὑποφέρει.

Οἱ ὕστεροῦντες μαθηταὶ θ' ἀποστέλλωνται εἰς τὸν ἐπὶ πλέον διδάσκαλον δι' εἰδικὴν διδασκαλίαν καθ' ὥρισμένας ὥρας ἡμερησίως.

Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ διδασκάλου θὰ διδάσκωνται κατὰ τὰς ὥρας τῶν τεχνικῶν μαθημάτων ἢ ἄλλων εὐκαιριῶν, ἰδιαίτερος οἱ λόγῳ ἀσθενείας ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπουσιάσαντες μαθηταὶ.

Μέχρι σήμερον ποῖος φροντίζει δι' αὐτοὺς, ἢ πῶς καλύπτονται τὰ ἐκ τῆς μακροχρονίου ἀπουσίας κενά;

Ὁ διδάσκαλος οὗτος θὰ δύναται ν' ἀναπληροῖ τοὺς εἰς κανονικὴν ἢ ἀναρρωτικὴν ἄδειαν εὐρισκομένους συναδέλφους. Δώδεκα συνάδελφοι δικαιοῦνται $12 \times 10 = 120$ ἡμερῶν κανονικὴν ἄδειαν. Δὲν ἀναφέρω τὰς ἀναρρωτικὰς ἀδείας, τὰς ὁποίας λαμβάνουν λόγῳ τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἡλικίας τῶν, οἱ μὲ πολλὰ ἔτη ὑπηρεσίας διδάσκαλοι τῶν πόλεων.

Ὅταν εἰς διδάσκαλος, ὡς ἔχει σήμερον ἡ κατάστασις, λαμβάνῃ ἀναρρωτικὴν ἢ κανονικὴν ἄδειαν, διαλύονται δύο τάξεις, ἢ τοῦ λαμβάνοντος

τὴν ἄδειαν καὶ τοῦ ἀναπληροῦντος αὐτόν, διότι ἡ συμπτύσσονται αἱ δύο τάξεις ἢ διδάσκονται ἐκ περιτροπῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ διδασκάλου ἢ προσέρχονται οἱ συνάδελφοι καὶ ἐργάζονται ἐκ περιτροπῆς εἰς τὴν τάξιν, ἐργαζόμενοι τὴν πρῶτην μὲ τὴν τάξιν τῶν καὶ τὸ ἀπόγευμα μετὰ τῆς ὀρφανῆς τάξεως, ὑποβαλλόμενοι εἰς ἐξαντλητικὴν ἐργασίαν.

Ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν καθυστερημένοι μαθηταὶ ἢ ἀπουσιάσαντες ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐφ' ὅσον δὲν λαμβάνουν ἀναρρωτικὰς ἀδείας ἕτεροι συνάδελφοι, νὰ χρησιμοποιηθῇ παρὰ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ ἢ τοῦ Π.Υ.Σ.Σ.Ε. εἰς τὰ ἔχοντα ἀνάγκην προσωπικοῦ σχολεῖα. Ὁ κ. Μαραζιώτης προτείνει τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν ἀπουσιαζόντων εἰς μακροχρόνιον ἀναρρωτικὴν ἄδειαν διὰ τῆς προσλήψεως ἀδιορίστων συναδέλφων ἐπὶ συμβάσει. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς προτάσεως αὐτῆς θὰ ἔφερε σημαντικὰ ἀποτελέσματα καὶ θὰ ἔθετε τέρμα εἰς τὰς εἰς βάρος τῆς Παιδείας πραγματοποιούμενας ἀποσπάσεις. Ἡ πρότασίς μου, ἀπαιτοῦσα μεγαλύτεραν οἰκονομικὴν δαπάνην, συνδυαζομένη μετὰ τῆς τοῦ κ. Μαραζιώτη διὰ τὰ σχολεῖα τῶν χωρίων καὶ τῶν μικρῶν πόλεων, θὰ ἠδύνατο ν' ἀποδώσῃ ἄριστα ἀποτελέσματα.

6. ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΤΟΜΕΑ — ΔΟΚΙΜΟΙ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΑΙ

Ὁ νεοδιοριζόμενος Ἐπιθεωρητὴς Δημοτικῶν Σχολείων χρειάζεται χρονικὸν διάστημα δύο τοῦλάχιστον ἐτῶν διὰ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀναγκαιοῦσαν διοικητικὴν πείραν. Διὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν δοκίμων Ἐπιθεωρητῶν δύναται ν' ἀρθῇ ἡ ὡς ἄνω ἀνωμαλία, ἡ ὁποία πλειστάκις ἔχει δυσαρέστους συνεπείας καὶ νὰ προκύψῃ σοβαρὰ ὠφέλεια.

Ποῖος ὁ νέος θεσμός

Ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ πρὸς πειραματισμόν, ἐκ τοῦ πίνακος τῶν ἐπιτυχόντων εἰς τὸν διεξαχθησόμενον διαγωνισμόν τῶν Ἐπιθεωρητῶν, οἱ πρῶτοι δέκα μετὰ τὴν πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων Ἐπιθεωρητῶν, νὰ διορισθοῦν ὡς δόκιμοι Ἐπιθεωρηταὶ καὶ νὰ δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν κατὰ δύο τρόπους:

α) Ν' ἀντικαταστήσουν τοὺς σημερινοὺς βοηθοὺς μὲ τὰ ἀκόλουθα καθήκοντα:

1. Νὰ διευθύνουν τὸ Γραφεῖον κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ.
2. Νὰ μετέχουν τῶν συμβουλίων (Π.Υ.Σ.Σ.Ε.).
3. Νὰ ἐνεργοῦν ἐπιθεωρήσεις τῇ ἐγκρίσει τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ.
4. Νὰ λαμβάνουν ἐνεργὸν μέρος, ἐπὶ τῇ βάσει προγράμματος, εἰς τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν διδασκάλων.

5. Ἐν ἡ περιπτώσει ὁ Ἐπιθεωρητὴς ἤθελε τύχει κανονικῆς ἢ ἀναρρωτικῆς ἀδείας, ν' ἀναπληροῦται πλήρως παρὰ τοῦ δοκίμου καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ ὀρχαιοτέρου Ἐπιθεωρητοῦ, ὡς συμβαίνει σήμερον, καὶ δὲν ὑπάρχει Ἐπιθεωρητὴς οὔτε εἰς τὴν μίαν περιφέρειαν, οὔτε εἰς τὴν ἄλλην.

Δυνατὸν νὰ δοθοῦν καὶ ἄλλαι ἀρμοδιότητες.

β) Νὰ λειτουργοῦν τὰ γραφεῖα τῶν Ἐπιθεωρητῶν ὡς καὶ σήμερον καὶ ὁ δόκιμος Ἐπιθεωρητὴς νὰ τοποθετῇται εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν ὡς συνεργάτης καὶ βοηθὸς τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ εἰς τὸ πολυσχιδὲς καὶ δύσκολον ἔργον του.

Τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα θὰ προκύψουν ἐκ τοῦ θεσμοῦ, θὰ εἶναι μεγάλης ἀξίας.

Ἐκ τῶν δοκίμων Ἐπιθεωρητῶν θὰ καλύπτονται αἱ κεναὶ θέσεις τῶν Ἐπιθεωρητῶν κατὰ σειρὰν ἐπιτυχίας, ὡς εἶναι ἐγγεγραμμένοι εἰς τὸν πίνακα.

Τὴν ἔκθεσιν ποιότητος τῶν Δοκίμων Ἐπιθεωρητῶν θὰ συντάσῃ ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς, διὰ νὰ παραμένῃ οὗτος ἀνεξάρτητος.

Οἱ οὕτω διοριζόμενοι Ἐπιθεωρηταὶ θὰ εἶναι ἔτοιμοι καὶ ἔμπειροι διὰ νὰ ἐπωμισθοῦν τὰς εὐθύνας τῆς διοικήσεως.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ θεωρῶ σκοπιμὸν νὰ ὑποστηρίξω ὅτι θὰ ἦτο δίκαιος ὁ ἄνευ διαγωνισμοῦ διορισμὸς ὡς Ἐπιθεωρητῶν ἢ καὶ δοκίμων Ἐπιθεωρητῶν τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπανερχομένων ὑποτρόφων τοῦ Ι.Κ.Υ., ὡς καὶ τῶν μεταβάντων ἰδίαις δαπάναις. Ἐφ' ὅσον οὗτοι ἤθελον ἀποδειχθῇ ἀξιόλογοι, νὰ ἐπεκταθῇ τὸ μέτρον προτιμήσεως καὶ νὰ ἐνδιαφερθῇ τὸ Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον Ἑθνικῆς Παιδείας διὰ τὴν ἀποστολὴν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν.

Πιστεύω ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο θὰ ἔφερεν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Ἀθανάσιος Πόπορης

ΔΑΣΚΑΛΟΙ — ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΙ

«Οὔτε δημιουργός, οὔτε δημιουργημὰ ἔγινε ποτέ, χωρὶς ἔρωτα.»

(ΔΑΝΤΗΣ)

Εὐεργετικὴ καὶ ἱκανοποιητικὴ χαρακτηρίζεται ἡ παιδαγωγικὴ κίνησις ποὺ γίνεται τὰ τελευταῖα χρόνια στὴ χώρα μας γιὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Νέου καὶ Δημιουργικοῦ Σχολείου. Οἱ λειτουργοὶ τῆς Λαϊκῆς Παιδείας, γνήσιοι ὁπαδοὶ τῶν νέων ἀρχῶν καὶ κατευθύνσεων, προστρέχουν μὲ πίστη καὶ ἐνθουσιασμό κάτω ἀπὸ τὴ σημαία τῆς ἀληθινῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀναγεννήσεως, μὲ τὸν πόθο, τὴ λαχτάρᾳ καὶ τὴν ἀπόφασιν νὰ ὑψωθοῦν σὲ συνειδητοὺς ἐργάτες τοῦ κτίσμο τοῦ ναοῦ τοῦ παιδιοῦ. Ὅσοι πιστεύουν στὴν πνευματικὴ ἀνάπλασιν τοῦ ἔθνους μας χαίρουν καὶ καμαρώνουν τὰ προοδευτικὰ καὶ σταθερὰ βήματα τῶν Ἑλλήνων δασκάλων, πού, πιστοὶ στίς αἰώνιες παρακαταθήκες μας, οἰκοδομοῦν τὸ ὠραῖο μέλλον τῆς Πατρίδος μας.

Ὁ ἀγαθὸς σπόρος, ποὺ σπάρθηκε πρὶν ἀπὸ χρόνια, βρίσκει διαρκῶς γόνιμο ἔδαφος στίς ψυχὰς τῶν σημερινῶν δασκάλων, ποὺ σημειώνουν ἀξίολογὴ δράσιν στὴν εὐγενικὴ καὶ ὠραία προσπάθειά των. Οἱ κατακτήσεις τῆς νέας παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, τόσο χρήσιμες καὶ εὐεργετικὲς γιὰ τὴ δημιουργικὴ ἐξέλιξιν τοῦ παιδιοῦ, ἀπλώνονται διαρκῶς στὸν τόπο μας καὶ κατοβάλλεται ἀξιέπαινη προσπάθεια, μέσα σὲ πολλὰ ἐμπόδια, νὰ ἐφαρμοσθοῦν στὰ σχολεῖα μας μὲ σύνεσιν οἱ γνώσεις καὶ ὀρθὲς ἐπιστημονικὲς ἀρχές. Γκρεμίζεται τὸ παλαιὸ σχολεῖο καὶ στὴ θέσιν τοῦ ὑψώνεται μεγαλόπρεπον τὸ νέο σχολεῖο, ποὺ ἀποφασιστικὰ ἀτενίζει τὸ μέλλον. Ἡ σημερινὴ παιδαγωγικὴ ξεκινᾷ πάντοτε ἀπ' τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί εἶναι τὸ κέντρο μέσα στὸ σχολεῖο. Τὸ πρόγραμμα, ἡ μέθοδος, ἡ διδακτικὴ ὕλη καὶ ἡ ὅλη ὁργάνωσις τῆς σχολικῆς ζωῆς ὑποτάσσονται στὸ παιδί, τὸ ἐξυπηρετοῦν πραγματικὰ καὶ τὸ ὁδηγοῦν στὴν κανονικὴ πνευματικὴ του ἐξέλιξιν καὶ στὴν ἀνάπτυξιν τῶν δημιουργικῶν ψυχικῶν του δυνάμεων. Κύριο ἔργο τῆς Ἀγωγῆς εἶναι νὰ ὀπλίσῃ τὸ παιδί μὲ ἀληθινὰ ἰδανικά, ὥστε οἱ γνώσεις καὶ οἱ δεξιότητές του νὰ μποῦν στὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀξιών τῆς ζωῆς. Ἡ παιδικὴ ἡλικία εἶναι πολυτιμότερη χρονικὴ περίοδος καὶ ἀληθινὰ εὐλογημένη εὐκαιρία, ποὺ δὲν ξανάρχεται. Ὁ ἄνθρωπος μεταμορφώνεται ἀπὸ παιδί, γιὰ νὰ γίνῃ, σιγὰ· σι-

γά, αλλά προοδευτικά, ώριμος, χρήσιμος στο κοινωνικό σύνολο. Ο σημερινός δάσκαλος, αγαθός πατέρας και πολύτιμος συμπαράστατης του παιδιού, σέβεται κι έρευνά την παιδική ψυχή, δημιουργεί ευτυχισμένη σχολική ζωή κι αναπτύσσει την ήθικη παιδική προσωπικότητα.

Δημιουργικός κι ακτινοβόλος νεωτερισμός πνέει τώρα στα σχολεία μας. Μια ρωμαλέα αλλαγή σημειώνεται, για ν' ανακτήσει το Έθνος μας τη ζωτικότητα του και να φωτισθεί ή νέα γενεά, ή μαγιά ενός καλύτερου μέλλοντος. Οι Έλληνες δασκάλοι, προσηλωμένοι στα ιδανικά της αγωγής, εργάζονται και μοχθούν για να κτίσουν σε γερά θεμέλια το νέο εκπαιδευτικό οικοδόμημα. Έρμηνευτές των αναγκών του Λαϊκού Σχολείου, αντικρύζουν με πίστη τη σχολική πραγματικότητα, ανοίγουν νέους όριζοντες, φωτισμένους με το φως της σύγχρονης παιδαγωγικής, δημιουργούν νόμους ήθικους κι αξία Έλληνική κοινωνία. Άληθινοί επιστήμονες, μ' ευγενική άμιλλα μεταξύ των, ύψώνονται στη θέση του παιδαγωγού κι απ' εκεί δραματίζονται το μέλλον της Παιδείας μας. Μορφωτές νέων ψυχών, νικητές και πρωτοπόροι, οδηγούν τα Έλληνόπουλα στον ιστορικό δρόμο της Φυλής μας.

Στη δύσκολη πορεία των ζητούν αναγνώριση του δημιουργικού έργου των κι αξιοποίηση των έπιστημονικών των δυνάμεων. Κάθε αναγέννηση προϋποθέτει πίστη και ψυχική όρμη. Η δικαίωση θα πολλαπλασιάσει τις δυνάμεις, ή αύρα της αίσιοδοξίας θα γονιμοποιήσει τις ψυχές, ή ικανοποίηση θα φωτίσει την ασίγηστη λαχτάρα της άρετης και ή ένατένιση θα δημιουργήσει το άθάνατο ελληνικό μεγαλείο.

Δημ. Κ. Κουτσουλέλος

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΩΓΗ ΗΘΙΚΗΣ ΒΟΥΛΗΣΗΣ

Στο γενικότερο προβληματισμό της ήθικοποίησης του ατόμου ή αγωγή της βούλησης μπαίνει σαν το πιο θεμελειώδες αίτημα, πρωταρχική επίδωξη του σχολείου, επίμονη προσπάθειά μας, γιατί είναι γνώρισμα του χαρακτήρα που αντιδιαστέλλει ποιοτικά την ήθικότητα από άτομο σε άτομο, το ουσιαστικό νόημα της ήθικης, έξω από κάθε σύμβαση και καθιέρωση. Κι όπως ή ήθικότητα του ατόμου δεν είναι μονάχα ζήτημα της γνώσης, μα προπαντός δυνατής βούλησης, που δεν πλάθεται παθητικά παρά μέσα στη δράση, στην καθημερινή εργασία και πάλη, ή αγωγή της είναι πιο δύσκολη για το παιδί, γιατί εξαρτιέται βασικά κι απ' αυτό το ίδιο, από την προσωπική του προσπάθεια, τον έσωτερικό του προσανατολισμό και την ιδιαιτερότητά του, που για την κίνησή τους χρειάζεται ένα έγκαιρο σύστημα αγωγής, επίμονη άσκηση.

Έπειδή ή διαμόρφωση άρετων στο παιδί έπειδή είναι ζήτημα στενής συνάρτησης ανάλογων έξεων και της ατομικής του βούλησης, δεν επιδιώκουμε την οργάνωση ενός συστήματος από αμετάβλητες συνήθειες, σαν άπλη έκ- γύμναση και άσκηση, μα αφήνουμε ένα περιθώριο άρκετά ευρύχωρο στις ατομικές του ικανότητες, στην προσωπική του διάθεση. Άλλοίμονο, αν κάθε μας κίνηση και ενέργεια άποτελούσαν άποκλειστικό προϊόν ανάλογων έξεων, δίχως τον χαρακτήρα της προσωπικής μας θέλησης, του λογικού και της σκέψης, τότε ή ζωή μας δε θα ήταν παρά ένα αυτόματο, στατικό και δί- χως δύναμη να επιφέρη κάθε φορά την ανανέωση, τη μεταμόρφωσή της, καταχτώντας συνειδητά τους νόμους της.

Η φύση της βούλησης είναι κάτι που προϋποθέτει ενέργεια, παρα- γωγή και άπόδοση αποτελέσματος, ώστόσο όμως τα άποτελέσματα αυτά, ενώ δε μπορούν να χρησιμεύουν σα σκοπός για την αγωγή της βούλησης του παιδιού και ν' άποζητιένται στην άπλοστη άκόμα ψυχική του ύπό- σταση, αυτομετατρέπονται σε έμμεσα διαφέροντά του για να διευκολύ- νουμε έτσι την αγωγή που επιδιώκουμε. Γι' αυτό δε χρειάζεται βιασύνη, υπέρμετρη άσκηση της παιδικής βούλησης, γιατί ύπάρχει ο κίνδυνος υπο- δούλωσής της, όποτε κάθε ενέργειά της δε θα είναι παρά καρπός μιας τυφλής και ήθικά άνάξιας ύπακοης στους άλλους ή έναντίωση κι αντίστα- ση πείσμονη, γιατί είναι δύναμη δραστήρια, δυναμική και δε μπορεί να μείνει οδύτερη.

Η σταδιακή ένίσχυση και μεταμόρφωση του πόθου του παιδιού, του μορφικού τούτου πρωτόγονου χαρακτήρα της βούλησης, με συγκεκριμένα μέσα, με σταθερό περιβάλλο, με ζωντανά βιώματα που θα γενούν πεποι- θήσεις μόνιμες, κριτήρια όρθα για τη ζωή, έξω από την άπλη διέγερση μιας συναισθηματικής κατάστασης ή ιδέας, είναι το πρώτο παράγγελμα- μας. Συναισθηματική διέγερση, τότε μονάχα άποβαίνει με άποτελεσματι- κότητα ήθικη πράξη, όταν περνάει στην έκτέλεση, πράγμα που προϋπο- θέτει τη λεύτερη τρισταδιακή πορεία: Ίδέα, άπόφαση, πράξη.

Κι ύστερα ή φορτική παθητική αφήγηση για ήθικες πράξεις. οι ήθικό- λαες λογοκοπίες, οι φανταστικές βιώσεις, άπομονώνουν το παιδί από τη ζωντανή πραγματικότητα, δεν του άσκοϋνε τη βούληση, δε μετατρέπουν καλές προθέσεις του σε πράξεις ήθικες. Γι' αυτό όλοι μας, λίγο πολύ, από μια σφαλμένη αγωγή που δέχτηκε ή βούλησή μας, έχουμε μια θεωρητική, μια ιδανική ήθικη στον άέρα, κι όταν έρχεται ή ώρα της άπόφασης, της πράξης, ή μαμόθρεφτη αυτή ήθικη δε μπορεί να μας σπρώξει σε ήθικά έρ- γα, γιατί μας λείπει ή τεχνική βουλευτική ενέργεια για ήθικη συμπεριφορά.

Μια μορφή άδύναμης βούλησης του παιδιού είναι και ή άστάθεια των όρμων του και ή άναρχία των κρίσεών του. Εύκολο για μας ή κατα- στολή μιας ποικιλίας από τέτοιες βλέψεις του παιδιού, μα ώστόσο θα ένερ- γήσουμε επικίνδυνα, γιατί άσκοϋμε βία που δε δέχεται καμιά δύναμη έσω- γητική του παιδιού. Το μόνο που όφείλουμε για την περίπτωση τούτη, είναι ή άπομάκρυνση του παιδιού από τον όγκο και τον άπερίσκεπτο καταμερι- σμό της εργασίας που του δίνουμε, γιατί εύκολα του δημιουργούν μια ροπή άναπόφασης, άστάθειας στη διαγωγή του, πραγματικά γνώρίσματα πνευματικής άλαφρότητας.

Μια οργανωμένη έπιστημονικά εργασία, με ενιαία και περιοδικά μό- νιμη μορφή, άποτελεί ένα θετικό μέσο για την αγωγή της βούλησης, της τεχνικής βουλευτικής ενέργειας με ήθικό έξοπλισμό. Κι άκόμα καθώς συνη- θίζει το παιδί σε μια ένταση της βούλησής του για τον καθορισμό των ιδεών του, ώστε να φτάσει θριαμβευτικά στην έπιτυχία, το οδηγεί ταυτό- χρονα δίχως έξωτερική πίεση, γιατί είναι σύμφωνη με την παιδική φύση, αυτοθέλητα στη θεληματική προσοχή, στην αυτοκυριαρχία, του δίνει την ικανότητα για αυτοέλεγχο, για έκτίμηση της εργασίας και του μόχθου των άλλων, κριτήρια σίγουρα στην πορεία για ήθικη διάπλαση.

Κι όπως το πέραςμα του παιδιού στην έφηβική του ηλικία άπαιτεί ιδιαίτερη μεταχείριση και εξαρτιέται από τη θέλησή του πια για ν' άπο- φύγει τις νοσηρές του όνειροπολήσεις και τις άόριστες έφηβικές του σκέ- φεις και μεταρσιώσεις, ή αγωγή της βούλησης γίνεται πιο άναγκαία με άσχετες προς τους έφηβικούς πόθους έντυπώσεις, με τη δημιουργική δράση που οδηγεί σε συγκεκριμένο σκοπό, στην ικανοποίηση, με την προβολή

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

ΕΝΑΣ ΤΙΤΛΟΣ ΚΑΙ ΜΙΑ ΑΠΟΦΑΣΗ

Με την άνατολή της καινούριας χρονιάς ή Διεύθυνση αυτού του περιοδικού ανακοινώνει σε άρθρο της μιάν απόφαση: 'Από το πρώτο τεύχος αυτής της χρονιάς αυτό το μέρος του περιοδικού, που στεγάζεται κάτω από το γενικό τίτλο «'Από την πράξη για την πράξη», θα έχει αυξημένες σελίδες, για να προσφέρει μεγαλύτερη βοήθεια σε όσους εκπαιδευτικούς επιθυμούν να ανανεώσουν τη σχολική τους πράξη.

Η απόφαση αυτή της Διεύθυνσης του περιοδικού, παρμένη ύστερα από συστάσεις και υποδείξεις αναγνωστών, ιδίως πρωτόπειρων και αρχάριων, που στέκουν άμήχανοι μπροστά στο πλήθος των προβλημάτων του έσωσχολικού και διδαχτικού τους έργου, αποβλέπει σε δυο στόχους: 'Από τη μία μεριά στο να μετατρέψει το τμήμα αυτό του περιοδικού «ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ» σε βήμα προβολής των διδαχτικών και παιδαγωγικών επιτευγμάτων των δημιουργικών εκπαιδευτικών μέσα στα σχολεία τους και από την άλλη μεριά στο να παρορμήσει όλους τους εκπαι-

δευτικούς σε γόνιμες προσπάθειες για μιάν δημιουργική και ανακαινισμένη σχολική πράξη.

Με την άνατολή της καινούριας χρονιάς ή Διεύθυνση αυτού του περιοδικού ανακοινώνει σε άρθρο της μιάν απόφαση: 'Από το πρώτο τεύχος αυτής της χρονιάς αυτό το μέρος του περιοδικού, που στεγάζεται κάτω από το γενικό τίτλο «'Από την πράξη για την πράξη», θα έχει αυξημένες σελίδες, για να προσφέρει μεγαλύτερη βοήθεια σε όσους εκπαιδευτικούς επιθυμούν να ανανεώσουν τη σχολική τους πράξη.

Η απόφαση αυτή της Διεύθυνσης του περιοδικού, παρμένη ύστερα από συστάσεις και υποδείξεις αναγνωστών, ιδίως πρωτόπειρων και αρχάριων, που στέκουν άμήχανοι μπροστά στο πλήθος των προβλημάτων του έσωσχολικού και διδαχτικού τους έργου, αποβλέπει σε δυο στόχους: 'Από τη μία μεριά στο να μετατρέψει το τμήμα αυτό του περιοδικού «ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ» σε βήμα προβολής των διδαχτικών και παιδαγωγικών επιτευγμάτων των δημιουργικών εκπαιδευτικών μέσα στα σχολεία τους και από την άλλη μεριά στο να παρορμήσει όλους τους εκπαι-

Φ. Ι. Παπαστεργίου

δευτικούς σε γόνιμες προσπάθειες για μιάν δημιουργική και ανακαινισμένη σχολική πράξη.

Ετσι, το νόημα του τίτλου που θα στεγάζει όλες μελέτες θα συμπληρωθούν στο τμήμα αυτό του περιοδικού μπορεί να ερμηνευτεί: 'Από την πράξη των πολύπειρων και ένημερωμένων για την πράξη των πρωτόπειρων, των αρχάριων και όσων αναζητούν κάποιον οδηγό και κάποιο στήριγμα.

Σύγκαιρα, ο τίτλος αυτός πρέπει να ερμηνευτεί από όλους τους εκπαιδευτικούς, και της Δημοτικής και της Μέσης Παιδείας, σαν ένα σύνθημα και σαν μιάν πρόσκληση για συνεργασία.

Η πρόσκληση αυτή απευθύνεται: Στους διευθυντές και καθηγητές των Παιδαγωγικών 'Ακαδημιών, στους Διευθυντές και στους δασκάλους των προτύπων δημοτικών σχολείων των Παιδαγωγικών 'Ακαδημιών.

Στους Γενικούς 'Επιθεωρητές Μέσης Παιδείας, στους Διευθυντές Προτύπων Γυμνασίων, στους Γυμνασιάρχες και στους καθηγητές των Γυμνασίων.

Στους Γενικούς 'Επιθεωρητές της Δημοτικής Παιδείας, στους 'Επιθεωρητές των Δημοτικών Σχολείων, στους Διευθυντές και στους δασκάλους των προτύπων δημοτικών σχολείων στις διάφορες εκπαιδευτικές περιφέρειες και σε όλους τους δασκάλους που προβληματίζονται και επιχειρούν με συναίσθηση ευθύνης παιδαγωγικούς πειραματισμούς.

Στους Διευθυντές των 'Ιδιωτικών Σχολείων, στους καθηγητές και στους δασκάλους τους.

Σε όσους 'Εκπαιδευτικούς, με ή χωρίς ύποτροφία του I.K.Y., έχουν μετεκπαιδευτεί στο έξωτερικό.

Στις Διευθύντριες των Διδασκαλείων Νηπιαγωγών, στις Διευθύντριες προτύπων Νηπιαγωγείων, στις νηπιαγωγούς και σε όσους ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη της προσχολικής αγωγής στην πατρίδα μας.

Όλοι οι παραπάνω μπορούν να στείλουν σύντομες μελέτες σχετικές με τις παιδαγωγικές άρχες, τα προγράμματα, τις μεθόδους, τους πειραματισμούς, τα πορίσματα των συνεδρίων, την οργάνωση της σχολικής ζωής.

Με τον τρόπο αυτό θα συντελέσουν, ώστε να συγκεντρωθεί σιγά σιγά μέσα στις σελίδες του περιοδικού, ένα πολύτιμο υλικό, όπου θα μπορεί να ανατρέχει κάθε εκπαιδευτικός στην προσπάθειά του να λύσει εύστοχα τα έσωσχολικά και διδαχτικά προβλήματα.

Αμποτε αυτή η πρόσκληση για συνεργασία να γίνει δεκτή με προθυμία από όλους τους εκπαιδευτικούς, για να γίνει το τμήμα αυτό του περιοδικού μας καθρέφτης των δημιουργικών διδαχτικών πειραματισμών και οδηγός για σωστούς προσανατολισμούς σε κάθε έσωσχολική και διδαχτική μεταρρύθμιση.

Γ. Α. Βασιλέκης

ΠΟΤΕ Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΤΥΧΗΣ ΚΑΙ ΠΟΙΑ ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΤΗΣ;

Ποιό είναι το κριτήριο της επιτυχούς διδασκαλίας; Πότε ή διδασκαλία είναι επιτυχής; Πρέπει το σχολείο να δίδει στους μαθητές πολλές γνώσεις και τί είδος γνώσεων πρέπει να δίδει; Νά μερικά σοβαρά ερωτήματα που έχουν ανάγκη προσεκτικής και στοχαστικής εξέτασης.

Σε μιάν πρόσφατη συζήτηση που είχα πάνω στο θέμα αυτό με δυο

φίλους 'Επιθεωρητάς της Στοιχ. 'Εκπαιδύσεως, έλαβα κι από τους δυο την ίδια απάντησι: «Κατά την έπιθεώρησι των μαθητών της Α' τάξεως που έκανα στο Δημ. σχολείο του χωρίου Μ, μου είπε ο πρώτος, διεπίστωσα ότι οι μαθηταί της τάξεως ήσαν ίκανοί, κατά μήνα Μάϊον, να διαβάσουν όχι μόνον από το 'Αναγνωστικό βιβλίο της Αης, άλλ' ακόμη και από το 'Αναγνωστικό της Βας». Καί προσέθεσε: «**τὸ ἀποτέλεσμα** τοῦτο φανερώνει σὲ μένα ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ δασκάλου ἔχει πετύχει κι ἀδιαφορῶ ὡς πρὸς τὴν μέθοδο τῆς διδασκαλίας καὶ τὴν πορεία πού ἀκολουθῆσε.» Ὁ δεύτερος έπιθεωρητής μου έδωσε τὴν ἐξῆς απάντησι: «Κατά τὴν έπιθεώρησι τῆς ΣΤ' τοῦ Δημ. σχολείου Κ, οἱ μαθηταί ἀπάντησαν σωστὰ σ' ὅλες σχεδὸν τίς ἐρωτήσεις πού τοὺς ὑπέβαλα σχετικά μετὴν διδασχθεῖσα ὕλη των διαφόρων μαθημάτων. Ὁ δάσκαλος τῆς τάξεως αὐτῆς εἶναι, προσέθεσεν, ἱκανώτατος, δεδομένου ὅτι σὲ μιὰ σειρὰ ἐτῶν ὅλοι οἱ μαθηταί του ἐπέτυχαν στὶς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις τοῦ Γυμνασίου. Μὲ λίγα λόγια, κατέληξεν, ὅταν σ' ἓνα σχολεῖο ἡ μιὰ τάξι διαπιστώνω καλὰ **ἀποτελέσματα**, ἀδιαφορῶ ἂν ἡ μέθοδος, πού ὁ δάσκαλος ἀκολουθεῖ, εἶναι συντηρητικὴ ἢ προοδευτικὴ.»

Ἄς ἐξετάσωμε συστηματικὰ καὶ προσεκτικὰ τὸ θέμα τοῦτο, γιατί εἶναι, νομίζω, ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα προβλήματα διδακτικῆς φύσεως. Πότε ἡ διδασκαλία εἶναι ἐπιτυχής; Ποιὸ εἶναι τὸ κριτήριον τῆς καλῆς διδασκαλίας;

Κατ' ἀρχήν, ἐπιτυχὴς διδασκαλία εἶναι ἡ διδασκαλία πού ὁδηγεῖ σὲ ἀποτελεσματικὴ μάθησι. Τὸ ἀποφασιστικὸ σημεῖον δὲν εἶναι οἱ μέθοδοι ἢ ἡ πορεία πού χρησιμοποιοῦνται, οὔτε τὸ ἂν αὐτὲς ἀνήκουν στοῦ Παλαιοῦ ἢ τοῦ Νέου Σχολεῖο, ἢ εἶναι συντηρητικὲς ἢ προοδευτικὲς. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἴσως σπουδαῖα, κανένα των ὅμως δὲν εἶναι τὸ τελικόν, ἀφοῦ αὐτὰ συνδέονται μετὰ τὰ μέσα κι ὅχι τὸν σκοπὸ. Τὸ τελικὸν κριτήριον στὴν ἐπιτυχίαν τῆς διδασκαλίας εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα.

1. Μὲ τί λογιῆς ἀποτελέσματα θὰ κρίνεται ἡ ἐπιτυχία τῆς διδασκαλίας;

Τοῦτο εἶναι σοβαρώτατον ἐρώτημα, ἐπειδὴ ἡ ἀπάντησις πού θὰ δοθῇ σ' αὐτὸ θὰ καθορίσῃ τὴν στάσι τοῦ δασκάλου πρὸς τὴν ὅλη σχολικὴν ἐργασία. Τὸ ἐρώτημα τοῦτο ὁδηγεῖ σὲ βαθύτερες παιδαγωγικὰς ἐκβάσεις, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν θὰ ἐξετάσωμε τοῦτο ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ κοινοῦ νοῦ. Καὶ ὁ κοινὸς νοὺς μὰς λέγει ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς διδασκαλίας πρέπει νὰ κρίνεται καὶ νὰ προσμετρᾶται μετὰ ἀποτελέσματα πού δὲν ἐξατμίζονται καὶ δὲν χάνονται, ἀλλὰ διακοῦν καὶ πού ὁ τρώγιμος χρησιμοποιεῖ στοῦ βίου του. Ἐτσι, ὁ κάθε δάσκαλος ἐξετάζει ποιὸ μέρος αὐτῆς θὰ διατηρηθῇ στὴ μνήμη τοῦ μαθητοῦ μετὰ μιαν ἐβδομάδα, ἓνα μῆνα, ἓνα χρόνον ἢ δέκα χρόνια ἢ καὶ εἴκοσι χρόνια. Ἀπαιτεῖται βέβαια μεγάλο θάρρος γιὰ μιὰ τέτοια ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος, ἀλλ' ἀποτελεῖ καὶ τὴν οὐσίαν τῆς διδασκαλίας.

ΕΙΔΗ ΓΝΩΣΕΩΝ

Α'. Γνώσεις ἐπιφανειακῆς, ἄγονες, νεκρῆς.

Ὑπάρχουν, ὡς γνωστόν, γνώσεις πού, μετὰ τὸν κοινὸν νοῦ, εἶναι χωρὶς σπουδαιότητα κι ἀξία, διότι χάνονται πολὺ σύντομα καὶ εἶναι ἄγονες. Τέτοιαι γνώσεις συνίστανται ἀπὸ συλλογὴ γεγονότων ἢ λέξεων πού ὁ μαθητὴς ἀπεμνημόνευσε χωρὶς πραγματικὰ νὰ κατανοῇ τὸ βαθύτερον νόημά των. Ἐτσι, μετὰ τὴν πάροδο λίγου χρόνου, μηνῶν ἢ ἔτους, τὸ μεγαλύτερον μέρος τέτοιων γνώσεων χάνεται καὶ εἶναι ὡσάν νὰ μὴν ὑπῆρξαν ποτέ. Τέ-

τοιαι λοιπὸν γνώσεις δὲν μπορεῖ νὰ λαμβάνωνται ὡς κριτήριον τῆς ἐπιτυχοῦς διδασκαλίας. Γνώσεις πού δὲν διαποτίζουν τὴν προσωπικότητα τοῦ τροφίμου, πού δὲν διαμορφώνουν τὴν ψυχικὴν του ἀνάπτυξιν ἢ δὲν ἐπηρεάζουν τὴν σκέψιν ἢ τὴν δράσιν του εἶναι γνώσεις ἄγονες καὶ ἐπιφανειακῆς.

Β'. Γνώσεις ἔγκυρες, αὐθεντικῆς, γόνιμες, ζωντανῆς.

Ὑπάρχουν ὅμως ἄλλαι γνώσεις πού εἶναι πολὺ διαφορετικῆς. Τέτοιαι γνώσεις βλέπει κανεὶς:

1. Ὅταν τὸ παιδί μαθαίνει τὴν μητρικὴν του γλῶσσαν.
2. Ὅταν τὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς διδάσκεται ἔτσι, ὥστε οἱ μαθηταί νὰ ἀντιλαμβάνονται τοῦτο ὡς μέθοδον σκέψεως κι ἀναλύσεως μετὰ ἀναρίθμητες ἐφαρμογὰς.
3. Ὅταν τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας διδάσκεται ἔτσι, ὥστε οἱ μαθηταί νὰ κατανοοῦν τὸ νόημα των γεγονότων τοῦ παρελθόντος καὶ τὴν ἐπίδρασιν πού ἔχουν στοῦ ἄμεσο παρόν.

4. Ὅταν ἡ μελέτη των φυσικῶν ἐπιστημῶν κἀνὴ τοὺς μαθητὰς νὰ κατανοοῦν τὰ αἷτια των φυσικῶν φαινομένων, νὰ ἐρμηνεύουν τὰ φυσικὰ φαινόμενα καὶ νὰ ἐλέγχουν σ' ὠρισμένο βαθμὸ τὴ φύσιν.

Τέτοιαι γνώσεις διακοῦν. Μπορεῖ βέβαια νὰ μὴ διατηροῦνται μετὰ ὅλες τίς λεπτομέρειας, ὅπως ἀκριβῶς παρουσιάζονται κατὰ τὴν ἀρχικὴν των πρόσκτησιν, ἀλλ' ἀφομοιοῦνται πλήρως, διεισδύουν βαθειὰ στοῦ εἶναι τοῦ τροφίμου καὶ γίνονται δύναμις, συνείδησις, σκέψις. Αὐτὲς δὲν χάνονται ποτέ. Τέτοιαι γνώσεις χρησιμοποιοῦνται στὴν σκέψιν καὶ τὴν δράσιν. Μετὰ τέτοιους εἶδους ἀποτελέσματα καὶ τέτοιου εἶδους γνώσεις θὰ κρίνεται ἡ ἐπιτυχία τῆς διδασκαλίας.

2. Ἡ ἐπιτυχία τῆς διδασκαλίας θὰ κρίνεται ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα ἀναφορικὰ μετὰ τὴν διδασχθεῖσα ὕλη ἢ ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν των μαθητῶν ὡς προσώπων;

Τὸ ἐρώτημα τοῦτο συνδέεται στενὰ μετὰ τὰ διάφορα εἶδη γνώσεων καὶ εἶναι ἀπὸ μιαν ἄποψιν συνέχεια των ὅσων εἶπαμε παραπάνω. Γεννᾷ ὅμως νέες σκέψεις καὶ στοχασμοὺς καὶ θίγει ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ σοβαρὰ καὶ μεγάλα προβλήματα τῆς σύγχρονης παιδαγωγικῆς.

Μιὰ ομάδα παιδαγωγῶν πιστεῦει ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς διδασκαλίας καθορίζεται μᾶλλον ἀπὸ τὸ τί εἶδους πρόσωπα τείνει νὰ μορφώσῃ κι ὅχι ἀπὸ τὸ ποσὸν τῆς ὕλης πού ὁ μαθητὴς ἀφομοίωσε, δηλαδὴ τίς γνώσεις. Γι' αὐτό, λέγουν, δὲν πρέπει νὰ δίδεται ἔμφασις στὴν ἀπόκτησιν πολλῶν γνώσεων.

Εἶναι ἡ ἄποψις αὕτη σωστὴ ἢ ἐσφαλμένη; Τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἶναι σοβαρώτατον. Ἄς τὸ ἐξετάσωμε λοιπὸν προσεκτικὰ.

1. Ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς γενικὰ καὶ τοῦ σχολείου ἰδιαίτερα εἶναι ἡ συγκρότησις τῆς προσωπικότητος τοῦ μαθητοῦ. Πάνω σ' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ καμμία λογικὴ ἀντίρρησις. Πολλοὶ ὅμως δάσκαλοι λημονοῦν συχνὰ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν καὶ σκόπιμον εἶναι νὰ γίνεταί μιὰ ὑπόμνησις.

2. Τὸ Σχολεῖον ἐπιδιώκει τὴν συγκρότησιν τῆς προσωπικότητος τοῦ τροφίμου, τροφοδοτώντας αὐτὸν μετὰ τὴν σοφίαν τοῦ πολιτισμοῦ μας πού ἐδημιούργησεν ὁ πόνος τῆς ἀνθρωπότητος, παρέχοντας δηλαδὴ σ' αὐτὸν τίς σχετικὰς γνώσεις. Σχολεῖο πού ἀγνοεῖ τίς γνώσεις—δηλαδὴ τὴν διδασκτέαν ὕλην—παύει νὰ εἶναι σχολεῖο καὶ γίνεται τὸ πολὺ πολὺ μιὰ ἀκαθόριστη, ἀσαφὴς καὶ συγκεχυμένη εὐεργετικὴ ἐπίδρασις. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, σχολεῖο πού ἀγνοεῖ τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ τροφίμου ἐμπαίζει καὶ γελοιοποιεῖ ἑαυτό. Οἱ γνώσεις βέβαια εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ

μέσα για την πλήρωσι του σκοπού. Είναι όμως ένα από τα βασικότερα και πιό χαρακτηριστικά μέσα που χρησιμοποιεί το Σχολείο κι' ο δάσκαλος για να επιτύχη τον τελικό σκοπό του που είναι ή συγκρότησις της προσωπικότητος του ανθρώπου.

3. 'Η απόκτησις αὐθεντικῶν, ἐγκύρων, γόνιμων γνώσεων εἶναι καθεαυτοῦ ἐμπειρίαις πού ἐμπνέουν, πού προκαλοῦν τὸ πνεῦμα καὶ τὴν νοημοσύνη τοῦ τροφίμου. Εἶναι ἐμπειρίαις πού γεννοῦν ἐπιθυμητὰς καὶ δημιουργικὰς ιδιότητες, στάσεις καὶ ψυχικὰς διαθέσεις. 'Η μάθησις εἶναι ἀνακάλυψις, δημιουργικὴ σκέψις, συνειδητὴ προσπάθεια, ἀξιόλογη ἐπίδοσις κι' ἀπόκτησις συνειδήσεως τῆς δυνάμεώς του. Εἶναι ἕνα φαινόμενο μὲ τὸ ὁποῖο ἐκθάλπεται καὶ εὐνοεῖται ἡ ἀνάπτυξις τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου. 'Η μάθησις μόνον ὅταν ὁργανώνεται πάνω σὲ στερεότυπες βάσεις ἀποβαίνει στεῖρα σὲ ἀξίαις τῆς προσωπικότητος καὶ δὲν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ τροφίμου.

4. 'Η καθεαυτοῦ διδασκτέα ὕλη τοῦ σχολείου εἶναι μεστή ἀπὸ πνευματικὰς ἀξίας τῆς ζωῆς καὶ ἔργο τοῦ σχολείου εἶναι νὰ πραγματώσῃ τὰς ἀξίας αὐτέας. 'Η κατανόησις τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τοῦ κοινωνικοῦ βίου, τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ τοῦ φαινομένου τῆς μαθηματικῆς σκέψεως, ἡ αἴσθησις τῆς φιλολογίας καὶ τῆς τέχνης, ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν ὕλη καὶ τὴν οὐσία τοῦ πολιτισμένου ἀνθρωπίνου βίου κι' ἀποτελοῦν ἀκόμη τὰς γόνιμες καὶ ζωντανὰς γνώσεις μὲ τὰς ὁποῖας θὰ κρίνεται καὶ προσμετρεῖται ἡ ἐπιτυχία τῆς διδασκαλίας.

Συμπεραίνοντες, λέγομεν ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀπολύτως ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν αὐθεντικῶν, γόνιμων καὶ ζωντανῶν γνώσεων καὶ τῶν ἀξίων τῆς προσωπικότητος. 'Η ἐπιτυχὴς διδ(α)λία κάνει τὸ περιεχόμενο τῆς Παιδείας (τὴν διδασκτέαν ὕλη) νὰ ζῇ στὴν σκέψι καὶ τὴν δράσι τῶν μαθητῶν καὶ νὰ τοὺς κἀνῃ ἔτσι ἱκανοὺς νὰ ζοῦν πληρέστερα, πλουσιώτερα, μὲ φρόνησι καὶ ἀνθρωπιά. Οἱ πολλὰς λοιπὸν γνώσεις ὅχι μόνον δὲν βλάπτουν, ἀλλ' εἶναι χρησιμώτατες στὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀρκεῖ μόνον νὰ εἶναι γνώσεις γόνιμες καὶ ζωντανές.

'Η διδασκαλία τῆς 'Ιστορίας, τῶν Φυσικῶν καὶ γενικὰ κάθε μαθήματος πρέπει νὰ ὁργανώνεται ἔτσι, ὥστε νὰ γίνεται ἐμφασις στὴν βοθειὰ κατανόησι τοῦ διδασκτέου, νὰ ἀπαιτῆται καὶ νὰ προκαλῆται κριτικὴ σκέψις, αὐτενέργεια, πρωτοβουλία, συνεργασία, νὰ ἀναπτύσσεται ἡ ἐκτίμησις κι' ἀπόλαυσις τῆς ἀξίας του καὶ νὰ ἐνθαρρύνεται ἡ δημιουργικὴ δράσις. 'Η διδασκαλία πρέπει νὰ διεγείρῃ πνευματικὰ, νὰ ἐμπνέῃ καὶ νὰ ἐφοδιάζῃ τὸ ἄτομο μὲ γνώσεις ἀπὸ πρῶτο χέρι, μὲ ἐμπειρίαις προσωπικὰς, πού νὰ προάγουν τὴν ἀνάπτυξιν του. 'Ο μαθητὴς μαθαίνει πῶς νὰ ἐργάζεται γόνιμα, τελεσφόρα, πῶς νὰ συνεργάζεται μὲ τοὺς ἄλλους, πῶς νὰ ἐκτιμᾷ καὶ νὰ ἐκδηλώνῃ πρωτοβουλία κι' ἔτσι ἡ κριτικὴ του σκέψις προάγεται καὶ ἡ πνευματικὴ του εὐρωστίς γίνεται βαθύτερη καὶ εὐρύτερη. 'Ολα αὐτὰ εἶναι παράγοντες πού συμβάλλουν στὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητος, στὴν πραγματικότητα ὅμως ἀποτελοῦν καὶ τὴν διδασκτέαν ὕλη. Συνεπῶς, ἡ διδασκαλία εἶναι ἐπιτυχής, ὅταν διδῇ στὸν μαθητὴ γνώσεις γόνιμες, ζωντανές, πού συνδέονται ἀχώριστα μὲ ἐπιθυμητὰς προσωπικὰς ιδιότητες. Τὸ νὰ μαθαίνη κανεὶς ἕνα πρᾶγμα ἐπιτυχῶς εἶναι καθεαυτὸ κάτι πού ἐμπνέει καὶ διευρύνει τὸν νοῦν. 'Η ὕλη γίνεται κάτι πού ἐκτρέφει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ. 'Οταν οἱ γνώσεις πού παρέχονται ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν εἶναι ἐπιφανειακὰ καὶ κατὰ συνέπειαν ἄγονες, ὅσον ἐντυπωσιακὰ καὶ ἂν εἶναι, ἡ διδασκαλία ἔχει ἀποτύχει τοῦ σκοποῦ της. Στὴν μηχανικὴ μάθησι δὲν ὑπάρχει πνευματικὴ διατροφή, ἔμπνευσις ἢ διεύρυνσις τοῦ νοῦ καὶ ἐκτὸς τούτου ἀποτελεῖ καὶ

ἐσφαλμένο τρόπο διδασκαλίας τῆς ὕλης. 'Ετσι, ἡ κατηγορία πού πολλοὶ ἐκτοξεύουν, ὅτι δηλαδὴ τὸ σχολεῖο σήμερα δίδει ἔμφασιν στὴν μετάδοσιν πολλῶν γνώσεων, δὲν ἀφορᾷ τὰς καθεαυτὸ γνώσεις, τὰς γόνιμες καὶ ζωντανὰς γνώσεις, ἀλλὰ τὰς μηχανικὰς, τὰς ἐπιπόλαιες γνώσεις, ἐκεῖνες πού δὲν κατανοοῦνται καὶ δὲν ἀφομοιοῦνται ἀπὸ τὸν τρόφιμο, πού δὲν μεταβάλλονται σὲ δύναμι καὶ σκέψι, καὶ μιὰ τέτοια κατηγορία εἶναι ἀπόλυτα δικαιολογημένη.

(Συνεχίζεται)

Ἰωάννης Χαραλαμπίδης

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

'Εχομεν συνηθίσει νὰ νομίζομεν ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ὡς ἐκφραζούσας τὴν μόνην ἀλήθειαν, εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν τοῦλάχιστον, τὰς γνώμας τῶν ξένων παιδαγωγῶν, ἃς λαμβάνομεν πολλάκις ἐν πιστῇ μεταφράσει καὶ ἐπαφιέμεθα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ πειράματα καὶ τὰς παρατηρήσεις ἐκείνων, ἐνῶ θὰ ἡδυνάμεθα καὶ ἡμεῖς, ἐρευνῶντες τὰ ἀντικείμενα πού μᾶς ἐνδιαφέρουν, νὰ εὕρωμεν μόνοι μας τὴν ἀλήθειαν, ἀνταποκρινομένην μάλιστα καλλίτερον εἰς τὰ πλαίσια τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος.

Διὰ τῶν κατωτέρω θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἀναλύσωμεν τὸ ἐν ἐπικεφαλίδι θέμα μὲ ἀποκλειστικὸν σύμβουλον τὴν 30ετὴ διδασκαλικὴν μας πείραν.

Χαρακτὴρ τῆς τάξεως

'Εὰν ἐπισκεφθῶμεν τὰς διαφόρους τάξεις ἐνὸς πολυταξίου κυρίως σχολείου*, θὰ εὕρωμεν μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῶν τάξεων τούτων βασικὰς διαφοράς. Καὶ ληφθεῖτω ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς πολλὰ σχολεῖα τῆς περιφερείας μας καὶ δὴ εἰς τὰ δτάξια, κατὰ τριετίαν γίνεται ἀλλαγὴ τῶν τάξεων, καθόσον αἱ διδασκάλισσα συνηθίζονται νὰ διδάσκωσιν εἰς τὰς πρώτας τρεῖς τάξεις Α', Β', Γ', ἐνῶ οἱ διδάσκαλοι εἰς τὰς ὑπολοίπους Δ', Ε', ΣΤ'.

'Οταν λοιπὸν ἀναλάβωμεν ἐργασίαν εἰς τὴν νέαν τάξιν μας, παρατηροῦμεν εὐθὺς ἀμέσως ὅτι οἱ νέοι μας μαθηταὶ ἔχουν, ὀλίγον ἢ πολὺ, διαφορετικὰς συνηθείας ἀπὸ τὰς τῶν μαθητῶν μας πού εἴχομεν προηγουμένως, διακρινόμενας εἰς Παιδαγωγικὰς, Παιδονομικὰς καὶ Διδακτικὰς.

Αἱ κοιναὶ ὥστε συνηθείαι, ἃς ἀποκτοῦν οἱ μαθηταὶ ἐν τῷ συνόλῳ τῶν κατὰ τὴν καθημερινὴν ζωὴν τῶν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ δὴ εἰς τὴν τάξιν εἰς ἣν φοιτοῦν ὑπὸ τὸν αὐτὸν διδάσκαλον, συνθέτουν τὸν χαρακτῆρα τῆς τάξεως, καλὸν ἢ κακόν, ἀναλόγως.

Εἶναι μάλιστα τόση ἡ ἀγωνία μας εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, ὥστε ἐκτὸς τῆς δυσμενοῦς κρίσεως κατὰ τὴν ἐπιθεώρησιν, πού μοιραίως θὰ βαρύνῃ ἡμᾶς, δύναται ἡ κατάστασις αὕτη νὰ ἐπιδράσῃ ἐπιβλαβῶς καὶ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν μας ὑγείαν.

Αἱ συνηθείαι αὗται ἀκόμη, δυνάμεναι νὰ φθάσουν καὶ εἰς βαθμὸν ἔξεων, ἀκολουθοῦν τοὺς μαθητὰς ἐπὶ τῷ καλῷ ἢ ἐπὶ τῷ κακῷ, οὐχὶ μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰς τὸ Δημ. Σχολεῖον φοιτήσεώς των, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸν μετέπειτα ἰδιωτικὸν τῶν βίον.

'Ο δὲ λαὸς μὲ τὴν σοφὴν του διαίθησιν, λέγει : «Μ' ὅποιον δάσκαλο πᾶς, τέτοια γράμματα θὰ μάθῃς.»

* Ἡ ὁμοίαις τοιαύτας διαφόρων Σχολείων.

Και ἐν μέρει δὲν ἔχει ἄδικον· διότι ἂν ἐξαίρεσωμεν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ σύνθεσις τοῦ χαρακτήρος τοῦ μαθητοῦ, νομίζομεν ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ Σχολεῖον καὶ τὸν διδάσκαλον.

Και ἤδη ἂς προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ χαρακτήρος τῆς τάξεως ἀπὸ τὰς ἐμφανιζομένας πλευράς, ἥτοι : Παιδαγωγικῶς, Παιδονομικῶς καὶ Διδακτικῶς :

α) **Παιδαγωγικῶς** : Οἱ μαθηταὶ τῆς μὲ τὰς καλὰς συνηθείας τάξεως, ἥτοι τῆς μὲ τὸν καλὸν χαρακτήρα, παρουσιάζουν ἀρετάς, αἵτινες σκλαβώ-
νουν κυριολεκτικῶς: φιλαλήθειαν, εὐσέβειαν, δικαιοσύνην, καλωσύνην, πραό-
τητα, ἀνεξικακίαν, σεβασμὸν πρὸς τοὺς μεγαλυτέρους, ἀγάπην καὶ ἀλλη-
λοφίθειαν. Βοηθοῦν αὐθορμητῶς τοὺς ἀδυνάτους μικροτέρους των συμμα-
θητὰς καὶ γέροντας. Ἐπισκέπτονται τοὺς ἀσθενοῦντας κατ' οἶκον, προσ-
φέροντες δῶρα καὶ λόγια παρηγορίας.

Προσέτι λάμπουν ἀπὸ καθαριότητα καὶ καλαισθησίαν εἰς τὴν ἀμφιεσίν των καὶ εἰς τὰ ἀτομικά των εἶδη: τετράδια, βιβλία κλπ., εἰς τὸ Σχολεῖον καὶ κατ' οἶκον.

Δικαίως εἶναι τὸ καύχημα τῶν γονέων των καὶ τοῦ διδασκάλου των.

β) Παιδονομικῶς : Οἱ αὐτοὶ μαθηταὶ παρουσιάζονται ὡς ἑξῆς :

Εἶναι πολὺ πειθαρχικοί, προσέχουν μὴν παραβοῦν καμμίαν διαταγὴν τοῦ διδασκάλου των. Ὑπακούουν προθύμως εἰς τὸ Σχολεῖον, εἰς τὸ σπίτι καὶ ὅπου εὗρεθούν, μεταβαίνοντες προθύμως ὅπου καὶ ἂν ἀποσταλοῦν.

Προσπαθοῦν νὰ μὴ δώσουν καμμίαν ἀφορμὴν, οὐχὶ μόνον ἀξιόποι-
νον, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς διὰ νὰ μὴ στενοχωρήσουν τοὺς μεγαλυτέρους των.

Δὲν διαπληκτίζονται μὲ τὸ παραμικρὸ καὶ εἶναι ὑποχωρητικοί, ἢ προτιμοῦν νὰ λύουν τὰς διαφορὰς των, διὰ τῆς προσφυγῆς εἰς τὸν διδάσκαλον των.

Ἔχουν κατανείμει τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας τῆς τάξεως ὑπὸ τὴν ἐννοιαὶ τῶν «βοηθῶν» καὶ ἀμιλλῶνται εἰς τὴν τελειοτέραν ἐκπλήρωσιν τούτων.

Κατὰ τὰς ἐρωτήσεις ἀπαντῶσιν εὐγενῶς, διὰ τῆς ὑψώσεως τῶν χειρῶν καὶ ἐφ' ὅσον ἤθελον ἐρωτηθῇ, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει* καὶ φωνασκοῦντες τὸ «Γὼ Κύριε, Ἐγὼ Κύριε».

γ) Ὑποστηρικτικῶς: Ἡ τάξις αὕτη παρουσιάζει τὰ ἑξῆς προ-
τερήματα: Οἱ μαθηταὶ ὅλοι εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐπιμελεῖς, ἐργατικοί, φιλό-
τιμοι καὶ ἀμιλλῶνται εὐγενῶς διὰ τὰ πρῶτα ποιεῖν. Ἐρχονται εἰς τὸ Σχο-
λεῖον πάντοτε προετοιμασμένοι καὶ εὐρίσκουν τὸν χρόνον νὰ ἀναγινώ-
σκουν καὶ ἄλλα χρήσιμα βιβλία καὶ περιοδικά.

Οὕτω ἡ ἀναγνωστικὴ τῶν ἱκανότης εἶναι πολὺ καλὴ.

Ἡ προσοχή των τελεία, ἡ ἀντιληπτικότητα των ἀνεπτυγμένη καὶ κα-
λούμενοι ἀναδιηγούνται τὸ μάθημα καὶ ἐμβαθύνουν εἰς αὐτό.

Ἔχουν τάξει μετὰ τοῦ διδασκαλοῦ των τὴν αὐστηρὰν ἐφαρμογὴν
τριῶν συνθημάτων: Καθαροί, φρόνιμοι, ἐπιμελεῖς.

Γενικώς ἡ παρουσιαζομένη εὐχάριστος κατάστασις εἰς τὴν μὲ τὸν καλὸν χαρακτήρα τάξιν, γίνεται φανερά, οὐχὶ μόνον ἀπὸ τὸ περιεχόμενον, ἀλλὰ καὶ τὸ περιέχον.

“Όλα τὰ ἀντικείμενα εἶναι εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν των καὶ τὴν σειράν των. Τὰ θρανία καθαρὰ καὶ ἄνευ ἐπιγραφῶν καὶ γλυπτῶν σημάτων, ὁ μελανοπίναξ, τὸ ἀριθμητήριον, οἱ χάρται, αἱ εἰκόνες κλπ. ἐποπτικὰ μέσα

* Ἐγειρόμενοι.

διδασκαλίας, όλα συμμετρικώς τοποθετημένα, παρουσιάζουν ένα ἄκρως καλαισθητικὸν περιβάλλον.

Παρουσία των μαθητών, η τάξις παρομοιάζεται με φωλεάν από τιτ-
βίζοντα πουλάκια. Βλέπει κανείς πρόσωπα γελαστά, μάτια σπινθηροβόλα,
πολύχρωμες πεταλουδίδια, πραγματικά άγγελουδία, όπου η ζωή είναι
λίαν ευχάριστος διά τὸν διδασκόντα καὶ τοὺς διδασκομένους. Καὶ ἐν ἀπου-
σίᾳ τῶν μαθητῶν αἰσθάνεται τις, ὅτι «ὄντως ὁ τόπος ἱερός ἐστιν».

Καὶ ὅς ἀρκεσθῶμεν εἰς ταῦτα, διὰ τὴν ὑπεισέλθωμεν ἐν συντομίᾳ καὶ εἰς τὴν ἑτέραν ὅσιν τοῦ ζητήματός μας.

“Ὅλως ἀντιθέτως συμβαίνει εἰς τὴν μετὰ τὰς κακὰς συνηθείας, εἰς τὴν μετὰ τὸν κακὸν χαρακτῆρα τάξιν.

Κατὰ τὸ περιέχον : Ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. Τὰ ἄψυχα ἀντικείμενα κυλίσονται ἔνθεν ἄκεῖθεν. Θρανία, ποῦ εἰς τὴν παραμικρὰν κίνησιν τῶν μαθητῶν γρυλλίζουσιν. Χάρται γεωγραφικοὶ μὲ ἀνοικτὰ στόματα εἶναι ἔτοιμοι διὰ νὰ καταβροχθίσουν· Εἰκόνες ἐποπτικά, κορφωμένες εἰς τὴν μίαν τῶν πλευρᾶν, φαίνονται ὥσάν νὰ θέλουν νὰ δραπετεύσουν ἀπὸ τὴν θέσιν των· ἄλλα ἀντικείμενα καὶ ἐποπτικὰ μέσα διδασκαλίας κατασκοπισμένα ἐμποδίζουν καὶ αὐτὴν τὴν κίνησιν ἐντὸς τῆς τάξεως. «Κύβοι καὶ λίθοι ἀτάκτως ἐρριμμένοι».

Κατὰ τὸ περιέχον : Τί ἄνθρωποι εἶναι δυνατόν νὰ ζῶσιν εἰς τοιοῦτον χῶρον, δὲν χρειάζεται περιγραφὴν καὶ συζήτησιν. Οἱ μαθηταὶ κακὸτροποι, ἀναιδεῖς καὶ αὐθάδεις ἄνευ προηγουμένου. Ἀλληλοὑβρίζονται, δέρονται, παλεῦνουν, σφυρίζουν, ἀλλοιοῦνον ἂν δὲν ἔχη προσέλθει διδάσκαλος τις εἰς τὸ σχολεῖον. Τί εἶναι δυνατόν νὰ συμβῇ «ἓνας Θεὸς τὸ ξέρει» κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον. Ἐξ ἄλλου δὲν φοβοῦνται κανένα ἢ καμμίαν τιμωρίαν. Εἶναι δυνατόν νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ τὴν τάξιν, διότι ἔτσι τὸ θέλουν. Οὐχὶ σπανίως τινὲς ἐξ αὐτῶν φεύγουν ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ γίνονται ἀνάστατοι οἱ οἰκεῖοι των, διὰ νὰ εὗρεθῶν ἐν τέλει ἀλητεύοντες εἰς καμμίαν ἀπόμερν συνοικίαν τῆς πόλεως ἢ εἰς ἄλλο χωρίον, ἂν εἶναι ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν. Ἀληθεῖς «Τέντυ-Μπόυ», εἶναι δυνατόν νὰ φθάσουν καὶ εἰς τὰ ἔσχατα. Οἱ μαθηταὶ αὐτοὶ, τῷ ὄντι, εἶναι πληγὴ διὰ τὸ σπίτι των, ἀνυπόφοροι διὰ τὸ Σχολεῖον καὶ ἐπικίνδυνοι διὰ τὴν κοινωνίαν.

Καὶ πέραν τούτων, μᾶς συνέβη—ἐσχάτως μάλιστα—νὰ ἴδωμεν μαθη-
τάς Δ' Δημοτικοῦ, νὰ καπνίζουν μὲ πάθος, νὰ κλέπτουν φρουτὰ ἀπὸ ἀνα-
μένοντα φορτηγὰ αὐτοκίνητα καὶ ἀπὸ καταστήματα, μὲ συστηματικὸν τρό-
πον κλοπῆς, ἀπορίας ἄξιον ποῦ διδασθέντες, καὶ τὸ χειρότερον, τρεῖς μα-
θητὰς, οἵτινες προσῆλθον εἰς τὸ Σχολεῖον μεθυσμένοι. Καθὼς ἦσαν φίλοι
ἀχώριστοι, διέλαθον τῆς προσοχῆς τῶν γονέων ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, καὶ ἀφοῦ
πῆγαν εἰς τὸ βαρέλι μὲ τὸ κρασί ἔπιον κατὰ σειρὰν ὅσον ἤθελον. Φυσικά,
μετ' ὀλίγον, ἤρχισαν εἰς τὴν τάξιν ἐμετοῦντες, ἐφ' ᾧ καὶ ἐξεδιώχθησαν
κακοὶ κακῶς.

Διδακτικῶς οἱ μαθηταὶ οὗτοι εἶναι ἀμελέστατοι, ἀδιάφοροι, μὲ ἀναγνωστικὴν ἱκανότητα μηδαμινήν, μὲ κρίσιν διὰ τὸ μάθημα ἀνύπαρκτον.

Δὲν βλέπουν τὴν ὥραν νὰ κτυπήσῃ τὸ κουδούνι διὰ νὰ τρεφθοῦν εἰς τὸ διάλειμμα ἢ νὰ σχολάσουν καὶ μέχρις οὗτου φθάσουν εἰς τὸ σπῆτι τῶν τῆς οἷδε τί ἄλλο μπορεῖ νὰ συμβῇ.

Ἐκθέτων τ' ἄνωτέρω, δὲν ἀναφέρομαι εἰς παρατηρήσιν ἐνός ἢ οὐδὲ μαθητῶν ἀνωμάτων, γεγονός σὺνηθες εἰς τὴν τάξιν, ἀλλὰ εἰς τὸ σύνολον τῶν μαθητῶν, μὲ ἐξαιρέσιν τοῦς καλοῦς μαθητάς.

II. Τίς εὐθύνεται διὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴν, δύναται τις εὐκολῶς νὰ μαντεύσῃ.

Ἐντεῦθεν ὑπολείπεται νὰ ἐξετασθῇ: Τίνες οἱ παράγοντες οἱ ἐξασφαλίζοντες τὸν καλὸν χαρακτήρα τῆς τάξεως καὶ ἐπομένως τοῦ Σχολείου καὶ τῶν μαθητῶν;

Ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ παρακαλοῦνται ὅπως ἐκθέσωσι τὰς γνώμας τῶν οἱ κ.κ. συνάδελφοι, οἱ ἀσχοληθέντες μὲ τὸ θέμα τοῦτο καὶ οἱ εἰδικοί παιδαγωγοί μας.

Χρ. Παπασταματίου

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ Ε.Σ.Δ. ΣΤΗΝ Α' ΤΑΞΗ

Α'. Θεωρητικὸ μέρος

Ἡ Ε.Σ.Δ. ἀποτελεῖ ἓνα νέο σύστημα διδακτικῆς ἐνεργείας στὸ σχολεῖο καὶ ἀναφέρεται κυρίως στὴν ἐκλογὴ καὶ τὴ διάταξη τῆς ὕλης. Παλαιότερα, ἀλλὰ καὶ σήμερα ἀκόμη στὰ πλεῖστα σχολεῖα οἱ διάφορες γνώσεις οἱ προβλεπόμενες ἀπὸ τὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα, προσφέρονται στοὺς μαθητὰς κατανεμημένες σὲ διάφορα μαθήματα, τὰ ὁποῖα διδάσκονται σὲ ἰδιαίτερες τακτὲς ὥρες. Αὐτὸ ὅμως ἀντιστρατεύεται πρὸς τὶς ἀνάγκες, τὶς ἐπιθυμίες, τὰ φυσικὰ διαφέροντα τῶν παιδιῶν καὶ τὸ φυσικὸ τρόπο τῆς μαθήσεως. Καὶ εἶναι γνωστὸ ποῖα ὀλέθρια ἀποτελέσματα ἔχομε ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν γένει ψυχοπνευματικὴν ἀνάπτυξη τῶν μαθητῶν, ὅταν ἀγνοοῦμε τὰ πραγματικὰ καὶ φυσικὰ διαφέροντα καὶ τὶς ἐπιθυμίες αὐτῶν καὶ προσπαθοῦμε νὰ ἐπιβάλωμε τὴν πρόσκτηση ἐκ μέρους τῶν ξηρῶν γνώσεων πατριδογνωσίας, πραγματογνωσίας, ἀριθμητικῆς κ.ο.κ.

Οἱ γνώσεις αὐτές, ὅπως παρακάτω θὰ μιλήσωμε, τότε μόνον γίνονται κτῆμα τῶν μαθητῶν καὶ συντελοῦν στὴν ἐξέλιξη τῶν δεξιοτήτων καὶ ἱκανοτήτων αὐτῶν καὶ τὴν ἐν γένει πρόοδόν τῶν. ὅταν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν τὰ φυσικὰ διαφέροντα, οἱ ἐπιθυμίες, ἡ ψυχοπνευματικὴ κατάσταση αὐτῶν καὶ ὅταν εἰσέρχονται στὴν ψυχὴν τῶν ὄχι κομματιαστὰ καὶ ἀφύσικα, ἀλλὰ σὰν ἐνιαῖον ὅλον, φυσικὰ καὶ ἀβίαστα. Φυσικὰ δὲ καὶ ἀβίαστα εἰσέρχονται μόνον μὲ τὴν ἐνιαῖα διδασκαλίαν, τὸ σύστημα ποὺ ἀποτελεῖ τὴν τελευταία λέξη τῆς Διδακτικῆς Ἐπιστήμης.

Τὴν Ε.Σ.Δ. ἐφηρμόσαμε στὸ σχολεῖο μας κατὰ τὰ δύο τελευταῖα σχολικὰ ἔτη 1955 - 57. Ἀπεφασίσαμε δὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς, στηριζόμενοι σὲ ὠρισμένες παιδαγωγικὰς καὶ ψυχολογικὰς ἀρχάς, ὅπως:

α) Καθὼς καὶ παραπάνω εἶπαμε, οἱ γνώσεις μὲ τὸ σύστημα τῆς Ε.Σ.Δ. δὲν παρέχονται εἰς τοὺς τροφίμους μεμονωμένως, μὲ τὰ εἰδικὰ μαθήματα, ἀλλὰ διαρθρώνονται ὀργανικὰ γύρω ἀπὸ ἓνα ἀντικείμενο, ἢ βίωμα, ἢ γεγονὸς καὶ εἰσέρχονται εἰς τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ σὰν ἐνιαῖον ὅλον. Ἔτσι τὸ παιδί δὲν ἀποκόπτεται ἀπὸ τὴ ζωὴ του, διότι ἡ μάθησις ἀκολουθεῖ τὸ φυσικὸ δρόμο καὶ συντελεῖ στὴ ψυχοπνευματικὴ ἀνοδο καὶ γενικὴ μόρφωση αὐτοῦ.

β) Ἡ Ε.Σ.Δ. ἀντίθετα πρὸς τὸ Π.Σ. ποὺ καθηλώνει τὸ παιδί στὸ θρανίον καὶ ζητεῖ νὰ παρακολουθήσῃ θέλει καὶ δὲν θέλει μιὰ ὠρισμένη ὕλη ποὺ ὁ μεγάλος κανονίζει, χωρὶς τὴ συναισθηματικὴ συμμετοχὴ του στὴν ἐργασία, λαμβάνει σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὰ διαφέροντα, τὴ συναισθηματικὴ καὶ ψυχοπνευματικὴ κατάσταση αὐτοῦ καὶ εὐνοεῖ ὄχι μόνον τὴν ἀνάπτυξη τῆς νοήσεως, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸ Π.Σ. ἀλλὰ καὶ τοῦ συναισθήματος καὶ τῶν ἄλλων ψυχικῶν λειτουργιῶν αὐτοῦ.

γ) Ἐπιτυγχάνεται ἀληθινὴ γνώσις τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος τοῦ μαθητοῦ. Οἱ πατριδογνωστικὲς γνώσεις, χωριστὰ προσφερόμενες εἶναι ξηρὲς καὶ δὲν ἔμπορουν νὰ περικλείουν ὀλόκληρο τὸ στενὸ φυσικοκοινωνικὸ περιβάλλον τοῦ μαθητοῦ. Μὲ τὴν ἐνιαῖα διδασκαλίαν, οἱ γνώσεις προσφέρονται στὸ μαθητὴ ἐνιαῖα. Ὀλόκληρο δὲ τὸ φυσικοκοινωνικὸ περιβάλλον αὐτοῦ, μέσα στὸ ὁποῖο ζῇ, μεγαλώνει, κινεῖται καὶ δρᾷ καὶ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸν βασικώτατο παράγοντα τῆς ἐν γένει μορφώσεώς του, προσφέρεται ἐνιαῖα, φυσικὰ καὶ ἀβίαστα.

Λέμε ὅτι τὸ φυσικοκοινωνικὸ περιβάλλον τοῦ μαθητοῦ ἀποτελεῖ τὸν βασικώτατο παράγοντα τῆς μορφώσεώς του, διότι τὰ μορφωτικὰ ἀγαθὰ ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰ βιώματά του, τοὺς πόνους, τὶς χαρὲς του, τὶς γιορτὲς, τὶς λαχτάρεις, τοὺς θρύλους, τὶς ἐκδρομὰς, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, τὶς παραδόσεις, τὰ πανηγύρια, τὶς ποικίλες ἐκδηλώσεις τῆς ὁμορφῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς, τὰ ὁμορφα τοπία τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος του, περικλείουν δύναμη μυστηριώδη καὶ συντελοῦν στὴν ψυχοπνευματικὴ ἐξέλιξη, τὴ κοινωνικὴ, τὴν ἔθνηοθηροσκευτικὴ καὶ τὴν ἐν γένει μόρφωσίν του.

δ) Μὲ τὴν Ε.Σ.Δ. θεραπεύεται τὸ παιδαγωγικὸ ἀξίωμα «ὀρμασθε ἀπὸ τὸ παιδί» διότι οἱ διάφορες ἐνότητες προέρχονται ἀπὸ αὐτὰ τὰ βιώματα καὶ τὰ διαφέροντά του.

ε) Ἡ Ε.Σ.Δ. προσαρμόζεται πρὸς τὴν παιδικὴ ἡλικία καὶ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν παιδικὴ ψυχὴ.

στ) Κατὰ τὴν παρατήρησιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν διαφόρων πραγμάτων, ἀντικειμένων, φαινομένων κ.λ.π. ἀσκεῖται ἄριστα ἡ παρατηρητικότης τῶν, ἡ κρίσις, ἡ φαντασία κ.λ.π. καὶ ὀξύνονται οἱ αἰσθήσεις τῶν.

ζ) Ἀποκτοῦν θάρρος καὶ αὐτοπεποίθησις, στοιχεῖα ἀπαραίτητα γιὰ ὅλο τὸ σχολικὸ καὶ τὸ μετέπειτα βίον τῶν.

η) Θεραπεύονται ἄριστα τὰ διδακτικὰ ἀξιώματα τῆς αὐτενεργείας, ἐποπτείας καὶ ἐργασίας.

θ) Ἀναπτύσσεται τὸ συναίσθημα, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ μιὰ οὐσιώδη ψυχικὴ λειτουργία τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς καὶ ἡ βούλησις καὶ ἡ δραστικότης τῶν μαθητῶν.

ι) Κατὰ τὴν ἐπεξεργασία τῶν ἐνοτήτων λαμβάνουν μέρος ὅλοι οἱ μαθηταί, ὅλοι δὲ προσφέρουν ἀναλόγως τῆς ἀτομικότητος καὶ ἱκανότητος τῶν. Μὲ τὰς ἐρωτήσεις δὲ καὶ ἀπαντήσεις τῶν, δίδουν τὴν εὐκαιρίαν στὸν ψυχολόγο δάσκαλο νὰ διαγνώσῃ καὶ ἀνακαλύψῃ τὶς κλίσεις, τὰ διαφέροντα καὶ γενικῶς τὴν ἀτομικότητά τῶν.

ια) Ἡ Ε.Σ.Δ. στηρίζεται στὰ πορίσματα τῆς μορφολογικῆς ψυχολογίας κατὰ τὰ ὁποῖα τὰ γεγονότα, τὰ φαινόμενα, τὰ ἀντικείμενα, τὸ φυσικὸ περιβάλλον, δὲν πέφτουν κομματιασμένα στὴν ἀντίληψίν μας, ἀλλὰ ἐνιαῖα καὶ ὀλικά.

ιβ) Γενικῶς ἡ Ε.Δ. ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ παιδί, στηρίζεται στὰ βιώματα καὶ τὰ διαφέροντα αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ τὸ φυσικὸ δρόμο τῆς μαθήσεως. Γι' αὐτὸ θεωρεῖται σήμερα καὶ ἡ περισσότερο ἐνδεδειγμένη, προπαντὸς δὲ γιὰ τὶς Α' καὶ Β' τάξεις.

ιγ) Ὁ διδάσκαλος ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζει τὴν Ε.Δ. δὲν δεσμεύεται βέβαια ἀπὸ προγράμματα καὶ περιορισμούς, ὅπως κατὰ τὴν συνήθη διδασκαλίαν. Ὁ διδάσκαλος τῆς ἐνιαίας, ἢ μπορεῖ νὰ κινῆται ἄνετα καὶ ἐλεύθερα, ἐξετάζων καὶ ἐπεξεργαζόμενος μὲ τοὺς μαθητὰς του τὶς διάφορες ἐνότητες μέχρι τῆς τελευταίας λεπτομερείας. Ἡ ἐλαστικότης ὅμως τοῦ προγράμματος καὶ ἡ ἐλευθερία κινήσεως, δημιουργοῦν γι' αὐτὸν μεγάλες ὑποχρεώσεις καὶ εὐθύνες.

Στο σχολείο είναι ανάγκη—δπως και το αναλυτικό πρόγραμμα ορίζει—να μεταδοθούν ώρισμένες γνώσεις, ώρισμένα μορφωτικά αγαθά μέσα σε ένα ώριμο χρονικό διάστημα. Έπειδή δε ο διδάσκαλος της ενιαίας δεν δεσμεύεται από προγράμματα κατά τη διδασκαλία και παροχή των γνώσεων αυτών στους τροφίμους του, είναι ανάγκη να διαθέτει ευρεία παιδαγωγική, ψυχολογική και έγκυκλοπαιδική μόρφωση. Ο πλούτος των έφοδίων και των γνώσεων του πρέπει να είναι άπειρος. Να ζη ο ίδιος τη ζωή των μαθητών του και με την ευρύτατη παιδαγωγικοψυχολογική και λοιπή μόρφωσή του, να ήμπορη να παρακολουθή την εξέλιξη αυτών και να υποβοηθή την έν γένει άνοδο και άνύψωσή των. Πρέπει να έχη την ικανότητα να διεγείρη την αυτενέργεια των μαθητών, να κατέχη τελείως τα μορφωτικά αγαθά που περιέχονται στο αναλυτικό πρόγραμμα και με την ευστροφία και έτοιμότητα που πρέπει να τον διακρίνουν να παρέχη αυτά στους μαθητάς του σε κάθε δοθησομένη ευκαιρία. Έτσι ο διδάσκαλος της Ένιαίας, μακριά από τα καλούπια και τις δεσμεύσεις, θα γίνη ο έρευνητής, ο δημιουργός, ο έπιστήμων ο όποιος με την προσωπικότητά του και τη μόρφωσή του θα άνυψώση τους τροφίμους του και θα εξέλιξη την ατομικότητά των. Η άπόλυτη δε έπιτυχία στο έργο του, θα έξαρτηθή από όλους τους όρους που παραπάνω αναφέραμε.

Άπό που πήραμε την ύλη και πώς σχηματίσαμε τις ένότητες

Τόν πυρήνα της Ε.Σ.Δ. άποτελεί ή ιδιαίτερα πατρίδα του μαθητού. Κάθε τι που αναφέρεται στον ίδιο μαθητή, στα βιώματά του, στη ζωή του, κάθε τι που αναφέρεται στην οίκογένειά του, στο σχολείο, στο χωριό του, στο φυσικοκοινωνικό περιβάλλον μέσα στο όποιο ζή, δρā και κινείται, πρέπει να άποτελέση άντικείμενο συζητήσεως και λεπτομερούς έξετάσεως. Η άντίληψη ότι πρέπει να παίρνουμε την ύλη της Ε.Δ. μόνον από την οίκογένεια και το σχολείο, νομίζομε ότι είναι πλανεμένη όταν ή ψυχή των παιδιών αίχμαλωτίζεται από βιώματα και γεγονότα που έχουν σχέση με το γάμο του χωριού, το χορό στην πλατεία του χωριού, τις γιορτές, τα πανηγύρια, τις πλημμύρες και το χαλάζι που κατέστρεψε το άμπέλι τους και τα σπαρτά, τα ώραία και άνθόσπαρτα τοπία που είδαν στην έκδρομή τους, την καταπράσινη πλαγιά που φιλοξενεί κάθε μέρα τα άρνάκια. Όλο λοιπόν το φυσικοκοινωνικό περιβάλλον του παιδιού άπετέλεσε για μās άντικείμενον εύρειας έξετάσεως και συζητήσεως. Τις ένότητες επήραμε καθώς είπαμε :

α) Άπό την ατομική ζωή και την οίκογένεια του μαθητού.

β) Άπό το σχολείο.

γ) Άπό το χωριό του και την γύρω φύση.

Η ιδιαίτερα πατρίδα του μαθητού, από την όποια άντλείται όλη ή ύλη της Ε.Δ., άποτελεί και το υπόβαθρο μιās θετικής έθνικοκοινωνικής άγωγής και μορφώσεως και τα θεμέλια της αύτοαγωγής και αύτομορφώσεως των μαθητών.

Τις πλείστες άφορμές για το σχηματισμό των ένότητων μās έδωσαν οί αύθόρμητες ανακοινώσεις των μαθητών, τα παιγνίδια τους, οί συλλογές τους. Οί μαθηταί, έρχόμενοι εις το σχολείο, φέρουν προς λύσιν ώρισμένες άπορίες και αίσθάνονται την ανάγκη να ανακοινώσουν ένα δυνατό βίωμα. Την τάση αύτή για ανακοίνωση δεν πρέπει να συμπιέζωμε και να άνακόπωμε. Αύτή την τάση των παιδιών λοιπόν έκμεταλλευτήκαμε. Άπό τις ανακοινώσεις αύτές των μαθητών προσπαθοίμε να εκλέξωμε εκείνη που συγκινεί όλους, εκείνη που προέρχεται από όμαδικό βίωμα. Η βάπτιση

π.χ., ή πτώση της χαλάζης, ο χορός στην πλατεία, ή κηδεία κλπ., είναι βιώματα όμαδικά και οίχμαλωτίζουν όλους τους μαθητάς. Οί συλλογές έπίσης των παιδιών, καθώς και τα παιγνίδια τους, μās έδωσαν πολλές άφορμές και ευκαιρίες για το σχηματισμό ένότητων. Οί περισσότερες από τις ένότητες αύτές είναι ευκαιριακές. Μπορεί όμως όλόκληρο το χρόνο να μās δίδονται άφορμές για ευκαιριακές ένότητες. Και είναι δυνατόν με τις ευκαιριακές ένότητες να επιτύχωμε την παροχή στους μαθητάς όλων εκείνων των μορφωτικών στοιχείων που όρίζει ή πολιτεία ; Έμείς τουλάχιστον νομίζομε όχι. Γι' αύτό άπαιτείται έκ των προτέρων ή σύνταξη ενός γενικού προγράμματος ένότητων, οί όποιες να περιλαμβάνουν όλα τα μορφωτικά αγαθά, τα όριζόμενα από το έπίσημο αναλυτικό πρόγραμμα. Τέτοιο πρόγραμμα ένότητων συνετάξαμε και κατά τα δύο σχολικά έτη. Κατά τη σύνταξή του έλάβαμε ύπ' όψιν μās :

α) Την ύπό του αναλυτικού προγράμματος προβλεπομένη ύλην.

β) Την ψυχοπνευματική κατάσταση των μαθητών και την άντιληπτικότητα αυτών.

γ) Την πιθανές έκδρομές, έπισκέψεις κλπ.

δ) Την άρχή ότι οί ένότητες πρέπει να συμφωνούν προς τα έκάστοτε κυριαρχούντα διαφέροντα των μαθητών.

ε) Την άρχή ότι τα ύπό της πολιτείας όριζόμενα μορφωτικά αγαθά πρέπει να έποικοδομούνται κατά το συγκεντρωτικό σύστημα με βάση το πατριδογνωστικό στοιχείο.

στ) Έξ άλλου έμελετήσαμε και έγνωρίσαμε πολύ καλά το φυσικοκοινωνικό περιβάλλον των μαθητών τ.έ., τα ήθη και έθιμα, τις παραδόσεις, τις δοξασίες, τις γιορτές, τα όμορφα τοπία του χωριού, τα ιστορικά μνημεία κλπ.

Όπως προηγουμένως αναφέραμε, για το σχηματισμό των διαφόρων ένότητων μās δίδεται άφορμή έκ μέρους των μαθητών.

Γίνεται έπειτα μιā πρόχειρη συζήτηση για τα άντικείμενα και γεγονότα που έπροκάλεσαν την προσοχή τους. Πάντα προσπαθοίμε να παρατηρήσωμε αύτά εις τον τόπο που λαμβάνουν χώρα. Θα βγοίμε έξω από το σχολείο και θα παρατηρήσωμε το χαλάζι, το χιόνι, την πυρκαϊά, την λειτουργία του ύδρομύλου ή άτμομύλου. Θα έπισκεφθοίμε το τηλεγραφείο και θα πάρωμε όλοι τα άκουστικά, θα έπισκεφθοίμε το χείμαρρο κ.ο.κ.

Οί κατ' αίσθησιν έντυπώσεις σ' αύτή την ήλικία, είναι πρωταρχικός όρος της μαθήσεως. Μόνον όταν για διαφόρους λόγους μās είναι άπολύτως δύσκολο να μεταβοίμε στον τόπο των γεγονότων κλπ., προβαίνουμε στην πολύπλευρη έπεξεργασία των ένότητων μέσα εις την τάξη.

Β'. Πρακτικό μέρος

Όπως παραπάνω είπαμε, άφορμή για συζήτηση στο σχολείο και έπεξεργασία μιās ένότητος μās δίδουν τα ίδια τα παιδιά με τις αύθόρμητες ανακοινώσεις τους, τις άπορίες τους, τα παιγνίδια τους κ.λ.π. Κατωτέρω θα προσπαθήσωμε να δώσωμε μιā εικόνα έπεξεργασίας ύπό των μαθητών δύο ένότητων.

Ι) Ημερολόγιο εργασίας 5ης Νοεμβρίου 1956.—Η καθαριότητα.

Κάθε Σάββατο στην τάξη μās κάνομε έπιθεώρηση καθαριότητας. Σήμερα είναι Δευτέρα.

Ένας μαθητής : Κύριε, ο Βασιλάκης δεν έπλυνε σήμερα το χέρι του και τα αύτιά του, όπως μās είπατε να κάνωμε.

Μετά την ανακοίνωση ή μάλλον παρατήρηση του μαθητού, συζήτηση μεταξύ μας για το σπουδαιότατο ζήτημα της καθαριότητας.

Κατά τη συζήτηση τονίζεται από τους μαθητές πώς πρέπει να φορούμε καθαρά ρούχα, να πλυνώμαστε με σαπούνι τακτικά, να κόβουμε τα μαλλιά μας και τα νύχια μας, να αναπνέουμε καθαρό αέρα και γενικώς να περιποιούμεθα το σώμα μας. Ομιλούμε επίσης για τη γενική καθαριότητα. Πώς πρέπει να είναι καθαρά τα σπίτια μας, το υπνοδωμάτιο, ή κουζίνα με όλα τα μαγειρικά σκεύη, το αποχωρητήριο, ή αύλη του σπιτιού, ο δρόμος έξω από το σπίτι μας. Τονίζουμε πώς δεν πρέπει να συγκατοικούμε με ζώα, όπως συμβαίνει έδω στα περισσότερα σπίτια, πώς πρέπει να διατηρούνται καθαροί οι κεντρικοί δρόμοι, οι πλατείες του χωριού κ.λ.π. Λέμε ακόμη ότι δεν πρέπει να λυπούμαστε τη φτηνή ασβέστη και το νερό που άφθονο μας χάρισε ο πανάγαθος Θεός, για την απολύμανση ακαθάρτων χώρων έξω από τα σπίτια μας, βόθρων κ.λ.π.

Έτσι η συζήτηση γύρω από το ζήτημα της καθαριότητας που διεξάγεται μεταξύ των μαθητών με τη δική μας καθοδήγηση και βοήθεια, επεκτείνεται από την ατομική στη γενική καθαριότητα και κρατεί 3 και πλέον ώρες. Στην ένότητα αυτή ένυφαινονται όλα τα επί μέρους μαθήματα: Πατριδογνωσία, πραγματογνωσία, ανάγνωση, αριθμητική, θρησκευτική, τεχνικά μαθήματα, μουσική.

α) **Πατριδογνωσία**: Τα παιδιά μου αναφέρουν ότι ακάθαρτοι χώροι υπάρχουν κοντά στο σχολείο και σε κεντρικό μέρος του χωριού, που πρέπει να απολυμανθούν. Μεταβαίνουμε για 5 λεπτά επί τόπου. Επισημαίνουμε τους χώρους αυτούς και συμφωνούμε όλοι μας ότι αποτελούν δημόσιο κίνδυνο και χρειάζεται γενική απολύμανση. Άλλη μέρα με τα παιδιά της Αης αλλά και με μεγαλύτερα, ενεργοποιούμε την απολύμανση με ασβέστη. Με διάφορες τέτοιες επισκέψεις που έχουν απόλυτη σχέση με τις διδασκόμενες ένότητες, παρέχονται στα παιδιά πλείστες ευκαιρίες να γνωρίσουν την ιδιαίτερα πατρίδα τους με τις πλατείες, τα καταστήματα, τα δημόσια γραφεία, τις αρχές, τους υπαλλήλους, τους λόφους, τους χειμάρρους, τα γύρω βουνά, τις φυτείες, τις φυσικές όμορφιες και να τεθη έτοι η βάση για την περαιτέρω εθνικοθρησκευτική αγωγή και γενική μόρφωση αυτών.

β) **Πραγματογνωσία**: Το μάθημα τοῦτο είναι ένυφασμένο, όπως όλα τα μαθήματα στην Ε.Δ., οι δὲ έννοιες των διαφόρων πραγμάτων, αντικειμένων κ.λ.π. τις οποίες πρέπει να γνωρίση ο μαθητής για να πλουτίση τον κύκλο των γνώσεων του, δεν παρέχονται ξερά και ξεκάρφωτα, όπως: αυτό είναι τραπέζι, αυτό είναι θρανίο, αυτό είναι βιβλιοθήκη κ.λ.π. αλλά ζωντανά και με τρόπο που να δημιουργούν σ' αυτόν ευχάριστα συναισθήματα. Με τον παιγνιώδη λοιπόν τρόπο που παίρνει η Ε.Σ.Δ. ξεκινώντας από τα διαφέροντα και τις επιθυμίες των παιδιών διδάσκονται ένα σωρό τέτοιες έννοιες με βάση την έποπτεία, τη μητέρα της μαθήσεως και σε συνάρτηση με την όλη εργασία.

γ) **Ανάγνωση**: Κατά τη συζήτηση βγάζουμε ώρισμένες φράσεις που δείχνουν τη σημασία της καθαριότητας και τις αναρτούμε στο τοίχο. Οι μαθηταί έχουν συνηθίσει μόνοι των να βγάζουν το ανάλογο αναγνώστικό υλικό. Βγαίνουν οι φράσεις:

- 1) Πρέπει να είμαστε καθαροί.
- 2) Η καθαριότητα είναι υγεία.
- 3) Να έχουμε καθαρά τα σπίτια μας και τις αὐλές.

Οι μαθηταί άγτιγράφοντες αυτές και άλλες παρόμοιες φράσεις, συνηθίζουν με την παιγνιώδη μορφή της εργασίας να γράφουν και να διαβάζουν ώραία. (Σημειώνουμε έδω ότι στην Α' ανάγνωση και γραφή έφηρμό-

σαμε την όλική μέθοδο για την όποια γράφομε σε άλλο άρθρο).

δ) **Αριθμητική**: Η αριθμητική διδάσκεται παίζοντας. Η έποπτική διδασκαλία έδω ίκανοποιείται απόλυτα. Μπροστά μας έχουμε φυσικά αντικείμενα και πράγματα. Έχομε τα ίδια τα παιδιά. Οι μαθηταί μετρούν τους καθαρούς συμμαθητάς των, κάνουν πρόσθεση, αφαίρεση, κάνουν όλες τις πράξεις μέχρι του αριθμού 10, σχηματίζουν προβληματάκια τα όποια λύνουν με ευκολία. Η ένότητα «καθαριότητα» παρέχει πλούσιο υλικό για το σχηματισμό τέτοιων προβλημάτων. Η θεμελιώδης όρχή του νέου σχολείου, ή αὐτενέργεια, θεραπεύεται κατά τρόπον άριστον, όότι οι μαθηταί συνηθίζουν να συνθέτουν και να λύνουν παίζοντας διάφορα προβληματάκια.

ε) **Θρησκευτικά**: Η Ε.Σ.Δ. παρέχει την ευκαιρία στους μαθητάς να συνθέτουν αὐτενεργούντες τις προσευχές τους, που έχουν άμεση σχέση με την ένότητα. Σάν άπαραίτητο συμπλήρωμα κάθε διδασκαλίας έρχεται ή προσευχή, την όποιαν οι μαθηταί έπιθυμούν να άπευθύνουν στον Ύψιστο, άλλοτε για να παρακαλέσουν Αὐτόν να βρέξη, να μη πέση χαλάζι, να μη άρρωσταίνουν, να τους φωτίση να μάθουν γράμματα, να κοιμούνται ήρηνικά και να μη πάθουν κανένα κακό στον ύπνο τους, άλλοτε να Τόν ευχαριστήσουν που τους έφώτισε και έμαθαν γράμματα, που έβρεξε και θα μεγαλώσουν τα σιτάρια τους, που έγινε ο άρρωστος συμμαθητής τους καλά κ.ο.κ. Αὐτή λοιπόν την προσευχούλα συνθέτουν θαυμάσια με την Ένιαία οι μαθηταί. Η Ε.Δ. αναπτύσσει την αὐτενέργεια, τη δραστηριοποίηση και δημιουργικότητα του μαθητού. Στην παρούσα ένότητα συνθέτουν την προσευχούλα:

«Θεέ μου, Σε παρακαλούμε να μάς προφυλάξης από τις άρρώστειες που έρχονται από τις ακαθαρσίες.»

στ) **Χειροτεχνία - Ίχνογραφία**: Τα παιδάκια έκδηλώνουν μεγάλη χαρά να κατασκευάσουν με πηλό και να ίχνογραφήσουν ανθρώπακια, άλλα παιδάκια ακάθαρτα ή καθαρά όπως λένε, κακοντυμένα και καλοντυμένα, σπιτάκια με τις καθαρές αὐλές τους κ.ο.κ. Οι χειροτεχνικές και ίχνογραφικές εργασίες οι όποτες είναι αὐθόρμητες στην Ε.Δ. αποτελούν τη μεγαλύτερη χαρά για τους μαθητάς.

ζ) **Καλλιγραφία**: Δεν χρειάζεται ιδιαίτερη διδασκαλία της καλλιγραφίας με την Ε.Δ. Τις φράσεις που συγκινούν τους μαθητάς, τις γράφουν καλλιγραφικώτατα στο τετράδιό τους, προσέχουν μήπως έκαμαν κανένα λάθος και ή χαρά τους είναι άπερίγραπτη, όταν τους ποῦμε πώς είναι καλογραμμένες, όπως άφάνταστη είναι ή χαρά τους όταν επαινέσουμε τα χειροτεχνικά και ίχνογραφικά τους έργα που για αυτούς είναι άνωτέρα δημιουργήματα.

η) **Μουσική**: Η χαρούμενη άτμόσφαιρα με την έφορμογή της Ε.Σ.Δ. γίνεται πιο χαρούμενη με το ώρατο τραγουδάκι που θα βγή από την έκαστοτε διδασκόμενη ένότητα. Τα αὐτοσχέδια τραγουδάκια έδω έχουν τη θέση τους. Ο διδάσκαλος πρέπει να είναι μουσικώς μορφωμένος, φίλος της μουσικής με την όποια θα δημιουργήση την άγαπημένη για τους μαθητάς άτμόσφαιρα. Έτσι ή όλη διδασκαλία θα γίνη παιγνίδι, τραγούδι, χαρά, θα πλουτίζη τις παιδικές ψυχές με γνώσεις ποικίλες, ευχάριστα παρεχόμενες και θα άνυψώνη τους μαθητάς στον άληθινό προορισμό τους.

θ) Τις περισσότερες φορές κατά την έπεξεργασία μιας ένότητος μάς δίδεται ή ευκαιρία να μεταδώσουμε στους μαθητάς γνώσεις από άλλα μαθήματα μη προβλεπόμενα από το αναλυτικό πρόγραμμα. Τέτοια είναι: ή θήματα μη προβλεπόμενα από το αναλυτικό πρόγραμμα. Τέτοια είναι: ή άγωγή του πολίτου, φυσική ίστορία, ίστορία, υγιεινή κ.λ.π. Η πολύπλευρη λοιπόν εξέταση μιας ένότητος με την Ε.Δ. και ή παροχή στους μαθητάς

πλουσίων και ποικίλων γνώσεων με τη χαρά, το γέλιο, το παιχνίδι, παρέχει σ' αυτήν το ποσόν να ανακηρυχθεί ως η πλέον άριστη διδασκαλία.

II) 'Ημερολόγιο εργασίας 9 - 10/12/1956.—Οί ασθενείς.

Την άφορμή δίδει μιá μαθήτρια, ή όποία μäs ανακοινώνει πώς ή φίλη της Κάρμεν είναι άρρωστη από γρίπη. Είναι μιá εποχή βροχερή και πράγματι αρκετοί μαθηταί έχουν άρρωστήσει αυτές τις μέρες από γρίπη. Εύρίσκομε λοιπόν την κατάλληλη εύκαιρία να μιλήσωμε και να συζητήσωμε για τη γρίπη, τις άλλες άρρώστειες, τις προφυλάξεις που πρέπει να παίρνωμε κ.ο.κ. Δεν μäs χρειάζονται γιατροί να μäs εξηγήσουν πώς πρέπει να προφυλαχθούμε από τη γρίπη και να γιατρευθούμε από αυτήν. Το καλοκαίρι, λένε οί μικροί μαθηταί, δεν έχομε γρίπη. Γρίπη έχομε με τις καιρικές μεταβολές και τις μεγάλες ύγρασίες. Συμπεραίνουν λοιπόν ότι πρέπει κατά τις εποχές αυτές να προφυλασσώμεθα από το κρύο και την ύγρασία, φορώντας μάλλινα ένδύματα και μάλλινες κάλτσες, διότι το μικρόβιο της γρίπης, όταν κρυώσωμε, βρίσκει την εύκαιρία να μäs προσβάλη και να μäs ρίξη στο κρεβάτι. Έπεκτείνομε έπειτα τη συζήτηση και σ' άλλες άρρώστειες. Μιλούμε για τα φάρμακα και τη θεραπεία της γρίπης (κινίν, έντριβές, ζεστά, ανάπαυση) και των άλλων ασθενειών. Μιλούμε για τους γιατρούς, τους νοσοκόμους, τα φαρμακεία, το λαϊκό ίατρείο του χωριού. Μεταβαίνομε επί τόπου, συναντούμε το γιατρό του λαϊκού ίατρείου, περιεργαζόμεθα το ίατρείο με το φαρμακείο του, βλέπομε διάφορα φάρμακα. Μετά, επιστρέφομε στην τάξη. 'Η όλη συζήτηση κατά την έπεξεργασία της ένότητος συναρπάζει τα παιδιά, προπαντός δέ όταν τους λέω το αυτόσχέδιο παραμυθάκι : «'Ο άπρόσεκτος Γιαννάκης που άρρώστησε».

Στην ένότητα ένυφαινονται όλα τα επί μέρους μαθήματα και παρέχονται πολύτιμες γνώσεις. Διδάσκειται πατριδογνωσία με την έπίσκεψη στο λαϊκό ίατρείο, πραγματογνωσία με την διδασκαλία πραγμάτων και αντικειμένων του ίατρείου καθώς και διάφόρων φαρμάκων. Διδάσκειται αριθμητική και συνθέτομε ποικίλα προβληματικά τα όποια άφορούν το έν λόγω θέμα.

Βγαίνει το άναγνωστικό ύλικό :

- 1) Δεν πρέπει να κρυολογούμε.
- 2) Να προφυλαγώμαστε από τις άρρώστειες.
- 3) Να φορούμε μάλλινα ρούχα το χειμώνα.

Τα παιδάκια έπειτα συνθέτουν και την προσευχούλα τους :

«Θεέ μου, Σε παρακαλούμε να βοηθήσης την Κάρμεν να γίνη καλά. Φύλαξε και έμäs όλους να μην άρρωστήσωμε.»

Ύστερα τα παιδάκια έντελώς αúθόρμητα, ίχνογραφούν και κατασκευάζουν με πηλό μπουκαλάκια με φάρμακα, το λαϊκό ίατρείο, το γιατρό, νοσοκόμους, άρρωστα παιδάκια στο κρεβάτι κ.ο.κ.

'Η Ε.Δ. συντελεί άριστα στην ανάπτυξη της φαντασίας και δημιουργικότητας των παιδιών. Οί μικροί τρόφιμοι συνηθίζουν να παρατηρούν, να έρευνούν, να αναλύουν, να έπεξεργάζονται, να αúτενεργούν. Συνηθίζουν να γράφουν έκθεσοúλες ποικίλου περιεχομένου. Έγραψαν για το χιόνι, τα παιχνίδια τους, τα φαγητά τους, το σχολείο, την έκκλησία, το σπίτι, το χωριό, την άνοιξιάτικη βροχή... Συνηθίζουν να διαβάζουν εύκολα κάθε κομμάτι περιοδικού ή βιβλίου. Αυτό έπιτυγχάνεται, διότι μετά το Μάρτιο που οί μαθηταί συνηθίζουν να διαβάζουν συνειδητά, καταφεύγουν σε παντός είδους περιοδικά, έφημερίδες, βιβλία κ.λ.π. για να άνεύρουν κάτι σχε-

ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

1.—Στις μελέτες που δημοσιεύτηκαν ως τώρα δεν άντιμετωπίζεται έρευνητικώς το πρόβλημα του κινηματογράφου, αλλά θεωρητικώς. Έξ άλλου όλοι δεν συμφωνούν, όσον άφορά την αντίδραση του κινηματογράφου στον ψυχικό κόσμο του παιδιού.

Θεωρήσαμε καλό ν' αφήσουμε τα ίδια τα παιδιά ν' άπαντήσουν σε μερικές έρωτήσεις, που τους υποβάλαμε στην τάξη τους, για να όμιλήσου-

τικό με την ένότητά μας. Αυτό τους ώφελεί πολύ, διότι μ' αυτόν τον τρόπο καλλιεργείται ή φιλαναγνωσία.

Κάθε σχολική χρονιά έπεξεργασθήκαμε με τα παιδιά πάνω από 45 ένότητες μικρές ή μεγάλες, διαρκείας μιäs ή πολλών ήμερών. Στις ένότητες αυτές περιείχετο όλη ή υπό του αναλυτικού προγράμματος προβλεπόμενη ύλη. Ούτε ό χώρος μäs παίρνει έδω να άπαριθμήσωμε τις ένότητες, άλλ' ούτε και άπαραίτητο νομίζομε πώς είναι.

Έτσι περίπου έργασθήκαμε με την Ε.Σ.Δ. κατά τα άνωτέρω δύο σχολικά έτη στην Α' τάξη του σχολείου μας. 'Ο άριθμός των μαθητών ήτο μικρός—10 κάθε χρόνο—άλλά τα άποτελέσματα ύπέρξαν λαμπρά. Σημειώνομε έδω ότι ούδεις μαθητής άπερρίφθη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Με την Ε.Σ.Δ. τα μορφωτικά άγαθά τα όριζόμενα από την πολιτεία, δεν παρέχονται στους μαθητάς ξηρά, μεμονωμένα και ξεκάρφωτα, αλλά διαρθρώνονται όργανικά κατά σύστημα συγκεντρωτικό με βάση και κέντρο το πατριδογνωστικό στοιχείο.

Έτσι οί παρεχόμενες γνώσεις άποβαίνουν γονιμώτατο μέσον άρίστης άτομικής και κοινωνικής μορφώσεως των μαθητών και σπουδαιότατο μέσον καλλιεργείας και αναπτύξεως του έθνικού και θρησκευτικού φρονήματος. 'Η Ε.Δ. θεραπεύσασα κατά τρόπον άριστον τα διδακτικά αξιώματα της έποπτείας, αúτενεργείας και έργασίας συντελεί στην ίσόρροπο ανάπτυξη όλων των ψυχικών λειτουργιών του τροφίμου καθώς και στη αúτομόρφωση, αúτοαγωγή και αúτοεξέλιξη αúτου. Διότι ό μαθητής, μόνον όταν συνηθίση να αúτενεργή, να παρατηρή, να έρευνά, να αναλύη, να έπεξεργάζεται, να έφευρίσκη, δύναται να αúτοεξελιχθή προς το συμφέρον αúτου και του κοινωνικού συνόλου. Και τοúτο έπιτυγχάνεται όπως έπανειλημμένως έτονίσαμε με την Ε.Σ.Δ. Εύχόμεθα, το νέο σύστημα διδακτικής ένεργείας, το όποιο προσαρμόζεται τελείως προς την παιδική ήλικία και είναι σύμφωνο προς την παιδική ψυχή, να έφαρμοσθή σε όλους τους τύπους των σχολείων της πατρίδος μας και άς είναι βέβαιοι οί συνάδελφοι οί όποιοι έχουν τυχόν έπιφυλάξεις ως προς την έφαρμογή του, ότι θα προσφέρουν το πολυτιμότερο δώρο στις τρυφερές ψυχές των μικρών μαθητών των στους όποιους το Έθνος μας στηρίζει το μέλλον του.

Κωνστ. Καμπούρης

με μέ αριθμούς, γιατί αυτό είναι πιο αποτελεσματικό. Έρωτήσαμε συνολικώς 98 παιδιά, 52 αρρενα και 46 θήλεα, όλα του Προτύπου Δημοτικού Σχολείου της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Λαμίας.

Δ'. τάξεως 24 (θήλεα 13, αρρενα 11, ηλικίας 10 περίπου ετών)
Ε'. τάξεως 33 (θήλεα 13, αρρενα 20, ηλικίας 11 περίπου ετών)
ΣΤ'. τάξεως 41 (θήλεα 20, αρρενα 21, ηλικίας 12 περίπου ετών)

Θα ήθελαμε ή έρευνά μας αυτή να επεκταθί και σε μεγαλύτερον αριθμόν υποκειμένων και στην έφηβική ηλικία, αλλά δεν κατέστη τοῦτο δυνατόν. Τό έρωτηματολόγιον, που θέσαμε στα παιδιά και ή έρμηνεία των δεδομένων ακολουθούν :

2. — Έρώτημα 1ον και 2ον : Άγαπούν τόν κινηματογράφο ; Γιατί ;

		α) 10 ετών	β) 11 ετών	γ) 12 ετών
Ναί :	θήλεα :	85 %	77 %	75 %
	αρρενα :	64 %	75 %	86 %
Όχι :	θήλεα :	15 %	23 %	25 %
	αρρενα :	36 %	25 %	14 %

Στόν άνωτέρω πίνακα παρατηρούμε, ότι τά θήλεα άγαπούν περισσότερο τόν κινηματογράφο στη μικρότερη ηλικία, ένω προοδευτικώς άπαντούν και άρνητικώς. Αντιθέτως τά άρρενα προοδευτικώς άγαπούν τόν κινηματογράφο. Πιθανώς τά θήλεα τόν άποστρέφονται λίγο προοδευτικώς, ως περισσότερον συναισθηματικά ή και γιατί ή ήβη έμφανίζεται ένωρίτερον. Πρέπει να προστεθί ότι τά παιδιά που άπαντούν «Όχι» δεν συχνάζουν στόν κινηματογράφο κατά τό πλείστον, γιατί δεν τ' άφήνουν οί γονεΐς των.

Τά θήλεα και τά άρρενα προτιμούν τόν κινηματογράφο, γιατί :
1) Δείχνει όμορφα τοπία. 2) Έχει κατάλληλες σκηνές. 3) Βλέπουν ξένες χώρες. 4) Έχει ωραία έργα. 5) Προξενεί χαρά. 6) Δείχνει κωμικές σκηνές. 7) Έχει σκηνές διδακτικές. 8) Έχει πολεμικές σκηνές. 9) Δείχνει γκαγκστερικές σκηνές. 10) Έχει χριστιανικά έργα. 11) Έχει ταινίες περιπετειώδεις. 12) Γιατί ό κινηματογράφος μορφώνει κλπ. Τά περιπετειώδη, πολεμικά και γκαγκστερικά άρέσουν περισσότερο στα άρρενα, ένω στα θήλεα κά και γκαγκστερικά άρέσουν περισσότερο τα αισθηματικά. Η άπάντηση μερικων που δεν άγαπούν τόν κινηματογράφο είναι : «Γιατί έχει έργα άκατάλληλα, έχει κοινά πράγματα, δείχνει πράγματα που δεν μάς ώφελούν, δεν έχει ήθικά έργα, μάς όδηγεΐ στην καταστροφή, είναι επικίνδυνος κλπ.».

3. — Έρώτημα 3ον : Πόσες φορές τόν μήνα πηγαίνεις στόν κινηματογράφο ;

		1 φορά	2	3	4	5	7-8	8-10	10-20
10 ετών	θήλεα :	30 %	23 %	8 %	30 %	9 %	—	—	—
	αρρενα :	17 %	18 %	—	36 %	27 %	—	—	—
11 ετών	θήλεα :	30 %	23 %	30 %	8 %	9 %	—	—	—
	αρρενα :	5 %	10 %	10 %	45 %	—	10 %	—	—
12 ετών	θήλεα :	15 %	20 %	15 %	—	35 %	5 %	5 %	5 %
	αρρενα :	9 %	—	9 %	52 %	25 %	—	5 %	—

Άμφότερα τά φύλα συχνάζουν στόν κινηματογράφο. Μία φορά, 15-30 % τά θήλεα και 5-17 % τά άρρενα. Δύο φορές 20-23 % θήλεα και 10-18 % τά άρρενα. Τέσσαρες φορές 8-30 % τά θήλεα και 36-52 % τά άρρενα. Πέντε φορές 9-35 % τά θήλεα και 25-27 % τά άρρενα. Έπτά

έως όκτώ φορές 5-10 % τά άρρενα και τά θήλεα. Όκτώ έως δέκα φορές 5 % τά άρρενα και τά θήλεα και δέκα έως είκοσι φορές 5 % τά θήλεα.

Κατά μέσον όρον τά θήλεα στην ηλικία των 10 ετών συχνάζουν στόν κινηματογράφο 2-3 φορές τό μήνα, στην ηλικία των 11 ετών 3 φορές και στην ηλικία των 12 ετών 4 φορές, ένω τά άρρενα στην ηλικία των 10 ετών 3-4 φορές, στην ηλικία των 11 ετών 4 φορές και στην ηλικία των 12 ετών 4-5 φορές. Συχνάζουν περισσότερο στόν κινηματογράφο συνεπώς τά άρρενα. Ένώ τά θήλεα πηγαίνουν στόν κινηματογράφο, ως καταφαίνεται μία φορά έβδομαδιαίως, τά άρρενα πηγαίνουν 1-2 φορές. Τό περίεργο είναι ότι όλα τά παιδιά άπάντησαν, ότι συχνάζουν στόν κινηματογράφο 1-2 φορές κι' εκείνα άκόμη, που στο πρώτο έρώτημα άπάντησαν, ότι δεν τόν άγαπούν. Άρα συχνάζουν σ' αυτόν.

4. — Έρώτημα 4ον : Πηγαίνεις μόνος, με συμμαθητάς ή με τούς γονεΐς σου ;

		α) Μόνη, Μόνος	β) Με τίς συμμαθήτριες ή τούς συμμαθητάς	γ) Με τούς γονεΐς μου
α)	θήλεα 10 ετών :	—	7 %	93 %
	αρρενα 10 ετών :	18 %	18 %	64 %
β)	θήλεα 11 ετών :	—	—	100 %
	αρρενα 11 ετών :	10 %	40 %	50 % (1)
γ)	θήλεα 12 ετών :	5 %	20 %	75 %
	αρρενα 12 ετών :	4 %	48 %	48 %

Άμφότερα τά φύλα σπανίως συχνάζουν μόνα τούς στόν κινηματογράφο (4-18 %). Με τούς συμμαθητάς ή φίλους τά μέν άρρενα συνοδεύονται κατά 18-48 % (προοδευτικώς 18 %, 40 %, 48 %), ένω τά θήλεα μόνον 7-20 %. Συνήθως τά θήλεα συνοδεύονται από τούς γονεΐς των στόν κινηματογράφο 75 %-100 %, ένω τά άρρενα κατά 50 % μόνον άπ' αυτούς και προοδευτικώς τούς έγκαταλείπουν για να προσκολληθουν στους συμμαθητάς και φίλους των (64 %, 50 %, 48 %).

5. — Έρώτημα 5ον : Βλέπεις σκηνές που σοῦ προξενούν φόβο ; Ν' άναφέρεις μερικές :

		α) 10 ετών	β) 11 ετών	γ) 12 ετών
Ναί :	θήλεα :	30 %	30 %	75 %
	αρρενα :	27 %	45 %	28 %
Όχι :	θήλεα :	78 %	70 %	25 %
	αρρενα :	73 %	55 %	72 %

Τά θήλεα βλέπουν σκηνές που τούς προξενούν φόβον στην ηλικία των 10-11 ετών, μόνον κατά 30 %. Στην ηλικία όμως των 12 ετών τό ποσοστόν άνεβαίνει άποτόμως στο ποσοστόν 75 %. Συνέπεια τοῦτο της ήβης. Η φαντασία έχει πολύ άναπτυχθί, γι' αυτό και τά έργα πρέπει να εκλέγονται με μεγάλην προσοχή. Κατά την ηλικία των 10-11 ετών τό ποσοστόν κατέρχεται στο 25 %. Πρέπει να υποθέσουμε ότι αρκετά άπ' αυτά τά κορίτσια δεν φοβούνται, γιατί ίσως δεν συνοδεύονται σε έργα με τρομακτικό περιεχόμενο. Όσον άφορά τά άρρενα βλέπουν σκηνές φόβου κατά 45 % μόνον γύρω στην ηλικία των 11 ετών. Υπολείπονται πολύ των θηλέων γενικώς, μέχρι του άνωτάτου σημείου της ηλικίας των 12 ετών, που

(1) Σημ. 15 % πηγαίνουν στόν κινηματογράφο με τούς γονεΐς και με τούς φίλους.

δεν φοβούνται τα 72%, τη στιγμή, που τα θήλεα βλέπουν τέτοιες σκηνές κατά 75%. Τα αρρενα της ηλικίας αυτής δεν διέρχονται έφηβική κρίση, ή όποια έρχεται αργότερα (13-14 ετών) και χαρακτηρίζονται για τον ήρωισμό. Μιμούνται τους ήρωες και γι' αυτό οι άστέρες του κινηματογράφου είναι ήρωες και δεν φοβούνται. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και με τα θήλεα, που έχουν έναν οργανισμό διαφορετικό και μια φυσιολογική ανάπτυξη έπισης διαφορετική.

Και για τα δυο φύλα ή ηλικία αυτή είναι έξ' ισου επικίνδυνη για τη συχνή έπισκεψη του κινηματογράφου και μάλιστα για έργα άκατάλληλα.

Σκηνές που προξενούν φόβο και στα δύο φύλα είναι: τα θηρία, τα φίδια, ο πόλεμος, ο σκοτωμός, ή κλεψιά, οι διαρρήξεις, τ' αυτοκινητικά δυστυχήματα, οι παραμορφωμένοι άνθρωποι, οι σκηνές που προξενούν γενικά φρίκη κλπ. Μερικές από τις κινηματογραφικές ταινίες που προξενούν έπισης σέ μεγάλο βαθμό τον φόβον είναι: ο θάνατος της Γκόλφως, το τέλος μιας Τσιγγάνας, οι αστυνομικές γενικώς ταινίες, οι γκαγκστερικές ταινίες, ο ίππότης με τη μαύρη μάσκα, ψηλά τα χέρια δολοφόνοι, το κελλί 2435 και πολλά άλλα παρόμοια.

6. — Έρώτημα 6ον: 'Ονειρεύσαι καμμιά φορά αυτά που βλέπεις στον κινηματογράφο;

	α) 10 ετών	β) 11 ετών	γ) 12 ετών
Ναί: θήλεα:	46 %	30 %	40 %
άρρενα:	10 %	30 %	33 %
Όχι: θήλεα:	54 %	70 %	60 %
άρρενα:	90 %	70 %	67 %

Ός προς τα θήλεα παρατηρούμε άνωμαλία, όπως και στο φόβο, λόγω της ήβης. Κατά μέσον όρον τα θήλεα όνειρεύονται κατά 39%, ενώ τα αρρενα 24%, ήτοι περισσότερο τα θήλεα κατά 15%. Στα θήλεα, όσο προχωρεί ή ηλικία και ή έφηβική κρίση έκσπα, όνειρεύονται περισσότερο τις σκηνές του κινηματογράφου (54%, 70%). Νά ένας λόγος, που τα θήλεα δέν πρέπει νά οδηγούνται συχνά κατά την άρχή της ήβης στον κινηματογράφο και μάλιστα σέ άκατάλληλα έργα. Άς σημειωθή, ότι τα πιό ευαίσθητα και συναισθηματικά παιδιά όνειρεύονται περισσότερο, τα δέ θήλεα είναι πάντοτε συναισθηματικότερα των άρρένων.

7. — Έρώτημα 7ον: Ποιές ταινίες αγαπάς περισσότερο; (αστυνομικές, αίσθηματικές, περιπετειώδεις, ιστορικές, κωμικές κλπ).

Ταινίες	α) 10 ετών		β) 11 ετών		γ) 12 ετών	
	Θ.	Α.	Θ.	Α.	Θ.	Α.
Κωμικές:	30 %	90 %	76 %	85 %	55 %	14 %
Ιστορικές:	54 %	72 %	100 %	65 %	65 %	80 %
Περιπετειώδεις:	23 %	10 %	—	65 %	10 %	80 %
Θρησκευτικές:	23 %	10 %	50 %	20 %	55 %	15 %
Αίσθηματικές:	—	—	—	—	15 %	—
Άστυνομικές:	—	—	—	10 %	10 %	80 %
Όλες:	—	—	—	—	20 %	—
Πολεμικές, αγωνιώδεις:	—	—	—	10 %	—	40 %

Έκ της έρεύνης αποδείχθηκε ότι όλοι αγαπούν τον κινηματογράφο, άρα όλοι έπιθυμούν νά συχνάζουν είς αυτόν.

Άπό τις ταινίες οι κωμικές ευχαριστούν ίδιαίτερως τα αρρενα της ηλικίας 10-11 ετών (90%—85%) και τα θήλεα της ηλικίας των 11-12 ετών

(76%—65%), ενώ τα αρρενα όλων σχεδόν των ηλικιών (73%—65%—80%). Οι περιπετειώδεις έλάχιστα άρέσουν στα θήλεα, ενώ υπερβολικώς άρέσουν στα αρρενα της ηλικίας 11-12 ετών (65—80%). Οι θρησκευτικές άρέσουν στα θήλεα όλων των ηλικιών κατά μ. δ. 43%, ενώ στα αρρενα κατά ποσοστόν 10—20%. Οι αίσθηματικές τραβούν τα θήλεα της ηλικίας 12 ετών (15%) λόγω της ήβης. Οι αστυνομικές (και οι πολεμικές) τα αρρενα της ηλικίας 12 ετών (80%—40%). Ηλικία ήρωισμού.

8. — Έρώτημα 8ον: Βλέπεις πράγματα στον κινηματογράφο, που δέν σου φαίνονται ήθικά; Ν' αναφέρης μερικά.

	α) 10 ετών	β) 11 ετών	γ) 12 ετών
Ναί: θήλεα:	8 %	30 %	40 %
άρρενα:	9 %	35 %	42 %
Όχι: θήλεα:	92 %	70 %	60 %
άρρενα:	91 %	65 %	58 %

Έφ' όσον ή ηλικία προχωρεί, άμφότερα τα φύλα βλέπουν παραλλήλως πράγματα, που δέν τους φαίνονται ήθικά, 40%. Οι άλλοι, όχι ότι δέν καταλαβαίνουν, μάλλον δέν οδηγούνται σέ τοιούτου είδους έργα. Αυτόν αναφέρουν ως κυριώτερο λόγο. Μερικές από τις σκηνές που δέν τις θεωρούν ήθικές είναι: ο φόνος, ή κλεψιά, ή έχθρότητα, οι διαρρήξεις, οι ταινίες που δείχνουν τον έρωτα, ή γυμνότητα, τα ναυάγια της ζωής, οι ληστεές κλπ.

9. — Έρώτημα 9ον: Δακρύζεις πολλές φορές στον κινηματογράφο;

	α) 10 ετών	β) 11 ετών	γ) 12 ετών
Ναί: θήλεα:	78 %	78 %	85 %
άρρενα:	64 %	50 %	28 %
Όχι: θήλεα:	22 %	22 %	15 %
άρρενα:	36 %	50 %	72 %

Τα θήλεα, ως συναισθηματικότερα των άρρένων και έπειδή ή ήβη προηγείται σ' αυτά, δακρύζουν συχνότερα (78—85%), ενώ τα αρρενα, έφ' όσον διανύουν την ηλικία του ήρωισμού, έλάχιστα δακρύζουν (28%) άντιθέτως προς τα θήλεα (85%) (έφηβική κρίση).

10. — Έρώτημα 10ον: Πονούν τα μάτια σου στον κινηματογράφο;

	α) 10 ετών	β) 11 ετών	γ) 12 ετών
Ναί: θήλεα:	46 %	62 %	60 %
άρρενα:	80 %	65 %	72 %
Όχι: θήλεα:	54 %	38 %	40 %
άρρενα:	20 %	35 %	28 %

Τα θήλεα πονούν κατά ένα ποσοστόν μ. δ. 56%, ενώ τα αρρενα 72%. Ο παράγοντας αυτός όμως είναι άστάθμητος, γιατί μερικές φορές τα παιδιά κάθονται κοντά στην όθόνη, ίσως από άγνοια, ίσως για ν' απαλλαγούν οι μεγάλοι. Γεγονός είναι ότι τα περισσότερα παιδιά, αρρενα και θήλεα, δακρύζουν και πονούν, τουτό δέ έχει κακή επίδραση στην υγιεινή των όφθαλμών των.

ΓΕΝΙΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

1. — Όλα τα παιδιά αγαπούν τον κινηματογράφο και άρέσκονται νά

συχνάζουν σ' αυτόν. Ίδιαίτερως σ'α θήλεα άρέσουν οί αίσθηματικές ταινίες, ένώ σ'α άρρενα οί περιπετειώδεις, οί πολεμικές, οί γκαγκστερικές ταινίες.

2.— Κατά μέσον όρον άμφοτέρα τά φύλα συχνάζουν σ'όν κινηματογράφο: α) σ'ήν ηλικία τών 10 έτών 2-4 φορές, β) σ'ήν ηλικία τών 11 έτών 3-4 φορές, γ) σ'ήν ηλικία τών 12 έτών 4-5 φορές, με ύπεροχή τών άρρένων κατά μία φορά σ' όλες τις ηλικίες. Τό αυτό πρέπει νά συμβαίνει σέ κάθε άστικό περιβάλλον.

3.— Σπανίως συχνάζουν μόνα τών τά παιδιά σ'όν κινηματογράφο. Συνήθως τά θήλεα συνοδεύονται άπό τούς γονείς τους έκει, ένώ τά άρρενα κατά 50% πηγαίνουν με τούς φίλους ή συμμαθητάς τών καί ίδίως σ'ήν ηλικία τών 12 έτών.

4.— Τά $\frac{3}{4}$ τών θηλέων φοβούνται πολύ άπό τις διάφορες σκηνές τοῦ κινηματογράφου, ιδίως σ'ήν ηλικία τών 12 έτών. Είναι συνέπεια τής ήβης. Τά φοβίζουσ κυρίως τά θηρία, ό πόλεμος, οί σκηνές φρίκης, ή κλοπή, οί παραμορφωμένοι άνθρωποι, τό κακό τέλος μιās πράξεως κλπ. Σ'ήν ίδια ηλικία τά άρρενα δέν φοβούνται πολύ. Ήλικία ήρωισμού καί προεφηβική κρίση. Φυσιολογική ανάπτυξη διαφορετική. Καί γιά τά δύο φύλα οί άκατάλληλες ταινίες είναι επικίνδυνες κατά τήν ηλικία αυτήν.

5.— Τά θήλεα, ως συναισθηματικότερα, όνειρεύονται περισσότερον τών άρρένων κινηματογραφικές σκηνές. Ήπίσης περισσότερον όνειρεύονται καί τά εύαίσθητα καί συναισθηματικά παιδιά. Γι' αυτό, τά παιδιά αυτά, δέν πρέπει νά συχνάζουσ σ'όν κινηματογράφο.

6.— Σ' άμφοτέρα τά φύλα ένα ποσοστόν 40% βλέπει άνήθικες σκηνές σ'όν κινηματογράφο. Άν δέν τις βλέπουν όλα, τοῦτο συμβαίνει γιατί οδηγούνται σέ κατάλληλες κυρίως ταινίες ή συνηθίζουν νά θεωρουν άνήθικα, ό,τι καί οί γονείς τους.

7.— Τά θήλεα δακρύζουν περισσότερον τών άρρένων κατά μ. ό. 30%, ως συναισθηματικότερα καί έπειδή ή ήβη σ' αυτά προηγείται.

8.— Άντιθέτως τά μάτια τών άρρένων πονοῦν περισσότερον κατά μ. ό. 16%, ίσως έπειδή τά άρρενα άρέσκονται σ' τις περιπετειώδεις ταινίες καί τις παρακολουθοῦν έντατικώς.

9.— Άπό τά δύο τελευταία πορίσματα προκύπτει, ότι, έφ' όσον τά $\frac{3}{4}$ τών παιδιών σχεδόν δακρύζουν καί πονοῦν σ'α μάτια τους, ή συχνή έπίσκεψη σ'όν κινηματογράφο βλάπτει καί σ'ήν ύγιεινή τής συναισθηματικής ζωής (=θήλεα) καί σ'ήν ύγιεινή τών όφθαλμών.

10.— Δέν είναι όλα τά παιδιά ίκανά νά βγάλουν ήθικό συμπέρασμα άπό τις διάφορες ταινίες. Γι' αυτό μερικές άπ' αυτές συντελοῦν σ'ήν ήθική κατάρτιση, οί περισσότερες άπ' αυτές έπιδροῦν κακώς, καλλιεργώντας ένα ψεύτικο κόσμο καί συντελοῦν σ'ήν άνηθικότητα. Τοῦτο γιατί οί περισσότερες ταινίες δέν είναι τέτοιες, ώστε νά δώσουν τήν ίσορροπία καί τή φρεσκάδα σ'ήν παιδική ψυχή, οὔτε νά έτοιμάσουν τά παιδιά γιά μιὰ ίσορροπημένη ζωή.

11.— Τά παιδιά ύφίστανται μιὰ άρνητική έπίδραση γι' αυτό θέλουν ιδιαίτερη προσοχή. Έχουν άνάγκη προστασίας. Πολλοί παραγωγοί ταινιών δέν έχουν άλλη φροντίδα άπό τό νά ίκανοποιοῦν καί νά έρεθίζουν τά πιό χαμηλά ένστικτα τών θεατῶν. Αυτό δέν πρέπει νά γίνεται, ιδίως γιά τά παιδιά. Μήπως πρέπει, άφοῦ δέν γίνεται άλλίως, νά καταργήσουμε τόν κινηματογράφο γιά τά παιδιά; Όχι βεβαίως. Πρέπει όμως όλοι μας νά εύνοήσουμε μιὰ παραγωγή ταινιών είδικώς γιά παιδιά καί νά άπαγορεύ-

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΙΣ ΞΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

1. Δυτική Γερμανία.

Έπιτροπή πολιτικής άγωγής. Ή κυβέρνηση διώρισε τόν Αῦγουστο 1960 μιάν έπιτροπή συμβουλευτική γιά τή μελέτη τών ζητημάτων τής πολιτικής άγωγής καί μορφώσεως. Ή έπιτροπή άποτελείται άπό δώδεκα μέλη, παιδαγωγούς, θεολόγους, νομικούς, ιστορικούς καί αντιπροσώπους τών πολιτικών έπιστημών. Σ'ήν έπιτροπή άνετέθη νά καθορίση τά κριτήρια με τά όποια πρέπει νά παρέχεται ή σημερινή πολιτική μόρφωση καί νά προβή σ'ήν έπιλογή τών μεθόδων, πού πρέπει νά εφαρμόζονται σ'ήν περιοχή αυτή.

Άνώτερες παιδαγωγικές σχολές. Ό νέος νόμος γιά τή μόρφωση τοῦ δασκάλου (Έσσην) προβλέπει ότι οί όροι τής εισόδου σ' τις άνώτερες παιδαγωγικές σχολές είναι οί ίδιοι με τούς όρους τής εισόδου σ' τις Πανεπιστημιακές Σχολές. Οί άπόφοιτες τών «έπαγγελματικών γυναικείων σχολών» πού έχουν πάρει τόν βαθμό «καλώς» σ' τις τελικές έξετάσεις, ύποχρεοῦνται νά ύποβληθοῦν σέ συμπληρωματική έξέταση, γιά νά γίνουν δεκτές σ' τις άνώτερες παιδαγωγικές σχολές. Όσες δέν πέτυχαν τόν βαθμόν αυτό, ύποχρεοῦνται νά παρακολουθήσουν τά μαθήματα τοῦ κολλεγίου τοῦ Έσσην γιά νά πάρουν άπολυτήριο. Τό ίδιο μέτρο προβλέπεται γιά τούς διπλωματούχους τών άγροτικών οικονομικών σχολών καί τών άνωτέρων άγροτικών σχολών τών θηλέων.

σου με σ'α παιδιά καί σ'τους έφήβους τήν είσοδο σ' τις ταινίες, πού δέν είναι κατάλληλες γιά τήν ηλικία τους.

12.— Ό κινηματογράφος έχει μιὰ τέτοια δύναμη, πού θά ήταν λυπηρό νά μήν τήν χρησιμοποιήση ή Νέα Παιδαγωγική. Άς εύχηθοῦμε, ώστε οί άρμόδιοι ν' άντιληφθοῦν τήν άπαίτηση αυτής τής Νέας Άγωγής καί νά φροντίσουν γιά τήν παραγωγή σχολικών ταινιών, παιδαγωγικής φύσεως καί σχολικών κινηματογράφων, γιά νά βλέπουν τά παιδιά τόν κινηματογράφο σ' το σχολείο τους κι' όχι σ' τις άνθυγιεινές σάλες τοῦ κινηματογράφου, συμφορόμενα με τούς μεγάλους.

Έως ότου όμως γίνη αυτό φρονοῦμε, ότι οί άκατάλληλες ταινίες γιά τήν ηλικία τών παιδιών, πρέπει ν' άπαγορευθοῦν καί μάλιστα γιά τήν ηλικία κάτω τών 18 έτών. Άπαραιτήτως δέ καί σ' τις κατάλληλες ταινίες τά παιδιά νά συνοδεύονται άπό τούς γονείς τους, γιά πολλούς λόγους.

Τήν εφαρμογή τοῦ Νόμου αὐτοῦ πρέπει νά τήν εμπιστευθοῦμε σέ ανθρώπους ολοκληρωτικώς ήθικούς, πού θά έχουν έπίσης μιὰ βαθειά γνώση τής Ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ.

Γεώργιος Άν. Ρούσκας

2. Αυστραλία.

Για την ανάπτυξη της επιστημονικής διδασκαλίας. Άρκετες βιομηχανικές και έμπορικές επιχειρήσεις εξέτασαν τώρα τελευταία με ποίο τρόπο θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ανάπτυξη της Αυστραλίας. Έδημιούργησαν έτσι ένα «βιομηχανικό κεφάλαιο» για την ανάπτυξη της επιστημονικής διδασκαλίας στα σχολεία. Το κεφάλαιο αυτό θα βοηθήσει τα σχολεία της μέσης Παιδείας να ιδρύσουν σύγχρονα εργαστήρια και άλλους χώρους για τη ζωντανή διδασκαλία των φυσικών μαθημάτων. Η βοήθεια που θα χορηγηθεί στα σχολεία, θα εξαρτηθεί από τα πορίσματα μιας έρευνας για τις ανάγκες των σχολείων και τους όρους που εκπληρούν, τα έξοδα των προβλεπόμενων εγκαταστάσεων κ.λπ. Την προτεραιότητα θα έχουν σχολεία, που δεν μπορούν να στηρίζονται σε δημόσια κεφάλαια στον τομέα των σχολικών κτιρίων.

3. Βουλγαρία.

Παιδικά βιβλία: Κατά τα τελευταία δέκα πέντε έτη, δημοσιεύθηκαν 1250 παιδικά βιβλία βουλγάρων συγγραφέων με συνολικό τράβηγμα 13.500.000 αντίτυπα. Η αύξηση των παιδικών βιβλίων ενθαρρύνεται από τον διετήσιο διαγωνισμό του Υπουργείου Παιδείας, του οποίου το αποτέλεσμα έδημοσιεύθη την εβδομάδα του παιδικού βιβλίου. Ο οίκος του παιδικού βιβλίου, νεώτατο ίδρυμα, ενθαρρύνει την έκδοση, τη μελέτη και τη διάδοση των παιδικών αναγνωσμάτων. Θα πλουτιστεί με ένα τμήμα της θεωρίας, της ιστορίας και της κριτικής της παιδικής φιλολογίας, με ένα τμήμα για την μελέτη των διαφερόντων των μικρών αναγνωστών, των σχέσεων με άλλες χώρες κ.λπ.

4. Καναδάς.

Έκπαιδευτικός φόρος. Ο νόμος 33 εξουσιοδοτεί τις σχολικές κοινότητες της επαρχίας Κεμπέκ να επιβάλλουν ένα φόρο για την εκπαίδευση (όχι ανώτερο του 2%) επί της λιανικής πώλησεως όλων των εμπορευμάτων και στα είδη του εμπορίου σε όλη την περιοχή της δικαιοδοσίας τους, δεν εξαιρείται ούτε το αεριόφως ούτε ο ηλεκρισμός και τα τηλέφωνα.

5. Κεϋλάνη.

Οι σχολικοί συνεταιρισμοί. Μέσα σε δέκα χρόνια διπλασιάστηκε σχεδόν ο αριθμός των σχολικών συνεταιρισμών· έτσι σήμερα φθάνουν στους 1648. Σκοπός τους μεταξύ των άλλων είναι να αναπτύξουν το πνεύμα της αποταμιεύσεως, να ασκήσουν τα παιδιά στην υπεύθυνη δράση, στον δημοκρατικό έλεγχο, στην εκτέλεση αγαθοεργιών υπηρεσιών. Η έγγραφη είναι ελεύθερη, αλλά ο Διευθυντής του σχολείου είναι πρόεδρος του συνεταιρισμού και ταμίας ένα μέλος του διδακτικού προσωπικού.

6. Ισπανία.

Τα μονοθέσια δημοτικά σχολεία. Το Υπουργείο έθνικής Παιδείας ώργάνωσε είναι έθνικό διαγωνισμό για να αμείψει τα καλύτερα σχέδια κατανομής του χρόνου και της εργασίας στα πλήρη δημοτικά σχολεία που λειτουργούν με ένα μόνο δάσκαλο. Είναι γνωστό, ότι ο τύπος αυτός του σχολείου επικρατεί στις επαρχίες όλων των χωρών που έχουν αγροτικό πληθυσμό διεσπαρμένο. Δέκα έξι βραβεία απονεμήθηκαν στους νικητές του διαγωνισμού αυτού.

7. Ήνωμένες Πολιτείες.

Δαπάνες για την Παιδεία. Τα έξοδα για τη στοιχειώδη και μέση Παιδεία παρουσιάζουν μια προοδευτική αύξηση στα τελευταία δέκα χρόνια, από 5.837.643 το έτος 1949-1950 έφθασαν στα 15.958.000 το 1959-1960, που παρουσιάζει μίαν αύξηση δυόμιση φορές στα δέκα χρόνια. Για την ιδιωτική εκπαίδευση ή αύξηση είναι ακόμη πιο αισθητή.

Μονοθέσια σχολεία. Το 1918 υπήρχαν 198.037 μονοθέσια σχολεία σε όλη τη χώρα. Ο αριθμός αυτός κατέβηκε στα 74.844 το 1948 και σε 25.783 το 1958. Η προοδευτική εξαφάνιση των σχολείων αυτών εξορτάται κατά μέγα μέρος από τον βαθμό της αστυφιλίας και της εκτάσεως του συγκοινωνιακού δικτύου μιας περιοχής. Έτσι σε τρεις πολιτείες με πυκνό πληθυσμό (Rhode Island, Connecticut, New Jersey) τα μονοθέσια σχολεία έχουν σβήσει στην πράξη, (λιγότερο από δέκα σε κάθε μία από τις πολιτείες αυτές), ενώ λειτουργούν περισσότερα από 2000 σε τέσσερες αγροτικές πολιτείες με αραιοκατοικημένο πληθυσμό (Wisconsin, Iowa, Nebraska και South Dakota).

Διδασκαλία με κινηματογράφο. Το Πανεπιστήμιο της Φλωρίδας για να θεραπεύσει την έλλειψη των ειδικών δασκάλων των φυσικών μαθημάτων, κατάρτισε με τη συνεργασία καθηγητών της μέσης Παιδείας, 160 ταινίες την κάθε μία διαρκείας τριάντα λεπτών της ώρας, που καλύπτουν όλη την περιοχή της Χιμέας που διδάσκεται στο σχολείο της Μέσης Παιδείας. Για να κρίνουν την αξία της νέας αυτής διδακτικής μεθόδου, διάλεξαν δύο ομάδες μαθητών: η πρώτη παρακολουθούσε τη συνηθισμένη διδασκαλία και η άλλη τη διδασκαλία με τον κινηματογράφο. Το πείραμα απέδειξε, ότι η δεύτερα μέθοδος αποδίδει ανώτερα αποτελέσματα.

8. Ινδία.

Επιστημονικές λέσχες στο σχολείο. Σύμφωνα με την έκθεση του Υπουργείου Παιδείας 1959-1960, η κίνηση των επιστημονικών λεσχών που εγκαινιάσθηκαν τον περασμένο χρόνο εξελίσσεται γοργά. Με την οικονομική βοήθεια του κεντρικού Συμβουλίου της μέσης Παιδείας, 183 νέες επιστημονικές λέσχες δημιουργήθηκαν στα σχολεία. Έτσι ο αριθμός των λεσχών σε όλη τη χώρα φτάνει τον αριθμό των 313.

Επαγγελματικός προσανατολισμός: Το κεντρικό γραφείο άγωγης και επαγγελματικού προσανατολισμού ώργάνωσε τελευταία στο Νέο Δελχί ένα φροντιστήριο για τον επαγγελματικό προσανατολισμό. Τα μέλη του φροντιστηρίου επέμειναν στην ανάγκη να συμπεριλάβουν τον επαγγελματικό προσανατολισμό μέσα στο πρόγραμμα του σχολείου.

9. Ισραήλ.

Διδασκαλία γραμμάτων και αριθμών. Το Υπουργείο της Παιδείας διώρισε πρό δύο ετών μίαν Επιτροπή, η οποία κατάρτισε δύο επιτοίχιους πίνακες, τον ένα για τη διδασκαλία του αλφαβήτου και τον άλλο για τη διδασκαλία των αριθμών. Σκοπός της ενεργείας αυτής είναι, να διακανονίσει σε όλη τη χώρα τη διδασκαλία της εβραϊκής γραφής και της αριθμητικής με ομοιόμορφο τρόπο.

Γ. Ζ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Η ΠΡΩΤΗ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΜΑΘΗΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

Το Έθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας είχε, την περασμένη χρονιά, την ώραία έμπνευση να οργανώσει τον Πρώτο Πανελλήνιο μαθητικό διαγωνισμό Σχεδίου και Ζωγραφικής. Προσκάλεσε τους μαθητές και τις μαθήτριες όλων των σχολείων της Ελλάδας, Δημοτικών και Γυμνασίων, Δημόσιων και Ιδιωτικών, να διαγωνιστούν στον καλλιτεχνικό τομέα και να στείλουν τα έργα τους, με το σκοπό να γίνει η επιλογή των καλύτερων για την προβολή τους στην Πρώτη Πανελλήνια Έκθεση Μαθητικού Σχεδίου και Ζωγραφικής.

Το αποτέλεσμα ήταν ικανοποιητικό. Στο διαγωνισμό πήραν μέρος πολλά σχολεία, Δημοτικά και Γυμνάσια, Δημόσια και Ιδιωτικά, από τις πόλεις και από τα χωριά. Οι μαθητές και οι μαθήτριες έστειλαν 6.000 περίπου έργα.

Μετά την αξιολόγησή τους από την Κριτική Έπιτροπή με Πρόεδρο το Γενικό Διευθυντή του Έθνικού Ίδρυματος Ραδιοφωνίας κ. Πύρρο Σπυρομήλιο και μέλη τους κ.κ. Γ. Κουρνούτο, Διευθυντή Γραμμάτων και Θεάτρου του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας, Μαρτίνο Καλλιγιά, Διευθυντή της Έθνικής Πινακοθήκης, Γιάννη Μηλιάδη, Διευθυντή της Α' Αρχαιολογικής Έφορείας και του Μουσείου της Ακρόπολης, Α. Αστεριάδη, Ζωγράφο, Σπύρο Βασιλείου, Ζωγράφο, Γ. Βακαλό, Ζωγράφο-Σκηνογράφο, Κ. Μαλάμο, Ζωγράφο, Γιάννη Αστεριάδη, Προϊστάμενο Υπηρεσίας Προγραμματισμού Ε.Ι.Ρ. και τις κ.κ. Μαρία Αναγνωστοπούλου, τεχνοκριτικό και Αντιγόνη Μεταξά, Προϊσταμένη Τμήματος Παιδικής Ώρας Ε.Ι.Ρ. (που ήταν και Εισηγήτρια), οργανώθηκε στις αίθουσες του Ζαπτείου ή Πρώτη Πανελλήνια Έκθεση Μαθητικού Σχεδίου και Ζωγραφικής, που άνοιξε στις 22 Δεκέμβρη 1960 και έκλεισε στις 8 Γενάρη 1961.

Η Έκθεση προκάλεσε το ζωνρό ενδιαφέρον του κοινού. Καθημερινά ή μεγάλη αίθουσα της γέμιζε από επισκέπτες. Μικροί και μεγάλοι, γονείς και παιδιά, περνούσαν μπροστά από τα έργα των παιδιών, που ήταν ταξινομημένα κατά περιφέρειες, κατά σχολεία και κατά ηλικίες. Από το Νηπιαγωγείο ως την τελευταία τάξη του Γυμνασίου τα παιδιά είχαν εκφράσει με το μολύβι και με το πινέλο τις έντυπώσεις τους, τις σκέψεις τους, τα όνειρά τους, ακόμα και τις έσωτερικές συγκρούσεις τους. Με επιφωνήματα θαυμασμού οι επισκέπτες διαπίστωναν τη μεγάλη ποικιλία των θεμάτων, τον αυθορμητισμό στα έργα των μικρών και τη λαχτάρα για την τελειότητα της μορφής στα έργα των παιδιών του Γυμνασίου. Οι αντιδράσεις του κοινού καθρεφτίζονταν στο βιβλίο έντυπώσεων, όπου πολλοί επισκέπτες διαφωνούσαν με την Κριτική Έπιτροπή για την αισθητική αξία των μαθητικών έργων που βράβεψε και έπαινε.

Η Πρώτη Πανελλήνια Έκθεση Μαθητικού Σχεδίου και Ζωγραφικής έδωσε την αφορμή να γραφτούν αρκετά στον ήμερήσιο και περιοδικό τύπο

για τη μεγάλη παιδαγωγική σημασία της ίχνογραφίας και της ζωγραφικής στο Νηπιαγωγείο, στο Δημοτικό Σχολείο και στο Γυμνάσιο.

Είδηκοι και μη είδηκοι, αισθητικοί, τεχνοκρίτες και παιδαγωγοί τόνισαν πώς το ίχνογράφημα και η ζωγραφική, ελεύθερη, αυθόρμητη και άδεσμευτη στα πρώτα χρόνια, με κύρια ύλικά, το μολύβι, το πινέλο, το χαρτί και τα χρώματα, είναι αναντικατάστατο μέσο για την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού. Δεν είναι μόνο σπουδαιότατο έκφραστικό μέσο, ίσοδύναμο με το λόγο, προφορικό και γραπτό. Πολλοί ψυχολόγοι και παιδαγωγοί, ιδιαίτερα οι ψυχαναλυτές, υποστηρίζουν, πώς εύκολύνει τη συνειδητοποίηση των έσωτερικών συγκρούσεων, εύνοει το ξεθύμασμα της άψιθυμικής και συναισθηματικής ζωής και επιτρέπει την κάθαρση των παθών και την έξύψωση των ένστιχτικών τάσεων.

Μια ανθολόγηση πρόχειρη – και λειπή, γιατί δεν είχαμε τη δυνατότητα να διαβάσουμε όλα τα σχετικά δημοσιεύματα – των γνώμων που διατυπώθηκαν, τεκμηριώνει τους ίσχυρισμούς αυτούς για τη μεγάλη σημασία της έκφρασης με τη ζωγραφική:

«Πρέπει το παιδί να μάθει να βλέπει και να σχεδιάζει ακόμη τις γραμμές που οδηγούν στην αληθινή Τέχνη, πρέπει να μάθει να ξεχωρίζει το Ώραίο πρην ή ζωή το καταπλημμυρίζει από άτάσθαλα έρεθίσματα που καταστρέφουν τις δυνατότητες της αληθινής αισθητικής καλλιέργειας του ανθρώπου... Σχετικά με την παιδαγωγική σημασία της ένσασχολήσεως του παιδιού με το Σχέδιο, νομίζω ότι, όπως και τα Μαθηματικά, έτσι και το Σχέδιο διαπλάθει τη σκέψη του παιδιού και της δίδει την ικανότητα να δίνει σχήμα στην ιδέα, να κάνει δηλαδή το Λόγο, πράξη.» (Γ. Κουρνούτος).

«... Το παιδικό σχέδιο είναι πάρα πολύ χρήσιμο, γιατί δίνει την εύχέρεια στα παιδιά να μαθαίνουν να εκφράζονται, πράγμα που τους είναι απαραίτητο έφόδιο στη ζωή. Το παιδί εκφράζει (άθελά του βέβαια) τα συναισθήματά του. Το σχέδιο είναι ένα μέσο επικοινωνίας με τους άλλους ανθρώπους.» (Μαρ. Καλλιγιάς).

«... Πιστεύω πώς το σχέδιο είναι ένα μέσο πνευματικής και ψυχικής καλλιέργειας και πώς την ικανότητα που έχουν όλα τα παιδιά ως τα 14-15 χρόνια τους να βλέπουν με θαυμαστή φρεσκάδα το γύρω τους κόσμο και να μάθουν από χρώματα και γραμμές, μια κατάλληλη διαπαιδαγώγηση μπορεί να την αξιοποίηση σε μια δημιουργική και γόνιμη κατάκτηση του ανθρώπου.» (Σπ. Βασιλείου).

«... Συνηθίζει τα παιδιά να αυτενεργούν, να σκέπτονται μοναχά τους, να βλέπουν, να ξεχωρίζουν και να συνδυάζουν χωρίς υπόδειξη.» (Α. Αστεριάδης).

«... Η σύγχρονη τέχνη στρέφεται, για να διδαχθή, πολλές φορές, στις καθαρές ανόθευτες πηγές της παιδικής τέχνης. Η σύγχρονη παιδαγωγική έπίσης θεωρεί την παιδική ζωγραφική σαν μια από τις βασικές διεγερσεις της έμφυτης δραστηριότητας του παιδιού. Η ένέργεια σ' αυτή την ηλικία είναι θεμέλιο της γνώσεως, κι έτσι το σχέδιο για το παιδί δεν είναι άπλως ένα μέσον έκφρασεως, αλλά συγχρόνως κι ένα μέσον προσλήψεως και σταθεροποιήσεως των γνώσεών του. Με την έπίδοσή του στη ζωγραφική, τονώνεται και παρακολουθείται η γενική πνευματική του εξέλιξη, διευρύνεται η συνείδησή του και καλλιεργείται η πρωτοβουλία και η γενική δημιουργική διάθεσή του.» (Γ. Βακαλό).

«... Το μαθητικό σχέδιο ή μαθητική ζωγραφική είναι ένας τρόπος να εκφράση το παιδί τις σκέψεις του, τα όνειρά του, τις έντυπώσεις του.» (Κ. Μαλάμος).

«...Τὸ παιδί σχεδιάζοντας ἐκφράζει πολὺ εὐκολώτερα καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει τὰ συναισθήματα μὲ τὰ ὁποῖα κατέχεται, τίς συγκρούσεις καὶ τὰ προβλήματα ποὺ τὸ ἀπασχολοῦν. Ἐνα εἶδος ἐκφορτώσεως τοῦ ψυχικοῦ τοῦ κόσμου, πολῦτιμο ὕλικό στὰ χέρια τοῦ ἱκανοῦ δασκάλου». (Μαρία Ἀναγνωστοπούλου).

«...Σύμφωνα μὲ τίς ὁμολογίες τοῦ ἴδιου τοῦ παιδιοῦ ποὺ μὲ τόση ἀφέλεια ἀφήνει νὰ διαγραφοῦν στὰ ζωγραφικὰ του παιγνίδια, ὁ ἔμπειρος δάσκαλος μπορεῖ νὰ βγάλῃ θετικὰ συμπεράσματα γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ψυχολογικὴ του κατάσταση καὶ νὰ προχωρήσῃ σὲ ἐποικοδομητικὸ χειρισμὸ τοῦ τρυφεροῦ κι' εὐπλαστοῦ ὕλικοῦ ποὺ κρατᾷ στὰ χέρια του.» (Ἐφῆ Φερεντίνου).

Στὶς συζητήσεις ποὺ προκάλεσε ἡ Πρῶτη Πανελλήνια Ἐκθεση Μαθητικοῦ Σχεδίου καὶ Ζωγραφικῆς ἔγιναν ἐπίσης ἀρκετὲς θλιβερὲς διαπιστώσεις καὶ ἀνακινήθηκαν ἀρκετὰ προβλήματα σχετικὰ μὲ τὴν αἰσθητικὴ ἀγωγή στὸν τόπο μας μὲ τίς εἰκαστικὲς τέχνες καὶ μὲ τὴ διδασκαλίαν τῆς Ἰχνογραφίας καὶ τῆς Ζωγραφικῆς στὰ σχολεῖα μας :

Ἡ σύγκριση τῶν παιδικῶν ἔργων ζωγραφικῆς μερικῶν ἰδιωτικῶν σχολείων, ὅπου δίνεται ἀρκετὴ θέση στὸ ἐλεύθερο ἰχνογράφημα καὶ στὴν ἐλεύθερη ζωγραφικὴ, μὲ ἰχνογραφικὰ καὶ ζωγραφικὰ ἔργα παιδιῶν ἀπὸ ἄλλα σχολεῖα, προπάντων Δημόσια, ὁδήγησε στὴ θλιβερὴ διαπίστωση, πὼς στὸν τόπο μας ἡ αἰσθητικὴ ἀγωγή μὲ τίς εἰκαστικὲς τέχνες εἶναι πολὺ παραμελημένη καὶ πὼς «στὸ ἐλληνικὸ σχολεῖο τὸ μάθημα τῆς ἰχνογραφίας σπάνια, καὶ μόνο στὰ χέρια δασκάλων μὲ παιδαγωγικὴ κατάρτιση, παίρνει τὴ σημασίαν ποὺ πρέπει».

Ἀξιέπαινη ἡ πρωτοβουλία τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ραδιοφωνίας νὰ προκηρύξῃ τὸ μαθητικὸ διαγωνισμὸ σχεδίου καὶ ζωγραφικῆς καὶ νὰ ὀργανώσῃ τὴν Πρῶτη Πανελλήνια Ἐκθεση Μαθητικοῦ Σχεδίου καὶ Ζωγραφικῆς. Παρ' ὅλες τίς ἀτέλειες, ποὺ παρουσίασε ἡ Ἐκθεση—καὶ μιὰ ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἡ μὴ συμμετοχὴ στὴν Κριτικὴ Ἐπιτροπὴ παιδαγωγῶν—δασκάλων καὶ καθηγητῶν—ἐξοικειωμένων μὲ τὴν Τέχνη καὶ τὴ Φιλοσοφίαν τῆς—ἔδωκε τὴν ἀφορμὴ νὰ αὐξηθῇ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ παιδί καὶ γιὰ τὰ καλλιτεχνικὰ του δημιουργήματα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα, ποὺ θέτει γιὰ ἄμεση λύση ἡ αἰσθητικὴ ἀγωγή μέσα στὰ σχολεῖα μας, ὅπως εἶναι τὰ προβλήματα τῆς ὀρθῆς διδασκαλίας τῆς Ἰχνογραφίας καὶ Ζωγραφικῆς σὲ ὅλα τὰ σχολεῖα Δημοτικῆς καὶ Μέσης Παιδείας, τῆς κατάρτισης δασκάλων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου μὲ αἰσθητικὴ καλλιέργεια, τῆς κατάρτισης καθηγητῶν τῶν καλλιτεχνικῶν μαθημάτων στὰ Γυμνάσια μὲ παιδαγωγικὴ μόρφωση καὶ τῆς χρησιμοποίησης τοῦ ἰχνογραφήματος καὶ τῆς ζωγραφικῆς σὰ σπουδαιότατου μέσου γιὰ τὴν ἑκφραση τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τοῦ παιδιοῦ, γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς του, γιὰ τὴ διάγνωση τοῦ χαρακτήρα του, ἀκόμα καὶ γιὰ τὴ θεραπεία του ἀπὸ τίς ἐσωτερικὲς συγκρούσεις του.

Ἀς ἐλπίσουμε πὼς τὰ προβλήματα αὐτά, μέρος τῶν γενικότερων προβλημάτων ποὺ θέτει ὁ συγχρονισμὸς τῆς Παιδείας μας, θὰ λυθοῦν γρήγορα. Ὅχι μόνο γιατί πρέπει νὰ ἐνθαρρυνθοῦν οἱ μελλοντικοὶ ζωγράφοι ποὺ σὰν ἰδιοφυεῖς ὑπάρχουν σὲ ὅλα τὰ σχολεῖα μας. Μὰ καὶ γιατί τὸ «πλαστικὸ» βλέμμα καὶ τὸ πάθος τῆς αὐτοέκφρασης καὶ τῆς ἀναπαράστασης τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου μὲ τὸ μολύβι καὶ μὲ τὸ χρῶμα εἶναι προνόμιο ὅλων τῶν παιδιῶν.

Γ. Α. Βασδέκης

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ι. ΔΟΥΚΑΣ

Στὶς 8 Δεκέμβρη 1960 πέθανε ἀπροσδόκητα ὁ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ι. ΔΟΥΚΑΣ, ἐπίλεκτο μέλος τοῦ δασκαλικοῦ κλάδου καὶ γνωστότατος ἀπὸ τοὺς συνδικαλιστικοὺς ἀγῶνες του καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ ἐκλεκτὰ διδαχτικὰ βιβλία του.

Στὴν κηδεῖα του παραβρέθηκαν πλῆθος ἐκπαιδευτικοί, ποὺ μὲ ὀλοφάνερη λύπη τὸν ἀποχαιρέτησαν στὴν τελευταία κατοικία του.

Ὁ θάνατός του ὑπῆρξε τὸ τέρμα μιᾶς μακρόχρονης καὶ λαμπρῆς σταδιοδρομίας, γεμάτης ἀπὸ προσπάθειες γιὰ αὐτοτελείωση, ἀπὸ ἀγῶνες γιὰ τὴν ἀνύψωση τοῦ δασκαλικοῦ κλάδου καὶ ἀπὸ ἐκλεκτὲς προσφορὲς στὰ Ἑλληνόπουλα.

Γεννήθηκε στὸ Λεοντάρι τῆς Τρίπολης, στὰ 1886. Σπούδασε στὸ Διδασκαλεῖο τῆς Τρίπολης, ἀπ' ὅπου ἀποφοίτησε στὰ 1904 μὲ τὸ βαθμὸ «Ἀριστα». Ὑπῆρέτησε δάσκαλος σὲ διάφορα δημοτικὰ σχολεῖα. Μετεκπαίδευστο στὸ Πανεπιστήμιο, ἀπ' ὅπου πήρε τὸ πτυχίον στὰ 1924. Πήρε μέρος ἐνεργὸν στοὺς συνδικαλιστικοὺς ἀγῶνες τοῦ δασκαλικοῦ κλάδου, ποὺ, γιὰ τὸ ἥθος του, τὴν ἀγωνιστικότητά του καὶ τὴ μόρφωσή του, τὸν ἀνάδειξε διαλεχτὸ μέλος τῆς ἡγεσίας του. Στὰ 1925 - 1926 ἔγινε Γενικὸς Γραμματέας τῆς Διδασκαλικῆς Ὁμοσπονδίας, ποὺ τὸ Διοικητικὸ της συμβουλίου ἀπολύθηκε ἀπὸ τὴ δικτατορία τοῦ Παγκάλου. Στὰ 1929 - 1931 ὑπῆρξε στὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας σὰν αἰρετὸς Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος. Ταυτόχρονα διακρίθηκε καὶ σὰ δόκιμος συγγραφέας διδαχτικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Ἐγράψε πολλὰ βιβλία (ἀναγνωστικὰ καὶ βοηθητικὰ), ποὺ ἀποτελοῦν θετικὴ συμβολὴ στὸν τομέα τοῦ ἐλληνικοῦ σχολικοῦ βιβλίου. Ἀκούραστος καὶ ἐργατικὸς ἔγραφε ὡς τὰ τελευταῖα του.

Ὁ Δημήτριος Δούκας ἀνήκει στὴν παλιὰ γενιὰ τῶν δασκάλων, ποὺ διακρίθηκαν γιὰ τὸ ἥθος τους, τὴ μόρφωσή τους, τὴν ἀγωνιστικότητά τους, στὴ γενιὰ τῶν Φιλήντα, Λουκόπουλου, Δ. Ἀνδρεάδη, Γ. Ντεγιάννη, Ἀρ. Ρουχωτᾶ κ. ἄ., ποὺ ἀντρωμένοι στὸ κλίμα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ δημοτικισμοῦ, ἦταν μιὰ ζωντανὴ παρουσία μέσα στὴ νεοελληνικὴ πνευματικὴ ζωὴ, στὴ γενιὰ, ποὺ μὲ τὸ λόγο, τὴν πένα καὶ τὴν πράξη πρόσφερε πολλὰ γιὰ τὴν ἀνύψωση τοῦ ἑλλήνα δασκάλου καὶ τῆς ἐλληνικῆς παιδείας.

Ὁ Δημήτριος Δούκας ἀνήκει στὴ γενιὰ τῶν δασκάλων, ποὺ, μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τους, ὑψώνονται μπροστὰ στὰ μάτια τῶν νεώτερων σὲ φωτεινὸ παράδειγμα γιὰ μίμηση.

Τὸ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ἀπευθύνει στὴν οἰκογένειά του, στὴ θυγατέρα του κ. Ἐλισάβετ Δούκα - Καραγιαννοπούλου, Ὑποδιευθύντρια τῆς Ἀρσακείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, καὶ στὸ σύζυγό της κ. Καραγιαννόπουλο, Καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, θερμότατα συλλυπητήρια.

Γ. Α. Βασδέκης

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ένα παιδαγωγικό δοκίμιο

Μίλτου Κυργιάννη: Πώς έζησα, στοχάστηκα, έλυσα τὰ προβλήματα του μονοτάξιου και των άλλων σχολείων στο χωριό και στην πόλη. Σελίδες 144. Αθήναι 1960.

Το βιβλίο αυτό δέ μοιάζει με κανένα άλλο στη σύγχρονη ελληνική παιδαγωγική βιβλιογραφία. Δεν έχει το χαρακτήρα συστηματικής μελέτης, που προσπαθεί να φωτίσει απ' όλες τις πλευρές ένα θέμα της σύγχρονης παιδαγωγικής, μήτε το χαρακτήρα παιδαγωγικής μονογραφίας φορτωμένης με πλήθος παραπομπές. Είναι ένα παιδαγωγικό δοκίμιο, όπου ξετυλίγεται ο όξος στοχασμός ενός δημιουργικού λειτουργού της Λαϊκής μας Παιδείας, που τώρα διευθύνει το Δημοτικό σχολείο μεγάλης ιδιωτικής Σχολής στην Αθήνα.

Αν και το κεντρικό θέμα του παιδαγωγικού τούτου δοκιμίου είναι ή καλύτερη οργάνωση και λειτουργία του μονοτάξιου (του μονοθέσιου όπως λένε τώρα) δημοτικού σχολείου, περιέχει κι ένα κριτικό αντίκρουσμα της Νεοελληνικής Παιδείας στο σύνολό της, κι έναν αυστηρό μά δίκαιο έλεγχο προσώπων, θεσμών και ιδεών και μια φωτεινή προοπτική για το Δημοτικό Σχολείο στην πόλη και στο χωριό κι έναν απολογισμό της πλούσιας και δημιουργικής δράσης, που ο συγγραφέας του ανέπτυξε είτε σά δάσκαλος στο Ρωμανό του Σουλίου, στο Δίστατο της Κόνιτσας και στην Αθήνα, είτε σάν Αναπληρωτής Έπιθεωρητή Δημοτικών Σχολείων στη Χίο και στην Εύβοια.

Το βιβλίο αυτό πήγασε από την πεποίθηση του συγγραφέα πως «για να γράψω με βιβλίο, πρέπει να έχω με να προβάλλω κάτι που έκανα, κάτι που έχει τη θεωρητική του βάση και προβάλλω με αυτό για να δοῦν οι άλλοι πως έμεϊς σέ συγκεκριμένη πραγματικότητα εφαρμόσαμε ώρισμένες αρχές, που μᾶς ήταν γνωστές ή πως μέσα στην πράξη προέκυψαν καινούργιες αρχές, που συμπληρώνουν το θεωρητικό εξοπλισμό ή τόν αναθεωρούν».

Ο κ. Κυργιάννης, μεσὸς από πείρα, γόνιμη και δημιουργική, και από γνώση ανοιχτομάτα και ενεργητική, όπλισμένος με πολύπλευρη μόρφωση, φιλοσοφική, κοινωνιολογική και παιδαγωγική, φλογισμένος από το πάθος της δημιουργίας, έγραψε αυτό το δοκίμιο για να διατυπώση όρθες ύποδείξεις σχετικές με το σκοπό του μονοθέσιου σχολείου, με το πρόγραμμά του, με την καλύτερη οργάνωση και λειτουργία του, για να γκρεμίση προλήψεις και πλάνες, για να διαλύση προκαταλήψεις, για να άσκήση δίκαιη κριτική, που αποβλέπει όχι μόνο στην κατάλυση, μά και στην έποικοδόμηση.

Ο έντονος και χτυπητός χαρακτήρας της κριτικής που έχει το βιβλίο του κ. Κυργιάννη, όφειλεται στην πίστη του πως «χωρίς τη δημιουργική κριτική θα είναι άστεϊο να παραδεχτούμε πως θα δημιουργηθή παιδαγωγική έπιστήμη στον τόπο μας». Με την πίστη αυτή άσκει μια κριτική που «προβάλλει τὰ θετικά σημεία και είναι άμειλικτη στα άρνητικά σημεία», που έξακτινώνεται, πολλές φορές καυστική, προς όλες τις μεριές: Και προς το πάνω και προς τὰ κάτω. Και προς όσους κατευθύνουν την παιδεία μας και προς όσους είναι τὰ έκτελεστικά της όργανα. Και προς το Έκπαιδευτικό Συμβούλιο και προς τούς Έπιθεωρητές Δημοτικών Σχολείων και προς τούς Διευθυντές των Παιδαγωγικών Ακαδημιών και προς τούς συγγραφείς παιδαγωγικών και διδαχτικών βιβλίων και προς τούς δασκάλους.

Η κριτική του αυτή σάν άφετηρία έχει το κατάματο αντίκρουσμα της πραγματικότητας, της Νεοελληνικής Παιδείας, όπως είναι στην πραγματικότητα. Ο κ. Κυργιάννης δεν παύει να τονίζει: «Το πάν είναι να σκεπτόμεθα ρεαλιστικά, να ενεργοῦμε ρεαλιστικά. Πάντοτε να πατοῦμε στην πραγματικότητα. Ποτέ στα σύννεφα. Θά το επιτύχω με αυτό, αν μελετούμε καλώς την ώρισμένη πραγματικότητα, το ώρισμένο περιβάλλον, αν κάθε μας ενεργεια τη στηρίζω με την πραγματικότητα, όπως είναι, αλλά και όπως έξελίσσεται.»

Η κριτική του, ρεαλιστική στην άφετηρία της, δεν περιορίζεται μόνο σέ διαπιστώσεις, θλιβερές πολλές φορές. Προχωρεί και στην έρμηνεία της πραγματικότητας χαράζει και την προοπτική της, προτείνει και τὰ μέτρα για τη μεταμόρφωση της πραγματικότητας με τη φωτισμένη δράση όλων των παραγόντων της Παιδείας, για τη μεταμόρφωση του ελληνικού σχολείου σέ «σχολείο ζωής», όπου τὰ παιδιά «ώρισμένου περιβάλλοντος σέ ώρισμένο χρόνο» αναπτύσσονται άρμονικά και άβιαστα.

Μέσα στο κριτικό τούτο πλαίσιο, που αναδειχνει τον κ. Κυργιάννη βαθύν ανατόμο της νεοελληνικής παιδείας, με κοφτερή ματιά και άσκημένο στοχασμό, δίνονται πλήθος ύποδείξεις, πολύτιμες για κάθε Λειτουργό της Παιδείας, ιδίως για το δάσκαλο του μονοθέσιου δημοτικού σχολείου. Οι ύποδείξεις αυτές, τεκμηριωμένες με σελίδες από το ήμερολόγιο του συγγραφέα, όταν ύπηρετούσε σέ διάφορα σχολεία, με άποσπάσματα έγκυκλίων του, όταν ήταν Αναπληρωτής Έπιθεωρητής Δημοτικών Σχολείων, με δημοσιεύματά του στον ήμερήσιο και περιοδικό τύπο, είναι σχετικές με το θεωρητικό αντίκρουσμα της εκπαιδευτικής πραγματικότητας στη Χώρα μας, με την απολύτρωση του δασκάλου από τις σχετικές με το μονοθέσιο δημοτικό σχολείο προκαταλήψεις, με την έξουδετέρωση των δυσκολιών που παρουσιάζει ή ύπηρεσία σέ μονοθέσιο δημοτικό σχολείο, με την οργάνωση του έσωσχολικού και έξωσχολικού χώρου, με την μελέτη και οργάνωση του περιβάλλοντος, με τις πρώτες ενέργειες του δασκάλου, με τον προγραμματισμό της εργασίας του, με την έσωσχολική οργάνωση, με τη μεθοδική έπεξεργασία των έννοτήτων ζωής, με τις όμαδικές και τις σιωπηλές εργασίες, με τις έπιδιώξεις στο κατώτερο και στο άνωτερο τμήμα και με άλλα μεθοδικά ζητήματα. Οι ύποδείξεις αυτές, αν ακολουθηθούν δημιουργικά, έξασφαλίζουν τις βασικές έπιδιώξεις του μονοθέσιου σχολείου. Αυτές, κατά τον κ. Κυργιάννη, είναι:

«Στο κατώτερο τμήμα: 1) Να γνωρίσουν τὰ παιδιά το γύρω κόσμο. Όχι να τον έρμηνεύσουν. Μόνο άπλοϊκές έρμηνείες νοιώθουν. 2) Να αναπτύξουν την παρατηρητικότητα, την έκφραστική ικανότητα. Την άριθμητική και άναγνωστική δεξιάτητα.»

«Στο άνωτερο τμήμα: 1) Να γνωρίσουν και έρμηνεύσουν το γύρω περίβάλλον, τον κόσμο της Έλλάδος, τον άλλο κόσμο, που δένονται με σειρά σχέσεων με το στενό περίβάλλον. 2) Να γίνουν ικανά ν' άντλούν γνώσεις από βιβλία και παρατήρηση. 3) Να εφαρμόζουν τις γνώσεις στην καθημερινή ζωή.»

Για την έπιτυχία των σκοπών αυτών προτείνει σάν κύριο μέσο την έξασφάλιση «σχολικής ένότητας» με την έναρμόνιση έξωσχολικής και έξωσχολικής ζωής, με το γκρέμισμα των μεσότοιχων ανάμεσα στην κύρια διδασκαλία και στις σιωπηρές εργασίες, ανάμεσα στα κυρίαρχα και στα δορυφóra μαθήματα, ανάμεσα στη διδασκαλία και στη σχολική ζωή, με την καθιέρωση της Ένιαίας Συγκεντρωτικής Διδασκαλίας.

Πρόσθετα, το παιδαγωγικό δοκίμιο του κ. Κυργιάννη είναι και μια μαρτυρία πως ξέρει να γράφει. Το ύφος του, νευρώδες, συναρπάζει και θέλγει. Κατά το πρότυπο του δασκάλου του κ. Καραχρίστου, τεμαχίζει τὰ κεφάλαια. Η μικροπερίοδη διατύπωση εύκολύνει την άνάγνωση. Η δημοτική του στρωτή, αν και όχι πέρα για πέρα άπαλλαγμένη από άπροσάρμοστες με το τυπικό της δημοτικής λέξεις της καθαρεύουσας. Ένα από τὰ γνωρίσματα του ύφους του — πολλές φορές έπιγραμματικού, άφοριστικού — ή παρεμβολή στο θεωρητικό αντίκρουσμα προσωπικών παρατηρήσεων και βιωμάτων και ή προέκταση των μερικών περιπτώσεων σέ ευρύτερες θεωρήσεις. Μερικές

φράσεις του παραμένουν αξέχαστες και ήχουν σὰ σαλπίσματα, πού άφυπνίζουν: «Προτιμώ μιὰ δίωξη από έναν αυτοεξευτελισμό». «Δέν έμποδίζονται οι ψυχές, έκτός αν τις ύπνωτίσουμε».

Τό παιδαγωγικό δοκίμιο του κ. Κυργιάννη, χρονικό μιās δημιουργικής θητείας στη Λαϊκή Παιδεία, έλεγχος και κριτική της Νεοελληνικής Παιδείας στο σύνολό της, πολύτιμος οδηγός για την εύστοχη λύση των προβλημάτων του μονοθέσιου Δημοτ. Σχολείου, προϊόν μακρόχρονου προβληματισμού, κεντρίζει τό στοχασμό, άφυπνίζει, προσανατολίζει όρθά, χαράζει μιὰ φωτεινή προοπτική για τή Νεοελληνική Παιδεία, πού έχει την άρχή της στην όρθή μελέτη και έρμηνεία της νεοελληνικής πραγματικότητας. Άξίζει νά προσεχτη άπ' όλους και ιδιαίτερα από την ήγεσία της Παιδείας μας. Μπορεί — και τό εύχόμαστε — νά άντλήση άπ' αυτό πολλά χρήσιμα διδάγματα.

Γ. Α. Βαοδέκης

Δασκάλοι λαογράφοι

Δημ. Χρ. Σέττα: Γλώσσα και λαογραφία της Εύβοίας. Βραβείο Γλωσσικής Έταιρείας Σελίδες 103. Άθήνα 1960.

Ό κ. Δημ. Σέττας με τό νέο βιβλίο του «Γλώσσα και λαογραφία της Εύβοίας» πρόσθεσε στο ένεργητικό του ένα νέο δημιούργημα, άξιο έκτιμήσεως και θαυμασμού. Τό βιβλίο του αυτό άποκτά ιδιαίτερη άξία, γιατί άνταποκρίνεται άπόλυτα στο σκοπό του, άφοι ό συγγραφέας κατορθώνει νά άποδώσει πιστά τό γλωσσικό ιδίωμα, τὰ ήθη και έθιμα των κατοίκων της Εύβοίας, γύρω από τὰ θέματα με τὰ όποία καταπιάστηκε.

Άν είναι άλήθεια ότι μιὰ λαογραφική μελέτη ενός τόπου δέν μπορεί νά ύπηρετήσει μιὰ γενική σκοπιμότητα, αλλά είναι άναγκασμένη από την φύση του περιεχομένου της νά άναφέρεται σέ κάτι τό ειδικό, άλλο τόσο είναι άλήθεια πώς αυτό τό ειδικό άπαιτεί μιὰ πιστή και πλήρη άντιγραφή της πραγματικότητάς του. Στο σημείο αυτό ό κ. Σέττας πέτυχε με θαυμαστή δεξιότητα λαογράφου τή συγκέντρωση και αξιολόγηση του ύλικού και με καταπληκτική άκρίβεια άπέδωσε τό γλωσσικό ιδίωμα του τόπου του. Τό γεγονός αυτό είναι άρκετό για νά έκτιμηθή καθώς πρέπει ή έργασία του. Γι' αυτό τό λόγο και ή Γλωσσική Έταιρεία βράβευσε τό έργο του.

Τήν μελέτη του αυτή ό κ. Σέττας τήν χωρίζει σέ τρία ειδικά μέρη. Τό πρώτο μέρος άναφέρεται στον «Νερόμυλο», τό δεύτερο στην «Κτηνοτροφία και στον ποιμενικό βίο» και στο τρίτο μέρος ό συγγραφέας άσχολεϊται με φωνητικές και γραμματικές παρατηρήσεις, γύρω από τό γλωσσικό ιδίωμα της ιδιαίτερης πατρίδας του, της Άγι.-Άννας. Στα δυο πρώτα μέρη ό συγγραφέας άφοι περιγράφει και παρουσιάζει τὰ στοιχεία των άντικειμένων του με άπόλυτη πληρότητα, άσχολεϊται κατόπιν με τή λαογραφική σχέση τους, άποδίδοντας ό,τι είναι δυνατόν νά έχη ζήσει και νά έχη έκφράσει ό λαός της Εύβοίας και ιδιαίτερα της Άγι.-Άννας, γύρω από τό Νερόμυλο και τόν ποιμενικό βίο. Η προσθήκη του διηγήματός του «Τό Τασιώ» είναι τό άπαραίτητο συμπλήρωμα για νά προσφερθή στον άναγνώστη ένιαία και ολοκληρωτικά τό γλωσσικό ιδίωμα της Άγι.-Άννας. Στο τρίτο μέρος, στα γλωσσικά, θά σημειώσουμε ιδιαίτερα τό κεφάλαιο, πού άναφέρεται στις δεκατρείς σημασίες πού άποδίδουν οι «Άι.-Άννιώτες» στη λέξη «Μάννα».

Γενικά τό έργο του κ. Σέττα, τόσο από άποψη περιεχομένου, όσο και από άποψη μορφής, είναι έκλεκτό. Η Εύβοια άπέκτησε στο πρόσωπό του τόν κατάλληλο έρμηνευτή της λαογραφικής ιδιοτυπίας της.

Δ. Μαρκόπουλος

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έξεδόθησαν τὰ κάτωθι βιβλία:

1. Βλάντα Ζοράνοβιτς: Έσείς Κύριε Είσαγγελεϋ, τί θά κάνετε; (Μετ. Ίσμηνης Μεταξά - Νικόλιτς). Άθήνα 1960.
2. Βλάντα Ζοράνοβιτς: Ό κύριος Βορονέσκο. Άθήνα 1960.
3. Ν. Καρθούνη: Έκλογή από τό έργο του Άθήνα 1960.
4. Άντ. Κατσούρου: Η Ρίμα του Καπετάν - Μανέττα.
5. Άθανασίου Μητσιάδου: Η άτομικοποιημένη διδασκαλία. Λάρισα 1960.
6. Γ. Παλαιολόγου: Γενική Παιδαγωγική. Γ' έκδοσις έπιυξημένη. Άθήνα 1960.
7. Πρακτικά Δ' Εκπαιδευτικού Συνεδρίου έν Πάτραις: (Γεν. Έπιθεώρησις Μέσης Έκπαιδεύσεως ΙΕ' περιφίρας). Πάτρα 1960.
8. Κων. Σολδάτου: Άνδρέας Κάλβος, άνάτυπο από την «Έπτανησιακή πρωτοχρονιά». Άθήνα 1960.
9. Κων. Σολδάτου: Έπτανήσιοι Ίστοριογράφοι. Κων/τίνας Μαχαιράς. Άθήνα 1960.
10. Δ. Στεφάνου: Σχολική ύγιεινή μετά στοιχείων παιδολογίας. Άθήνα 1960.
11. Ν. Χαλιάσου: Εκπαιδευτικοί παλμοί και πόθοι (Παιδαγωγικά και Διδακτικά προβλήματα). Άθήνα 1960.
12. Χρονικά έπιστημονικού - Παιδαγωγικού

συνεδρίου των έν Κρήτη Έλλήνων Μαθηματικών έν Ήρακλείω (Έκδοσις Έλλην. Μαθηματικής Έταιρείας). Ήρακλείον 1960.

Έλάβαμε τὰ παρακάτω περιοδικά:

1. Δελτίον Ένώσεως Έπιθεωρητών Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως Έλλάδος. Ίανουάριος 1961.
2. Δελτίον Γεωργικών έφαρμογών και Εκπαιδεύσεως. Τεύχος 5.
3. Περιοδικό Έλληνίδων Βορείου Έλλάδος. Τόμ. Β' άρ. 55 Ίαν. - Φεβρ. 1961.
4. Ηπειρωτική Έστία. Τεύχ. 102 Όκτώβριος 1960.
5. Σχολικά Χρονικά. Έτος ΣΤ' Τεύχος 39 - 40.
6. Κρητική Έστία. Έτος ΙΒ. Τεύχος 101. Νοέμβριος 1960.
7. Τό Νησιωτόπουλο. Περίοδος Β'. Τεύχος 1. Δεκέμβριος 1960.
8. Ό Πλούταρχος. Έτος Ζ' άριθ. 40 - 41. Ν/βριος - Δ/βριος 1960.
9. Βιβλιοθήκη γονέων. Έτος 13ον άριθ. βιβλίου 101. Δεκέμβριος 1960.
10. Κυπριακή Εκπαιδευσις. Έτος Β'. Τεύχος 6. Όκτώβριος 1960.
11. Η Φωνή των Συνεταιρισμών. Έτος ΙΕ' άριθ. 10. Όκτώβριος 1960.
12. Έρευνα, Πολιτική Οικονομική. Τεύχος 44. Ίανουάριος 1961.
13. Ό Όρθόδοξος Παρατηρητής. Έτος ΚΣΤ' άριθ. 488. Νοέμβριος 1960.
14. Δελτίον Εκπαιδευτικών Άλμωπίας. Τεύχ. 22. Όκτώβριος - Νοέμβριος 1960.

ΤΟ ΠΑΙΔΙ - ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ - Η ΛΥΣΗ ΤΟΥΣ

Η σειρά «ΤΟ ΠΑΙΔΙ - ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ - Η ΛΥΣΗ ΤΟΥΣ», πού ιδρύθηκε και διευθύνεται από τόν κ. Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ, περιλαμβάνει βιβλία γραμμένα από σύγχρονους κορυφαίους ψυχολόγους και παιδαγωγούς και πού αποτελούν στο σύνολό τους τήν πιό έγκυρη ύψηλήν έκκλιτευση της σύγχρονης Ψυχολογίας του παιδιού και της σύγχρονης Παιδαγωγικής.

Ίσαμε σήμερα έκδόθηκαν:

1. Madeleine L. Rambert: Η συναισθηματική και ήθική ζωή του παιδιού. Η παιδική ψυχανάλυση και ή τεχνική της. Δώδεκάχρονη ψυχαναλυτική πράξη. Πρόλογος Jean Piaget. Τιμή δραχ. 50.
 2. Ovide Decroly και Mlle Monchamp: Παιδαγωγικά παιχνίδια για μικρά παιδιά στο σπίτι, στο Νηπιαγωγείο και στις μικρές τάξεις του Δημοτικού. Τιμή δραχ. 35.
 3. Dr André Berge: Ό δύσκολος μαθητής. Τό σχολείο και τὰ έλαττώματα του παιδιού. Τιμή δραχ. 40.
 4. Alice Descendres: Η άγωγή των καθυστερημένων παιδιών. Οι άρχές της και οι μέθοδοί της. Έφαρμογή σέ όλα τὰ παιδιά. Τιμή δραχ. 75.
- Τὰ τέσσερα (4) παραπάνω βιβλία τιμώνται δραχ. 200. Οι εκπαιδευτικοί λειτουργοί μπορούν νά έξοφλήσουν τό αντίτιμό τους σέ δυο έκατοντάδραχμες ή σέ 4 πενήντάδραχμες δόσεις.

Τυπώνεται:

5. Robert Dottrens: Η μεταρρύθμιση των σχολικών προγραμμάτων και ή πειραματική παιδαγωγική. Μετάφραση και πρόλογος Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΙΠΤΥΧΟ» ΑΘΗΝΑΙ

Βαλτετσίου 62 — Έξάρχεια Τηλ. 624.692

Παραγγελίες και γράμματα στον κ. Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ - Ραβινέ 29.

ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ - ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΚΑΙ ΠΩΛΕΙΤΑΙ
ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΤΟ 7^ο ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ
«ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ»
ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 21 — ΑΘΗΝΑΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΟΜΠΙΑΝΑΚΗ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΜΑΣ
ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Τόμος Β'.

Ὁ Β' τόμος δίδει ἀπάντηση στὰ ἐρεθίσματα, ποὺ γέννησε
στοὺς ἀναγνώστες ὁ Α' τόμος τοῦ βιβλίου, μὲ πρωτότυπο διαλογι-
κὸ τρόπο, μὲ θέση καὶ ἀντίθεση.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

- Α. Βασικὲς γραμμὲς γιὰ τὴν ἀνανέωση τοῦ ἀγροτικοῦ σχολείου.
- Β. Ἡ ἰδιαίτερη παιδαγωγικὴ τοῦ ἀγροτικοῦ σχολείου.
- Γ. Διαφορὰ ἀστικῶν καὶ ἀγροτικῶν σχολείων.
- Δ. Ἡ τριλογία τῶν διδακτικῶν μορφῶν: Ἑνιαία Συγκεντρωτικὴ
Διδασκαλία — Ὁμαδικὲς ἐργασίαι — Μαθητικὸς διάλογος.
- Ε. Σχολικὸς κῆπος.
- ΣΤ. Σχολικὴ ζωὴ — ἑορτές.
- Ζ. Πρακτικὸ μέρος: Εἰκόνες καὶ δείγματα διδασκαλιῶν κ.λ.π.

Ἀποστέλλεται καὶ ἀπὸ τὰ Γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ «Σχολεῖο καὶ Ζωή»
Περικλέους 21 — Ἀθῆναι.

Τιμὴ: Γιὰ τίς Σχολικὲς Βιβλιοθῆκες Δραχ. 80
Γιὰ τοὺς Ἐκπαιδευτικοὺς » 65